

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1926.

Första kammaren.

Nr 26.

Lördagen den 17 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkande nr 37.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till upprätthållande av bank- och fondinspektionens verksamhet; samt

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till läckande av kostnader för dyrtidstillägg åt befattningshavare i de till handelsdepartementet hörande ämbetsverk och kårer.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående låneunderstöd åt Ostkustbanans aktiebolag.

Ang. låneunderstöd åt Ostkustbanans aktiebolag.

I en till riksdagen den 19 februari 1926 avlåten proposition, nr 171, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att såsom låneunderstöd åt Ostkustbanans aktiebolag, att utgå på villkor, som Kungl. Maj:t ägde fastställa, för budgetåret 1926—1927 anvisa ett reservationsanslag av kronor 5,216,000, varav 1,444,545 kronor att utgå av andra statsinkomster än lånemedel och återstoden av lånemedel samt med rätt för bolaget att efter Kungl. Maj:ts bestämmande av nämnda belopp, 5,216,000 kronor, i riksgäldskontoret lyfta högst 500,000 kronor före ingången av sagda budgetår.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet med tillkännagivande, att utskottet komme att framdeles avgiva yttrande om beredande av täckning för anslaget, hemställt, att riksdagen, med bifall till förevarande proposition, måtte såsom låneunderstöd åt Ostkustbanans aktiebolag, att utgå på villkor, som Kungl. Maj:t ägde fastställa, för budgetåret 1926—1927 anvisa ett reservationsanslag av 5,216,000 kronor, med rätt för bolaget att efter Kungl. Maj:ts bestämmande av nämnda belopp, 5,216,000 kronor, i riksgäldskontoret lyfta högst 500,000 kronor före ingången av sagda budgetår.

I motiveringen hade utskottet anfört bland annat:

»I avseende å det i propositionen framlagda förslaget till avtal mellan Ostkustbanans aktiebolag och Norra Hälsinglands järnvägsaktiebolag får utskot-

Första kammarens protokoll 1926. Nr 26.

*Ang. läne-
understöd åt
Ostkustbanans
aktiebolag.
(Forts.)*

tet anföra följande. Det vill synas utskottet som villkoren för Ostkustbanans övertagande av Norra Hälsinglands järnväg vore i alltför hög grad till fördel för sistnämnda järnväg och därvarande ortsintressen. Särskilt torde starkt kunna ifrågasättas, huruvida avsättning till en bredspårsfond bör äga rum. Att redan nu vidtagna åtgärder för en ombyggnad av linjen Edsäter—Bergsjö till bredspårig och därför bilda en särskild fond finner utskottet icke lämpligt. I den mån emellertid en dylik fond befinnes böra uppläggas, torde densamma böra förvaltas av fullmäktige i riksgäldskontoret. Under erinran att staten skulle hava att tillskjuta de medel, som för ändamålet erfordras, vill utskottet uttala den förväntan, att Kungl. Maj:t tager under noggrant övervägande, om ej jämkning i avtalsvillkoren kan ske till förmån för Ostkustbanan.»

Herr Norin: Det är det uttalande, som statsutskottet gjort i näst sista meningen av utskottets motivering, som föranlett mig att begära ordet. Jag tänker inte nu läsa upp detta uttalande, kammarens ledamöter kunna ju själva läsa det. Jag kan icke finna, att detta uttalande i motiveringen kan vara riktigt. Jag tänker dock icke här riva upp någon debatt om vilkettera av ifrågasvarande bolag som har de större fördelarna av det förslag, som efter uppdrag av Kungl. Maj:t har uppgjorts av vissa tillkallade personer, för vilka även denna kammare, antager jag, hyser det största förtroende. Kungl. Maj:t har ju nu redan godkänt den verkställda utredningen och det föreliggande förslaget, och statsutskottet har även tillstyrkt propositionen. Jag hoppas nu, att Kungl. Maj:t håller fast vid sin förut intagna ståndpunkt.

Jag skulle helst hava velat yrka, att den näst sista satsen i motiveringen strökes, men man får väl hoppas, som sagt, att Kungl. Maj:t står fast vid sin en gång intagna ståndpunkt, och jag skall därför avstå från att framställa något sådant yrkande utan endast yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Då jag haft tillfälle att tidigare följa den av den siste talaren berörda frågans utveckling, ber jag endast att få till protokollet antecknat, att jag kommit till samma resultat som han.

Det förhåller sig ju dock så, att en bygd, som förut med egna tillskott skapat en järnväg till en närliggande stad, Hudiksvall, nu fått denna banbyggnad avbruten och i stället får anslutning till en bana med annan spårvidd, varav följer, att gods till eller ifrån denna bygd måste för motsvarande transport underkastas omlastning. Det är uppenbart, att detta blir en synnerligen stor olägenhet för bygden i fråga. Det är därför med synnerlig tillfredsställelse jag sett, att en uppgörelse träffats, som efter mitt förmenande på ett rättvist sätt tillgodosett såväl bygdens som Ostkustbanans intressen. Jag vill därför nu endast uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t vid prövning av den fråga, som utskottet ansett böra underkastas förnyad prövning, skall komma till det resultatet, att den träffade uppgörelsen är rimlig och därför bör i fortsättningen vidhållas.

Jag har intet annat yrkande i sak än om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tjänstårsberäkning för viss personal vid statens järnvägar; samt

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tredje huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till täckande av kostnader för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, tillhörande utrikesdepartementet samt beskickningar och konsulat.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 31, i anledning av väckta motioner om förbättring i pensionsvillkoren för vissa förmän och arbetare vid flottans varv m. fl., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo och lades till handlingarna bankoutskottets memorial:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts under punkterna 3 och 7 av elfte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag till pensionering av till arbetarpersonal hänförliga anställningshavare vid allmänna civilförvaltningen och försvarsväsendet; och

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts under punkten 29 av elfte huvudtiteln gjorda framställning om anslag för bidrag till riksförsäkringsanstaltens förvaltningskostnader för handhavande av ärenden rörande ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upplåtelse under åborätt av viss jord m. m. ävensom i ämnet väckta motioner.

*Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.*

Genom en den 31 december 1925 dagtecknad proposition, nr 22, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga, jämte annat, vid propositionen fogat förslag till lag om upplåtelse under åborätt av viss jord. Propositionen, vilken såvitt nu var i fråga hänvisats till lagutskott, hade behandlats av första lagutskottet.

I samband med detta förslag hade utskottet till behandling förehaft följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 134, av herrar *Lyberg* och *Pålsson*,

nr 211, av herr *Carl Gustaf Ekman* m. fl., samt

nr 213, av herr *Wohlin* m. fl., ävensom

inom andra kammaren:

nr 284, av herrar *Löfgren* i Stockholm och *Jönsson* i Revinge,

nr 316, av herr *Petersson* i Lerbäcksbym m. fl.,

nr 317, av herr *Olsson* i Kullenbergstorp m. fl.

nr 319, av herr *Svensson* i Grönvik m. fl., samt

nr 321, av herr *Hamrin* m. fl.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

1) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag icke kunnat i oförändrat skick antagas av riksdagen, måtte för sin del an-

Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.

taga i utlåtandet infört förslag till lag om upplåtelse under åborätt av viss jord;

(Forts.)

2) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t ville med beaktande av de utav utskottet anförda synpunkterna låta utreda, huruvida och i vilken omfattning genom lagstiftningsåtgärder kunde beredas möjlighet till försäljning av jord i allmän ägo under sådana villkor, att bland annat syftet med upplåtelsen behörigen tryggades, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda; ävensom

3) att de i ämnet väckta motionerna, i den mån de ej kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under 1) och 2), icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Beträffande förslagets allmänna grunder hade reservationer avgivits

1) av herr *Hederstierna*, som på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte avslå såväl ifrågavarande lagförslag som de i ämnet väckta motionerna;

2) av herrar *Rogberg*, *Johanson* i Huskvarna, *Johansson* i Brånalt och *Christenson* i Södertälje, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort i vissa angivna delar erhålla den ändrade lydelse, reservationen visade, slutande med en hemställan,

1) att det genom Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 22 framlagda förslaget till lag om upplåtelse under åborätt av viss jord icke måtte av riksdagen bifallas;

2) att riksdagen måtte i anledning av motionerna i första kammaren av herr *Wohlin* m. fl. under nr 213 samt i andra kammaren av herr *Petersson* i Lerbäcksbym m. fl. under nr 316 och av herr *Svensson* i Grönvik m. fl. under nr 319 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte i samband med den av riksdagen innevarande år begärda planen för styckning av därför lämpade kronoegendomar undersöka, huruledes det kunde underlättas för obemedlade och mindre bemedlade personer att för bildande av jordbruksfastigheter under äganderätt förvärva jord, som tillhörde kronan utan att därvid någon köpeskilling omedelbart behöfve erläggas, samt för nästkommande års riksdag framlägga det förslag, som av undersökningen kunde föranledas;

3) att vid bifall till vad här förut blivit hemställt, motionerna i första kammaren av herrar *Lyberg* och *Pålsson* under nr 134 och av herr *Carl Gustaf Ekman* m. fl. under nr 211 samt i andra kammaren av herrar *Löfgren* i Stockholm och *Jönsson* i Revinge under nr 284, av herr *Olsson* i Kullenbergstorp m. fl. under nr 317 och av herr *Hamrin* m. fl. under nr 321 måtte anses därmed besvarade.

Därjämte hade reservationer anförts dels vidkommande förslagets särskilda bestämmelser, dels ock i fråga om motiveringen. I sistnämnda hänseende hade herr *Lyberg* enligt avgiven reservation ansett, att avdelningen »Utskottet. Lagförslagets allmänna grunder» bort hava den ändrade lydelse, som i denna reservation angivits.

Rörande sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr **Åkerman**: Med avseende å föredragningen av första lagutskottets utlåtande nr 25 hemställas,

att detsamma må företagas till avgörande punktvis och det i punkten 1 tillstyrkta lagförslaget paragrafvis med slutbestämmelse, ingress och rubrik sist, att, sedan lagförslaget blivit genomgånget, utskottets hemställan i punkten 1 föredrages,

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, densamma må omfatta utlåtandet i dess helhet,

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammar-ens ledamot begäres,

att, för den händelse lagförslaget kommer att i en eller annan del till utskottet återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att, vid ärendets förnyade behandling i avseende å de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som kunna föranledas av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar, samt

att utskottet lämnas bemyndigande att i avseende å nummerbeteckningen av paragrafer och moment vidtaga sådana ändringar som påkallas av kamrarnas beslut.

Denna hemställan bifölles.

Punkten 1.

Utskottets lagförslag.

1 §.

Denna paragraf lydde:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

(i utskottets förslag:)

Jord, som tillhör kronan och som ej innehaves med stadgad åborätt eller är till visst statsändamål anslagen, må för bildande av jordbruksfastigheter enligt de i denna lag givna bestämmelser upplåtas mot avgäld under ärftlig och för ytterlig besittningsrätt för obegränsad tid (*åborätt*).

Om rätt för åbo att inlösa under åborätt upplåten fastighet gäller vad i 33 § stadgas.

Vad i lag eller särskild författning finnes föreskrivet om stadgad åborätt eller annan ständig besittningsrätt skall icke äga tillämpning å åborätt enligt denna lag.

Herr statsrådet **Linders**: Herr talman, mina herrar! Vid början av den överläggning, som nu kommer att äga rum angående den föreslagna lagen om upplåtelse under åborätt av viss jord, anser jag mig hava anledning att yttra några få ord.

Först vill jag då uttala min tillfredsställelse och mitt tack för den fördomsfria saklighet och forståelse, varmed utskottet behandlat det föreliggande lagförslaget. Det är förvisso ett ömtåligt spörsmål — kanske man rättare bör säga, att det *har varit* ett ömtåligt spörsmål. Ty det får ändå erkännas, att prägeln av ett ömtåligt stridsämne hade frågan tidigare fått av de ofta nog ytterlighetsbetonade och känslosamma yttranden, som fällts i denna sak. Numera har detta måst vika för mera praktiska synpunkter, större hänsyn till kärnan i förslaget och de förutsedda resultaten av detsamma.

För min del har jag under den rätt så långa tid, under vilken jag sysslat med hithörande spörsmål, velat i åborätten eller, som vi tidigare benämnde den, den tryggade besittningsrätten se en form av jordbesittning, som kan tjäna både stora samhälleliga och stora enskilda intressen utan att egentligen komma andra jordbesittningsformer för nära. I min motivering till lagförslaget har jag också i synnerhet velat framhålla, att en sådan upplåtelseform som denna har vissa förtjänster framför andra upplåtelseformer under vissa betingelser och i vissa fall samt att den på grund av dessa förtjänster också kan ha nytta med sig och åstadkomma vissa fördelar i samhället. Jag har sålunda egentligen, kan

Lagförslag om upplåtelse under åborätt av viss jord.
(Forts.)

Lagförslag om upplåtelse under åborätt av viss jord. man säga, ingen övertro på resultatet av en lagstiftning av detta slag. Jag har framför allt icke någon tro på några allena saliggörande metoder i jordfrågan.

(Forts.)

Detta hindrar emellertid icke, att jag är mycket varmt övertygad om att den nu föreslagna åborätten, om den för framtiden ledes i goda banor, i sin mån skall komma att verksamt bidra till jordfrågans lösning. Framför allt torde den komma att bjuda den nu jordlösa befolkningen bättre möjligheter än att genom otrygga arrendeformer söka arbeta sig upp till en självständig jordbrukargärning.

Jämförelsevis obetydliga äro de ändringar, som utskottet vidtagit i Kungl. Maj:ts förslag. Blott i ett avseende förekommer ju ett till synes rätt så betydande avsteg. Det är i 33 §, där utskottet infört en motionsvis föreslagen rättighet för åbo att efter viss tid med äganderätt förvärva sin innehavda fastighet. Men även om någon bestämmelse om sådan friköpning icke fått sin plats i Kungl. Maj:ts proposition, vill jag dock erinra om att i propositionen har å andra sidan åtminstone icke rests något principiellt hinder emot införande av friköpning i sinom tid. Jag har nämligen vid förslaget utarbetande hyst den uppfattningen, att frågan om frilösning av jord under åborätt i sinom tid finge avgöras efter då rådande förhållanden. För mig var huvudsaken, att nu snarast möjligt och på så effektivt sätt som möjligt en stark småbrukskolonisation komme i gång, och framtiden sörjer i allt fall själv för dess uppehållande och dess gestaltning oberoende av våra principiella uttalanden. Då emellertid nu utskottsmajoriteten — glädjande nog med anslutning från icke mindre än fyra av de fem i utskottsbehandlingen deltagande riksdagspartierna — enat sig om den lösning, som här föreligger, vill jag för min del redan vid debattens början ansluta mig till det föreliggande utskottsforlaget.

Herr Hederstierna: Det är roligt och det är ju väl, att herr statsrådet icke är alldeles full av iver för den föreslagna lagen. Det är uppenbart, att han själv inser, att förslaget har sina sidor. För min del vill jag säga, att, såvitt jag kan tänka mig, kommer detta lagförslag, om det blir upphöjt till lag, att bli en lag allenast på papperet liksom så många andra lagar, som beslutas i dessa tider.

Det är ju olika synpunkter, som göras gällande på förevarande område från de olika partiernas sida. För det moderata partiet har alltid äganderätten till jorden framstått såsom vad man borde eftersträva att ge till alla medborgare, som söka att finna sin näring i jordbruksdrift. Vi hava alltid ansett, att man inte kan få fram den rätta jordbrukarandan, det rätta intresset för jordbruksnäringen, om inte denna näring bedrivs under formen av brukarens äganderätt till jorden. Först då får brukaren det varma intresse, som han bör ha; först då förstår han, att han arbetar icke bara för sin egen skull utan även för sina efterkommande. Han kommer då att intaga en helt annan ställning i livet än en arrendator eller besittningshavare under vilken form som helst. Det är därför vi från det moderata partiets håll så gott vi ha kunnat hava bidragit till att försöka genom egnahemslån sätta den, som vill förskaffa sig en egen torva, i stånd att genom erhållande av lån både inköpa jord och sätta den i brukbart skick.

Ett parti, som står på motsatt ståndpunkt, är ju framför allt det socialdemokratiska partiet, vilket framhäver, att en person, som vill erhålla jord att bruka, ofta icke har de ekonomiska förutsättningar, som behövas för att kunna köpa sig jord. Han måste finna sig i att bli endast brukare av jorden, utan att han kan genom erläggande av köpeskilling förvärva den för egen del. Det är emellertid att märka, att en sådan man, som man vill uppmuntra i hans strävanden att erhålla jord till brukande, kan dock icke bygga de erforderliga husen eller

inköpa de erforderliga redskapen utan att, om han ej har eget kapital, söka genom lån skaffa de nödvändiga ekonomiska förutsättningarna för företaget. Under det att den, som har köpt ett jordbruk, kan genom inteckningar erbjuda nödig säkerhet för upptagande av ett lån, är ju den, som endast med besittningsrätt övertager ett jordbruk, berövad denna möjlighet. För honom finns ju ingen annan utväg än att med borgen av vänner och bekanta söka skaffa sig det erforderliga rörelsekapitalet. Det är ju en situation, som man åtminstone hittillsdags sökt att så mycket som möjligt undvika. Borgen har ju i vårt land förut vållat alltför mycken skada för att man nu skulle söka uppmuntra till anlåtande av densamma.

Slutligen finns det ju även mellanståndpunkter i denna fråga. Dessa representeras, såsom så ofta är fallet, av det frisinnade partiet. De frisinnade kunna vara med om båda delarna: de finna det naturligtvis mest lämpligt, att man låter en jordbrukare förvärva jorden med äganderätt, men kan man icke detta, bör man söka skaffa honom en tryggad besittningsrätt.

På dessa tre linjer har man nu gått fram i utskottet i denna fråga, och det var ju ett tag mycket nära bristningspunkten. Det var tydligt, att varje parti höll på sitt. Men då lyckades en ledamot inom utskottet förena socialdemokrater och frisinnade om det här föreliggande förslaget.

Det är nu som sagt frågan om förvärfv med äganderätt och om beredande av möjlighet till jordförvärfv utan eget eller upplånat kapital, som äro de viktigaste punkterna i detta ärende. Därtill kommer ju för dem, som ansluta sig till propositionen eller ställa sig på den frisinnade ståndpunkten, den synpunkten, att man genom att bereda möjlighet till förvärfv med äganderätt skulle lämna ut jorden till spekulationsobjekt, som man inte från början avsett. Man har också velat undvika, att en ägare, som förvärfvar en fastighet för att bruka den såsom eget hem skulle få tillgodonjuta den oförtjänta värdestegring, som till äventyrs skulle kunna inträffa vid en sådan fastighet.

De två sist anförda omständigheterna äro för mig av synnerligen litet värde. De ha säkerligen i praktiken mycket ringa betydelse. Det gäller nog därför bara den stora frågan, om man uteslutande skall gå fram på äganderättslinjen eller om man även skall vara med om upplåtelse under vad som nu här kallas åborätt.

Jag tror icke, att det endast är ett talesätt, att man ute i livet så ofta finner, att en person, som innehar ett jordbruk med äganderätt, brukar det på ett helt annat sätt än den, som blott innehar en nyttjanderätt. Jag kan aldrig glömma en gång, då jag reste i Halland uppe i skogsbygden. Jag såg där två hemman, som lågo bredvid varandra. Det ena utmärkte sig för sin prydlighet — var en sann glädje att se ett så synnerligen välskött hemman. Knut om knut låg ett annat hemman, som var nästan fallfärdigt och i rent av bedröfligt skick. När jag frågade min följeslagare, hur detta kunde komma sig, sade han: »Det ena innehåller med äganderätt av en hemmansägare, som brukar sin egen jord. Det andra innehålls av en kronoarrendator å boställsjord, och han har icke samma intresse av jordens brukande.» När jag berättade detta i lagutskottet, drog man till svar fram några akademihemman under Lunds universitet, vilka gå från släktled till släktled, från far till son, och sade, att dessa skulle vara utmärkt skötta. Det tviplar jag naturligtvis inte på, men det är ju att observera, att detta gäller Sveriges bördigaste bygder och att det ju är gammal hävd, att dessa hemman gå från far till son. Att åberopa ett dylikt exempel såsom grund för att i vanliga fall jordbruk, vilka skulle innehållas under åborätt, skulle komma att bli synnerligen väl skötta, tror jag inte är riktigt väl lyckat.

Frågan, om det är lämpligt att uteslutande ha jordförvärfv med äganderätt eller om man även skall ha besittningsrätt, som här i förslaget ifrågasättes,

*Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.
(Forts.)*

Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.
(Forts.)

skulle vi nu kunna hålla på att diskutera en hel dag, utan att vi väl skulle kunna övertyga varandra. Men vad jag skulle vilja fästa kammarens uppmärksamhet på är, att när man nu vill slå in på denna linje med besittningsrätt, som väl i regel enligt utskottets mening skall övergå till äganderätt, är det nödvändigt att bygga upp ett sådant system under säkra former.

Nu är det meningen här, att ett hemman skall upplåtas med stadgad besittningsrätt av kronan — förslaget avser ju endast kronojord — och besittningshavaren skall då få uppföra sina byggnader och inneha jorden under ett antal år; tjugu år blir kanske det vanliga. Så länge besittningsförhållandet äger rum, skall det icke bliva någon behandling inför domstol utan endast av länsstyrelsen, som har utsett och gillat den man, som skall övertaga hemmanet. Man skall blott göra anteckning i en bok i länsstyrelsen, och där skall det stå en närmare beskrivning av hur det ser ut och av de villkor, som äro avtalade mellan kronan och brukaren. Därmed är saken klar. Sedan kommer man efter tjugu års förlopp överens om att jordbrukaren skall lösa till sig hemmanet med äganderätt. Men vad finns det då för former, som garantera, att han verkligen får hela den jord, som han enligt avtal skulle ha fått? Det kan väl att märka icke bli fråga om någon lantmäteriförrättning. Det kan ej bliva någon avstyckning eller jordavsöndring eller dylikt, ty från tillämpningen av bestämmelserna i skiftes- och jordavsöndringsförordningarna undantages uttryckligen vad som tillhör kronan. Det står visserligen i sistnämnda lagar, att de jämväl gälla i fråga om jord, som är upplåten under stadgad åborätt, men i 1 § av nu föreliggande lagförslag säges, att de bestämmelser, som äro föreskrivna beträffande den gamla åborätten, icke skola äga tillämpning å åborätt enligt den nya lagen. Jag förstår icke, hur det skall bliva möjligt att i framtiden reda ut dessa förhållanden. Jag kan icke tänka mig annat än att det skall uppstå tvister i det oändliga. Vill man verkligen införa detta institut och göra det i praktiken användbart, får man allt vara vänlig och skriva en lag, som redan från början stadgar, hur en jordbruksfastighet skall avskiljas. Den bör få vissa givna gränser, så att det blir klart, att åbon om tjugu år har rättighet att lösa den till sig. I det av herr Lyberg hopkokade kompromissförslaget finnes ingen möjlighet härtill. Jag har i utskottet sagt, att jag, om jag vore medlem av lagrådet, alldeles bestämt skulle avstyrka Kungl. Maj:t från att sanktionera lagen. Den är så lös och så lättvindigt utarbetad, att den på det allra betänkligaste avsticker från vad vi hittills äro vana vid, när det gäller lagstiftning rörande äganderätt till fastighet.

Med dessa åsikter kan jag tydligen icke på villkor tillstyrka lagförslaget. Vilja herrarna gå fram på denna väg, böra ni efter min mening lugna eder, tills ni fått se resultatet av den skrivelse ni själva för några veckor sedan fattade beslut om. Då kan man få ett av sakkunniga på området utarbetat förslag, som lägger grund för en blivande lagstiftning i ämnet, men man bör icke gå fram på egen hand.

Herr talman! Jag ber att få hemställa om bifall till den av mig avgivna reservationen.

Herr Rogberg: Herr talman! Jag skall till fullo instämma i herr statsrådets och chefens för jordbruksdepartementet yttrande alldeles nyss, att de ändringar, som utskottet vidtagit i den kungl. propositionen, äro obetydliga och av den beskaffenhet, att de, från regeringens synpunkt sett, fullt kunna godkännas. Jag däremot kan icke förena mig med utskottet, och icke heller kan jag skänka min röst åt propositionen.

Om man jämför huvudinnehållet i propositionen med vad Kungl. Maj:t yttrat i den samtidigt till jordbruksutskottet remitterade propositionen nr 24, som angår frågor, vilka stå i sammanhang med åbolagspropositionen, finner man

Kungl. Maj:ts tankegång på detta område enkel och klar. Kungl. Maj:t vill, såsom det också från statsrådsbanken nyss framhölls, bereda obemedlade och mindre bemedlade tillfälle att på kronans egendomar förvärva eget jordbruk och Kungl. Maj:t vill bereda dem denna förmån utan att köpeskilling kräves.

Men ser man på propositionen i dess fortsättning hyllar den satsen något för något! Skall Kungl. Maj:t hjälpa de fattiga, så skall också Kungl. Maj:t och samhället få igen sitt i form av en skälig avgäld. Och för att kronan skall vara säker på att få igen sitt och denna avgäld behörigen skall utgå, lägger kronan sin hand över den, som blir föremål för kronans välvilja, och tillser, att hans rörelsefrihet i avsevärd mån begränsas. I flertalet fall, säger Kungl. Maj:t i den andra, till jordbruksutskottet remitterade propositionen, skall upplåtelse ske, icke så att brukaren får bliva ägare till jorden vare sig på det sättet, att han under en följd av år får amorteringsvis erlægga vissa belopp, eller så, att han år för år undan för undan får gälda ett uträknat belopp, utan Kungl. Maj:t anser — och utskottet är i huvudsak ense med Kungl. Maj:t — att brukaren får vara belåten, om han får en ärftlig och förtytterlig besittningsrätt. Denna ärftliga och förtytterliga besittningsrätt kallas nu för åborätt.

Såvitt jag kan förstå, är åborätten till sin allmänna konstruktion reaktionär. Jag skulle vilja be herrarna att noggrant genomläsa Kungl. Maj:ts proposition och jämföra den med de bestämmelser i byggningabalken av 1734 års lag, vilkan angå den rätt, varmed kronoåbo före Gustav III:s revolution 1789 innehade sin jord. Herrarna skola då finna, att det här förekommer åtskilliga jämförelsepunkter. Som bekant blev den av kronoåboarna illa omtyckta uppsiktsrätten, som rådde på 1700-talet, upphävd genom de berömda författningarna av 1789.

Utskottet har emellertid, såvitt jag förstår, principiellt sett en psykologiskt riktigare uppfattning än Kungl. Maj:t av huru detta ärende skall tagas. Utskottet säger för sin del i sammanhang med de förändringar, om vilka utskottet har avgivit förslag, att de flerstädes — efter min mening kunde utskottet lugnt hava sagt överallt — anses, att äganderätten är den form för besittning av jord, som ensam äger möjlighet att giva jordens innehavare trygghet. Samhörighet med jorden och känsla av trygghet i dess innehav äro, som även den föregående talaren framhöll, nödvändiga för att hos brukaren väcka intresse för hans kall och arbetsglädje i detsamma. Det synes därför, säger utskottet, som om man bör tillförsäkra åbo möjlighet att ernå den högt åtrådade äganderätten. Huru skall då denna äganderätt ernås? Efter min mening skedde det lämpligen genom att man tills vidare rent av lade den föreliggande kungl. propositionen på hyllan och funderade på något annat, som bättre kunde främja ändamålet till exempel genom försäljning. Utskottet vill hjälpa ibland och säger i stället, att åbon skall äga att inlösa fastigheten, där ej vid åborättens upplåtande gjorts annat förbehåll, d. v. s. utskottet lägger saken i Kungl. Maj:ts hand. Vi funno också alldeles nyss, att jordbruksministern var ganska tacksam för detta. När Kungl. Maj:t har sagt, att i flertalet fall upplåtelse med äganderätt icke skulle förekomma, får Kungl. Maj:t nu göra som han vill. Dock har det för utskottet varit naturligt att i sin motivering giva Kungl. Maj:t vissa direktiv om de fall, då lösningsrätt skulle få äga rum. Härvidlag har utskottet framgått med en, jag skall drista mig att säga det, från Kungl. Maj:ts synpunkt sett synnerligen stor välvilja. Utskottet säger nämligen i sin motivering på ett ställe, att förbehåll, som utesluter lösningsrätt, icke bör göras i andra fall, än då av särskilda skäl äganderätten till jorden anses böra bevaras åt kronan. Där är ju en viss mening tämligen bestämt uttalad, men å andra sidan säges det i betänkanudet, att om viktiga allmänna intressen tala för att åborätt skall upplåtas utan möjlighet till lösningsrätt, så skall icke heller lösningsrätt få äga rum. Vilka dessa viktiga allmänna intressen äro, antyder

*Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.
(Forts.)*

*Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.
(Forts.)*

utskottet i allmänna ordalag, och jag får säga, att det är mycket som kan kallas för viktiga allmänna intressen. Herr statsrådet antydde också, att han ville se tiden an och vänta på utvecklingen härutinnan. Att utskottet saknat beslutsamhet, om jag får använda det uttrycket, till att fullfölja en enligt min mening riktig ändringstanke, då det gällt en omarbetning av propositionen, är det huvudsak, som avhållit mig från att ansluta mig till utskottets ståndpunkt.

Nu vågar jag tro, att mina medreservanter, och jag vågar kanske tro, även utskottet i dess helhet, beträffande den ekonomiska politiken här i landet för närvarande anlägga den mycket enkla synpunkten, att vi, då till följd av förhindrad emigration munnarna bliva flera, också få tillse, att brödkakan blir större. Att främja detta syfte har alldeles tydligt varit utskottets och lika tydligt även reservanternas önskan. Det är endast i fråga om sättet, som utskottet samt reservanterna hava skilda meningar. Reservanterna eller rättare sagt vissa av reservanterna ha trott — och med herr talmannens tillåtelse yttrar jag mig om saken i dess helhet — och såsom vi hålla före, med skäl trott, att då riksdagen tidigare i år i en skrivelse begärt, att det för nästkommande års riksdag skulle framläggas en plan rörande styckning av därför lämpliga kronoegendomar, så skulle därvid lämpligen kunna anknytas en undersökning, huruledes det kunde beredas tillfälle åt obemedlade och mindre bemedlade att från kronans jordegendomar erhålla upplåtelse av jordbruk, men under äganderätt, och därom gjort yrkande i vår punkt 2.

När jag och mina medreservanter ha kommit till detta resultat, ha vi på ytterligare en punkt skilt oss från utskottets flertal. Utskottet, som eljest prisar äganderätten i ordalag, att man kan ifrågasätta, huruvida icke utskottets tal därom i viss mån är deklamatoriskt, säger sig hava funnit den fulla äganderätten, d. v. s. i detta sammanhang den s. k. trygghetens och arbetsglädjens äganderätt, för de små jordbrukarhemmen vara förenad med olägenheter, som böra undanröjas. Utskottet anser sig därför kunna föreslå en skrivelse om skapande av en från åborätten fristående modifierad form av äganderätt. Det borde åtminstone enligt utskottets mening undersökas, om icke en sådan lämpligen borde komma till användning icke blott i de fall, då åbo skulle vara berättigad att erhålla lösningsrätt, utan även i allmänhet för framtiden vid fall av upplåtelse av jord från kronans egendomar. Huruvida detta är behövt eller icke, i fall, som ligga utom åborätten, kan vara vanskligt att avgöra. För de reservanter, som hava hyllat min mening, har det ställt sig så, att de lagstiftningsåtgärder, som redan äro vidtagna, dels för att förhindra, att olämpliga subjekt bliva ägare till fast egendom i allmänhet, och dels särskilt till förhindrande av en olämplig användning av vissa nyttigheter på fastigheterna exempelvis skogen skulle vara alldeles tillräckliga, varför vi även ställt oss avböjande gentemot den skrivelsetanke, som utskottet har uttalat, men mot detta uppställt vårt eget.

Herr talman! Med den uppfattning, som jag och mina medreservanter i hudsak hysa i denna lika invecklade som viktiga fråga, kan jag icke annat än instämma med den föregående talaren och således vid denna punkt hemställa om avslag å utskottets förslag och å Kungl. Maj:ts i ärendet väckta proposition.

Herr Lyberg: Herr talman! Jag vill först säga, att jag i mångt och mycket, kanske i det mesta, kan instämma i vad den närmast föregående talaren sagt beträffande de synpunkter, som i stort sett böra läggas på föreliggande fråga, detta ehuru jag, som synes, icke alls har kommit till samma slut som han. Framför allt är det ju icke möjligt att bestrida det faktiska förhållandet, att den nuvarande äganderättsformen är mest tilltalande för vårt folk. Huruvida den dessutom är en upplåtelseform, som är lätt att betjäna sig av, är en annan sak.

Nu har man ju sedan lång tid tillbaka varit ense om önskvärdheten att i större omfattning än hittills genom upplåtelse av kronojord skapa nya enskilda jordbruk; men sedan snart tjugu år tillbaka har man stritt om den lämpliga upplåtelseformen, utan att man kommit till något resultat. Man har tvistat om *medlet* och för den skull icke kommit närmare *målet*, och detta fastän man även beträffande medlet såtillvida varit ganska ense, som man rätt allmänt ansett, att det skulle vara önskligt att få en upplåtelseform, som å ena sidan gäve jordinnehavaren en tryggare ställning än den nuvarande arrenderätten och å andra sidan bättre än den nuvarande äganderätten vore möjlig att använda, särskilt då det för obemedlade gällde att förvärva kronojord utan att behöva dragas med en alltför betungande köpeskillning. Man har också varit ganska ense om att förutsättningen för att kronan skall avhända sig jord under sådana betingelser bör vara, att man har garantier för att upplåtelsens ändamål icke i framtiden äventyras.

Från dessa utgångspunkter har striden uppkommit om ständig besittningsrätt eller »modifierad äganderätt» såsom eventuella tillägg till de nuvarande upplåtelseformerna. Ståndpunkterna ställdes klart emot varandra vid 1924 års riksdag. Den Tryggerska regeringen ansåg, att de önskemål, som man hade, skulle kunna tillgodoses genom den modifierade äganderätten, och avlät för den skull en proposition angående köp med återköpsrätt. Detta förslag möttes inom lagutskottet av kompakt motstånd från socialdemokraterna och av herr Hederstierna, vilken då icke längre tillhörde den Tryggerska regeringen. Det var endast från liberalt håll, som det helt vann stöd, under det att flertalet av högern inom utskottet liksom bondeförbundarna förklarade, att man för det dåvarande och då icke yttranden från myndigheterna infordrats i tillräcklig omfattning icke ville tillstyrka, att den nya upplåtelseformen skulle tillämpas annat än beträffande stadsplanerade områden, där man ansåg behovet vara mera klart konstaterat. Riksdagen beslöt som bekant i enlighet med denna sistnämnda uppfattning. Så har det begivit sig, att vi numera vidkommande städer och stadslänkande områden hava icke mindre än fyra olika upplåtelseformer, nämligen den gamla äganderätten och den gamla nyttjanderätten samt därjämte tomträten och den modifierade äganderätten, medan vi för landsbygden fortfarande endast hava den gamla äganderätten och den gamla nyttjanderätten.

Vid samma riksdag väcktes från socialdemokratiskt håll motioner om att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t anhålla om lagstiftning rörande ständig besittningsrätt efter överarbetning av kronolägenhetskommissionens förslag. Mot dessa motioner restes ett kompakt motstånd från *högerhåll*; motionerna avstyrktes av lagutskottet och avvisades av riksdagen, som emellertid i stället tog en reservation av lagutskottets ordförande, vari hemställdes, att frågan om upplåtelseformerna skulle av Kungl. Maj:t tagas under vidare övervägande, och i vars motivering framhölls, att man närmast borde tänka på en modifierad äganderätt, men att under vissa omständigheter även en besittningsrätt kunde tänkas emellanåt vara användbar.

När man läste den kungl. proposition, som i år avlåtits till riksdagen i ämnet, så var det två saker, som frapperade. Den ena var, att propositionen tycktes alldeles vilja tåga ihjäl tanken på en så kallad modifierad äganderätt. Varken i historiken eller eljest talas det om den på annat sätt än att, då lagrådet erinrat om densamma, statsrådet säger, att riksdagen år 1924 tydligen ansett, att denna form för upplåtelse icke vore lämplig beträffande jordbruksfastigheter och att man i allt fall borde avvakta en tids tillämpning av denna form beträffande städerna och de stadslänkande samhällena. Jag får uppriktigt säga, att jag vid studium av riksdagshandlingarna icke kunnat se, var något dylikt står skrivet, liksom jag icke heller kan se, att det finnes något stöd för det även i propositionen gjorda uttalandet, att riksdagen samma år skulle ha

*Jagförslag om
upplåtelse
under äborätt
av viss jord.*
(Forts.)

Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.

(Forts.)

uttalat sig till förmån för besittningsrätten framför den modifierade äganderätten. Det var ju tvärtom så, att man principiellt gick in för den modifierade äganderätten, ehuru man för tillfället ansåg, att man icke ville taga den för hela landet d. v. s. även för landsbygden, att man i den reservation, som bifölls av båda kamrarna i anledning av motionen om besittningsrätten särskilt tryckte på möjligheten att använda den modifierade äganderätten och att däremot dessa motioner om lagstiftning rörande besittningsrätten avslogos och endast föranledde en hemställan om »överbäggande» och ytterligare utredning.

Det förefaller mig, som om man, för den händelse man hade velat basera positionen på riksdagens ställningstagande år 1924, på sin höjd haft anledning att lägga fram ett förslag angående ständigt besittningsrätt jämfört ett förslag rörande modifierad äganderätt eller möjligen ettdera av dessa förslag, i så fall efter närmare utredning om och efter anställd jämförelse mellan de lagbestämmelser, som den ena och den andra formen av upplåtelse kunde kräva.

Detta föranledde oss, några stycken, att väcka motioner av innehåll, att, för den händelse riksdagen överhuvud ginge in för den ständiga besittningsrätten, vi också skulle få den modifierade äganderätten. Vi menade, att man därigenom skulle återföra det hela i ett läge, som överensstämde med riksdagens ståndpunkt år 1924. Vi menade, att det icke skulle vara lämpligt, att med varandra skulle komma att konkurrera blott den säkerligen mycket litet eftersökta besittningsrätten och den visserligen eftersökta men mycket svårtillgängliga nuvarande äganderättsformen för att så under några decennier avvakta resultatet av denna konkurrens. Vi menade, att det visserligen vore sannolikt, att man i allmänhet skulle föredraga en modifierad äganderätt framför besittningsrätt, men att det icke kunde skada, om man införde besittningsrätten, därest man samtidigt gäve tillfälle för de eventuella jordspekulanterna att välja mellan bägge dessa och andra upplåtelseformer.

Nu ha vi tillfredsställelsen se, att utskottets slut överensstämmer med denna ståndpunkt. Vi ha tillfredsställelsen att se, hurusom numera socialdemokraterna enstämmigt gå in för den modifierade äganderätt, som de enstämmigt gingo emot år 1924. Men vi måste däremot beklaga, att i stället högern synes enstämmigt och principiellt gå emot den modifierade äganderätten, ehuru den Tryggerska regeringen framlade förslag därom år 1924 och ehuru man år 1924 ur principiell synpunkt ej tycktes ha någonting att invända mot densamma. Då emellertid jag förmodar, att högerledaren icke har någon anledning att vika från den ståndpunkt han intog såsom regeringsledare, hoppas jag, att den uppfattning, som kommit till uttryck i utskottets högerkrets, icke är den förhärskande inom högerpartiet.

Jag vill i detta sammanhang säga, att jag icke riktigt förstår den Rogberg-ska reservationens uppfattning, att man egentligen icke skulle behöva tala om den modifierade äganderätten eller överhuvud garantier mot att upplåtelsens ändamål i framtiden äventyras annat än i sådana fall, då jorden i framtiden hastigt skulle stiga i värde. Jag vill först fråga: är det då meningen, att sådant icke kan förekomma annat än i fråga om jord, som är stadsplanlagd? Och vidare: kan man verkligen förutse, i vad mån och när jord utanför stadsplanerade områden kan komma att hastigt stiga i värde? Har icke erfarenheten visat, vart det kan leda, om kronan avhänder sig jord utan att tänka på, att i en avlägsen framtid ändamålet med avhändandet icke kommer att tillgodoses?

Herr Hederstierna har i sin reservation sagt, att denna fråga om upplåtelseformen bör komma upp i samband med den plan angående försäljning av kronojord, som riksdagen i år beslutat. Mig förefaller det tvärtom, som om det skulle vara alldeles nödvändigt eller åtminstone ytterst önskligt, att frågan om lagstiftning angående olika upplåtelseformer föregår denna plan, och alldeles tyd-

ligt, att en sådan plan icke kan bli planmässig, utan att man dessförinnan vet, vilka upplåtelseformer *kunna* komma i fråga.

Den andra saken, som frapperade, då jag läste den kungl. propositionen, var att lagförslaget, trots överarbetningen av kronolägenhetskommissionens förslag, fortfarande var belamrat med en massa inskränkningar i åbons rätt att förfoga över fastigheten, många av den art, att de, om de också i realiteten kanske icke skulle betyda så mycket, dock voro ägnade att avskräcka från förvärv med åborätt. Nu har utskottet undersökt, huruvida man icke skulle kunna slippa en hel del inskränkningar utan att upplåtarens eller samhällets rätt trädde för nära, och ganska avsevärda ändringar ha därför föreslagits enligt utskottets hemställan. Jag har därför förenat mig i det slut, vartill utskottet kommit, ehuru jag har reserverat mig beträffande ett par detaljer däri, vid vilka jag emellertid icke skall uppehålla mig. Jag har, trots kvarstående betänkligheter med hänsyn till även nu förefintliga inskränkningar ändå trott det vara riktigt att tillstyrka lagförslaget. Jag har gjort detta därför, att det synes mig vara synnerligen önskligt, att vi äntligen så till vida få slut på denna nästan 20-åriga strid om upplåtelseformerna, att vi åtminstone avklara, vilka möjligheter riksdagen kan beredas att använda den ena eller den andra upplåtelseformen. Jag har trott det vara riktigast att låta någon tids tillämpning av det institut, varom är fråga, antingen bejaka eller förneka farhågornas befogenhet och anvisa huruvida lagändringar äro behövliga.

Jag har ansett att denna uppfattning borde ha kommit till uttryck i utskottets motivering och framför allt att det icke kan vara riktigt att låta utskottets motivering utgöra ett ensidigt lovprisande av den upplåtelseform, varom nu är fråga, ett lovprisande, som givetvis är ägnat att peka hän på denna form såsom den, som egentligen skall komma till användning, och därmed binda riksdagen, då riksdagen framdeles i år och sedermera har att bestämma, om och i vilka fall denna upplåtelseform skall användas. Jag har tvärtom ansett, att det särskilt bort understrykas, att i detta sammanhang endast är fråga om att bereda riksdagen *möjlighet* att låta besittningsformen komma till tillämpning; och jag har tyckt, att det skulle vara minst sagt oegentligt, om riksdagen skulle genom en motivering fastslå den enligt min mening felaktiga uppgift, som lämnas i propositionen angående riksdagens ställningstagande år 1924. Vidare har jag beträffande det förbehåll *mot* inlösningsrätten, varom särskilt den närmast föregående talaren yttrade sig, menat, att det uttryckligen bort sägas i den allmänna motiveringen (som talar om detta förbehåll och resonerar om det), att riksdagen förutsätter, att vid behandlingen i år och sedermera rörande frågan om vilka upplåtelseformer som skola användas, de undantagsfall preciseras, då förbehåll mot inlösningsrätt skall göras.

Då man kritiserat bestämmelsen om detta förbehåll, vill jag säga, att man tyckes ha förbisett, att riksdagen är alldeles oförhindrad att säga ifrån, att förbehållet icke skall komma till användning. Man skulle möjligen då vilja säga, att man icke behöver ha något förbehåll i lagen. Jo, det behövs därför, att lagen innehåller — jag tror i 3 § — en bestämmelse om att i avtal om åborättsupplåtelse icke får intagas någon bestämmelse, som inskränker åbons rätt utöver de grunder — såsom det heter — vilka i lagen äro angivna beträffande hans ställning som åbo. Hade man icke bestämmelsen om förbehåll, skulle man alltså aldrig kunna använda detta institut, om man ville göra ett sådant förbehåll.

Jag har av nu berörda anledningar ansett mig böra reservera mig mot utskottets allmänna motivering för sin hemställan.

Jag skall nu inskränka mig till att säga ett par ord i anledning av vad som förekom särskilt i herr Hederstiernas anförande. Herr Hederstierna gjorde mig den oförtjänta äran att säga, att jag var den, som »kokat ihop» kompro-

*Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.
(Forts.)*

Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.
(Forts.)

missen. Jag åhörde honom andäktigt mitt framför honom, så att jag förmodar, att yttrandet berodde på att han fick sikte på mig. I den mån jag är ansvarig för den s. k. kompromissen vill jag säga, att jag icke varit blind för de betänkligheter herr Hederstierna anfört mot det initiativ, som lagutskottet på sätt och vis här tagit, och jag har icke heller varit blind för faran att lagrådet kan komma att kritisera vad lagutskottet tagit sig före. Men för det första tror jag, att det icke är rätt att alltid skrämma riksdagen med lagrådet ungefär som man skrämmer barn med busen; och för det andra undrar jag, om betänkligheterna, mot vad som föreslagits, kunna vara så stora, att lagrådet för den skull kan avstyrka sanktion. Det får framtiden utvisa, men jag är benägen att tro, att så icke kommer att bli fallet.

Herr talman! På förevarande punkt skall jag inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan, men jag anser mig redan nu böra säga, att jag med avseende å motiveringen yrkar, att denna allmänna motivering skall avfattas i enlighet med den av mig avgivna reservationen och att, därest detta yrkande bifalles, dessutom beträffande detaljmotiveringarna måtte strykas första och andra styckena i motiveringen till 21 §, första och andra styckena i motiveringen till 26 § och motiveringarna till 30 och 31 §§, vilka eljest skulle komma att stå i strid med den allmänna motiveringen.

Herr Wohlin: Herr talman! Från mitt mångåriga arbete i kronolägenhetskommissionen erinrar jag mig mycket väl de synpunkter, som voro bestämmande för herr Ingeström och statsrådet Linders, då de läto utarbeta förslaget till besittningsrätt för obegränsad tid till kronojord. Det hade förekommit ett fall i trakten av Kalmar, där några egnahemslägenheter hade uppköpts av ett fabriksbolag, som på marken i fråga uppfört arbetarbostäder. Man tyckte, att det var oriktigt, att sådan egnahemsjord kom till användning för ett annat syfte än det med densamma ursprungligen avsedda, och kronolägenhetskommissionen gjorde en stor utredning med tillhjälp av länsstyrelserna och hushållningssällskapen rörande förekomsten av dylika missförhållanden. Det befanns, att sådana fall voro antingen alldeles okända eller ytterst sällsynta, och utredningen utmynnade praktiskt taget i ett rent negativt resultat. Nu i dag lär väl ingen ha den uppfattningen, att man med hänsyn till sådana farhågor har anledning att införa ett nytt stort rättsinstitut med avseende på besittningen av den svenska jorden, och detta så mycket mindre som bolag nu genom lag äro förbjudna att förvärva fastighet utan särskilt tillstånd. Man diskuterade även behovet av en dylik ny lagstiftning med hänsyn till den omständigheten, att kronan skulle kunna behöva för något särskilt ändamål framdeles återtaga jord, som en gång upplåtits för egnahemsändamål. Jag förmodar, att ingen av kammarens ledamöter anser, att man heller ur den synpunkten har behov av denna lagstiftning, då ju för dessa ytterst sällsynta fall expropriationslagstiftningen torde vara tillfyllest. Även drev man starkt uppfattningen, att den så kallade oförtjänta värdestegring, som under decenniernas och mansåldrarnas förlopp kan tänkas uppstå i olika delar av landet jämväl på sådana egnahemsområden, som äro upplåtna från kronojord, rätteligen borde genom en lagstiftning av denna natur förbehållas det allmänna och icke egnahemsinnehavarna. Jag vill påpeka, att denna synpunkt blivit reducerad till sitt rätta värde under ärendets fortsatta behandling även av kammarkollegium, som ju eljest är den myndighet, vilken närmast företräder statens fiskaliska intressen. Ingen lär väl förmena, att den oförtjänta värdestegringen på några tusental åbolägenheter spridda runt om i landet, är så skadlig och orättvis, att man fördenskull behöver införa ett sådant nytt rättsinstitut som det förevarande. Hundratusentals andra jordinnehavare få under generationernas förlopp åtnjuta en viss oförtjänt värde-

stegring allt eftersom samhällsutvecklingen fortskrider. Från min synpunkt sett är detta en historisk företeelse, som man sväriligen har anledning att allt för mycket beklaga. Men i den mån någon ledamot av kammaren skulle tillmäta denna sak betydelse, får jag erinra om att frågan om beskattning av så kallad oförtjänt värdestegring å jord är föremål för Kungl. Maj:ts beprövande i ett helt annat och större sammanhang. Således torde icke heller denna synpunkt här böra komma i betraktande.

Det var ytterligare ett skäl, vid vilket kronolägenhetskommissionen fäste stort avseende, nämligen önskvärdenheten av att förebygga misskötsel och vanhävd av de upplåtna egnahemslägenheterna. Jag får säga, att det skälet synes mig likaledes mycket litet bärande. Det har icke konstaterats, att jorden har vanskötts i något nämnvärt antal fall av upplåtna egnahemslägenheter, som brukas och bebos av innehavarna själva. De fall av vanskötsel, som iakttagits här i landet, ha företrädesvis gällt sådana fastigheter, där ägaren varit antingen en juridisk person eller också någon, som icke själv varit bosatt på fastigheten, och för sådana fall finnes ju en särskild lagstiftning, berörande de norra delarna av riket. Att tro, att egnahemsinnehavare i vanlig ställning här i landet kunna befaras så missköta sin jord, att för den skull ingående kontrollbestämmelser och uppsiktsbestämmelser över deras sätt att bruka jorden kulle vara behöfliga, läser med hänsyn till den faktiska erfarenheten icke vara riktigt. För övrigt ber jag att få erinra om att om en egnahemsinnehavare icke är skötsam, så går fastigheten helt naturligt över till annan person, som har större förutsättningar att bruka den. Så har alltid skett under äganderättens långa tidsskede, och så kommer det också att ske i fortsättningen. En dylik fastighet stannar till slut alltid i händerna på en duglig person.

I stället var det en annan synpunkt, som spelade en stor roll under dessa diskussioner och som här i dag fortfarande är aktuell. Jag kan icke underlåta att särskilt understryka densamma, synnerligast som den svängning i uppfattning, som från socialdemokratiskt håll ägt rum och som nyss vunnit statsrådet Linders gillande, på ett mycket betecknande sätt belyser svagheten i det förslag, som här framlagts. Man framhöll på den tiden, och tidsförhållandena gjorde det i viss mån förklarligt, att äganderättsformen vid upplåtelser av egnahem från kronojord hade vissa olägenheter. Man menade, att fordran på köpeskillingen erläggande antingen i sin helhet på en gång eller med relativt kort amorteringstid försvarade åtkomsten av sådan jord för omedlade och mindre bemedlade personer. Man ville därför söka finna en form, varigenom man kunde tillgodose det behjärtansvärda syftet att bereda fattiga men dugliga och skötsamma medborgare möjlighet att förvärva kronojord till egnahem utan allt för betungande skuldsättning redan från början. Men det var icke endast detta, som man under de långa diskussionerna i kommissionen från majoritetens sida önskade. Man ville, att samma förmån i form av lättad åtkomst skulle beredas jämväl efterträdande personer, som komme att annorledes än genom arv, gåva eller testamente förvärva en på sin tid under åborätt upplåten lägenhet. Man fäste sålunda den största vikt vid att icke endast den förste innehavaren finge en lättare åtkomst till jorden utan att även efterträdare till honom icke bleve belastade med vad man på arrendespråket brukar kalla oskäligt stegrade »avträdessummor», en synpunkt som också, i likhet med de förut av mig berörda, utförligt utvecklades i kommissionsmajoritetens motivering till lagförslaget. Jag vill omedelbart tillägga att jag redan i min reservation till kommissionens betänkande tror mig ha reducerat dessa synpunkter till rätta proportioner. Även en åborätt, där åbon äger endast byggnaderna men icke jorden, kommer att få ett visst handelsvärde, och även där torde nog vissa avträdessummor komma i fråga. Erfarenheten från många av kommissionen undersökta arrendeupplåtelser av

*Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.
(Forts.)*

*Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.
(Forts.)*

akademihemman och domkyrkoemman i Skåne visa, att till och med vid vanliga arrendeupplåtelser icke oansenliga avträdessummor stundom förekomma, så att även svårighet att övertaga utarrenderade fastigheter i viss mån föreligger. Jag vill härmed säga, att åborätten i detta hänseende icke har några större eller ens några företräden alls framför arrenderätten, och att åborättens införande icke heller ur denna synpunkt enligt min uppfattning är tillräckligt motiverat. Men det har synt mig ganska anmärkningsvärt, att medan dessa farhågor, som jag alltså från mina synpunkter icke delar, spelat en så stor roll i statsrådet Linders motiv, då han förordat den ständiga besittningsrätten, han likväl nu utan vidare är beredd att acceptera lösningsrätt, som i ett stort antal fall skulle möjliggöra ett överförande av åborätt till äganderätt med alla de olägenheter hos äganderätten i form av stegrade avträdessummor, som han med sin syn på saken med sådan styrka städse betonat vara en av äganderättens största brister. Detta om statsrådet Linders; om man emellertid i likhet med mig tror, att denna synpunkt icke har någon avgörande betydelse, så har man icke heller på grund härav någon särskild anledning att ansluta sig till denna nu föreslagna åborätt.

Jag ber härefter att få fästa uppmärksamheten på att i den motion, som år 1908 väcktes av herr Staaff m. fl. och som troligen var det första uttrycket inom riksdagen för tanken på att vid sidan av äganderätten och arrenderätten få en ny särskild upplåtelseform till jord, bland annat säges, att det syntes motionärerna önskligt, att utredningen om denna nya besittningsform även kunde gå ut på någon form av tryggad besittning, »som utan att vara betungad med den gamla åborättens svåra olägenheter likväl kunde bevara dess fördelar». Och längre fram i motiveringen till samma motion heter det: »icke heller torde det vara skäl att återuppliva den forna nu nästan utdöda åborätten. Åborätten var nämligen förenad med för innehavaren synnerligen betungande bestämmelser i avseende å kontroll över jorden och husen. Men skall jordupplåtelse i det omfång, vi anse efterstävansvärt, kunna ske, måste förvisso allt onödigt tvång helt och hållet förebyggas.» Nu tillåter jag mig ställa den frågan till dem, som ha intresse av att jämföra dessa herr Staaffs synpunkter med det föreliggande utskottsforlaget — och här i kammaren finnes åtminstone en person, herr Kvarnzelius, som på sin tid undertecknat denna motion — huruvida den nu framlagda propositionen med förslag till åborätt i dessa av herr Staaff påpekade hänseenden äger företräde framför den gamla åborätten eller icke. Jag behöver icke erinra kammarens ledamöter därom, att den gamla stadgade åborätten här i landet, sådan den utformades genom lagstiftningen i början av 1800-talet, dels innebar en avgäld, som icke var föremål för några periodiska avgäldssättningar, och som kunde efter en synnerligen låg beräkning av skatteköppsskillingen avlösas, dels ytterligare praktiskt taget icke innebar någon som helst kontroll från myndigheternas sida över åbons skötsel av sin jord. Kronolägenhetskommissionen gjorde en särskild resa för att studera förhållandena på under stadgad åborätt upplåtna hemman, och efter ett sökande, som närmast påminde om sökandet efter några arkeologiska fynd, lyckades vi uppspåra några dylika fastigheter i skogsbygderna på gränsen mellan Småland och Östergötland. Vi besökte dessa fåtaliga innehavare av stadgad åborätt och konstaterade, att de i fråga om sin frihet med hänsyn till jordens brukande voro fullständigt likställda med äganderättsinnehavare, samt att deras avgälder voro gamla och i förhållande till den nyare tidens penningvärde högst obetydliga. De voro också synnerligen belåtna med sin ställning, som möjliggjorde för dem att efter en mycket låg beräkningsgrund förvärva jorden. Jämför man den ställning dessa innehavare av stadgad åborätt intagit med den, som åbo skulle få enligt det föreliggande lagförslaget, kan man framför allt bemärka bestämmel-

serna i 26 § som uppräknar de olika fall, då åborätten skall vara förverkad och kronan förty berättigad att efter uppsägning skilja åbon från åborätten. Bland annat skall detta kunna äga rum, om åbon i strid med andra bestämmelser förenar fastigheten med annan fastighet under ett bruk eller delar densamma och han icke på tillsägelse vidtager rättelse. Han skall även kunna skiljas från åborätten om han icke håller för jordbruket erforderliga byggnader eller åsidosätter sin skyldighet att hava byggnad brandförsäkrad eller gör sig skyldig till uppenbar vanvård av fastigheten eller där befintliga anläggningar, och han icke på tillsägelse vidtager rättelse. Ytterligare skall han kunna vråkas från fastigheten, om han utan tillstånd bosätter sig annorstädes och icke flyttar till fastigheten inom nittio dagar efter därom erhållet föreläggande. Visserligen tillkommer sedermera en bestämmelse, att, därest i fall, som här avses, vad åbon låtit komma sig till last finnes vara av ringa betydighet, må åbon ej skiljas från åborätten, men jag hemställer till kammarens ledamöter att taga under övervägande, om icke den trygghet i besittningen, som de gamla innehavarna av stadgad åborätt i hög grad ägde, och den nästan fullständiga frihet från kontroll och uppsikt över sitt jordbruk, som de åtnjöto, voro vida större förmåner än dem, som i detta författningsförslag bjudas åborna både i fråga om besittningen och i fråga om avgälden. Ty här skall nu, utöver vad jag redan sagt, tillkomma en periodisk omreglering av avgälden med viss tids mellanrum, varvid avgälden skall kunna höjas, visserligen med en viss maximibegränsning uppåt, men likväl höjas, och dessa förhöjningar kunna i tidernas längd sammanlagt uppgå till rätt stora belopp. Jag håller före, att särskiljandet av den värdestegring, som kan vara en följd av åbons eget arbete, från den, som förorsakats av andra förhållanden, under årtiondenas förlopp blir förenat med stora svårigheter, och jag fruktar att jämväl av åbon förorsakad värdestegring kommer att ge anledning till en höjning av avgälden vid efterföljande avgäldssättningar.

Har man vidare tänkt igenom de svårigheter och olägenheter, som bli en följd av dessa åborättsupplåtelser med avseende å länsstyrelsernas och domänstyrelsens verksamhet? Här finna herrarna i paragraf efter paragraf av det föreliggande förslaget, hurusom länsstyrelserna skola ha vissa betydelsefulla uppgifter i fråga om kontrollen över dessa åbor och deras sätt att sköta sina fastigheter. Länsstyrelserna skola icke endast registrera åboantagningar och åborättsöverlåtelser. De skola dessutom utöva en funktion, som i många hänseenden liknar domänintendenternas beträffande kronans nuvarande utarrenderade domäner. De skola ha en hel rad rent jordbrukstekniska kontrolluppgifter sig förelagda, och jag skulle vilja ställa den frågan, om man tror, att i händelse denna åborätt blir mera använd och exempelvis inom ett vidsträckt län kommer att praktiseras på ett eller annat tusental smärre fastigheter i länets olika delar, det kan vara skäl att pålägga länsstyrelserna sådana uppgifter, som här äro före och om detta kan vara möjligt utan att öka de arbetskrafter, som måste stå till länsstyrelsernas förfogande för dessa ändamål? Då dessutom med avseende på åbons rätt till skogen är föreskrivet, att åbon ej äger att i annan mån än från kronans sida medgivits vare sig nyttja fastighetens skog eller taga torv från torvmosse, som hör till fastigheten, eller annorledes än för fastighetens behov använda sten- eller kalkbrott eller sand-, grus-, ler- eller stentåkt å fastigheten, och att tillstånd att annorledes än för fastighetens behov nyttja skog eller taga torv från torvmosse etc. må meddelas allenast för viss tid, så hemställer jag till övervägande, om man tror, att domänstyrelsen utan särskilda arbetskrafter eller utan stora omgångar och besvär skall kunna utöva kontroll över dessa åbornas rättigheter med avseende på skogen. Jag för min del tror det icke. Jag ser i detta förslag ett av byråkratiska

*Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.
(Forts.)*

Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.
(Forts.)

synpunkter präglat förslag till reglering av förhållanden med avseende å egnahemsupplåtelser i framtiden, vilket jag för min del icke kan gilla.

Nu har det emellertid inträffat en nog så uppseendeväckande händelse under detta ärendes behandling, en händelse, som jag redan berört, ehuru i särskilt sammanhang. Jag får verkligen säga, att denna händelse är av den natur, att den påkallar några reflexioner. Förutsattes det icke under kronolägenhetskommissionens åttaåriga verksamhet hos kommissionens majoritet som en given sak, att det skulle vara fråga om besittningsrätt för *obegränsad* tid till kronojord och annan publik jord? Jo, förvisso. Naturligtvis utgick man från att upplåtelser med äganderätt och med besittningsrätt skulle förekomma vid sidan av varandra, men något tal om att i lagen om besittningsrätt inskriva en friköpningsklausul förekom alls icke, och det bekräftas tillfullo av det betänkande i frågan, som kommissionen avgav och vari dess motiv återfinnas i riklig mängd. Hos kommissionens majoritet var hela tiden tanken, att man vid sidan av äganderätten och arrenderätten skulle skapa ytterligare en upplåtelseform, som, utom att den tillgodosåge de här av mig påpekade, för min del icke gillade synpunkterna, skulle behålla äganderätten till jorden i kronans hand för evärdliga tider. Visserligen tänkte man sig som sagt icke inom kommissionen, att besittningsrätten skulle utesluta upplåtelser med äganderätt vid sidan av denna upplåtelseform, men sedan besittningsrätten en gång bestämts vid vissa upplåtelser, skulle den sedan för alla tider framåt gälla. Nu har från vissa håll här i riksdagen den fordran framställts, att denna byråkratiskt utformade åborätt, vars socialdemokratiska syfte enligt min uppfattning bland annat är att söka göra ryggraden mjuk på kommande generationer av svenska jordbrukare gentemot statsmyndigheter och statsämbetsmän, skulle kombineras med en friköpningsklausul, varigenom man så att säga utan vidare skulle upphäva hela det nya rättsinstitutet i samma ögonblick som man införde det. Då denna stämning inom utskottet tydligen varit så stark, att regeringen och statsrådet Linders hade all anledning befara, att hans älsklingsbarn, sedan tjugu år tillbaka, denna åborätt, skulle avlida redan under utskottsbehandlingen och i kamrarna, så har han nu gått med på denna friköpningsklausul för att rädda åt sig en rest av sin ursprungliga tankegång, en rest, som från hans synpunkt sett betyder ett principiellt avsteg från hela hans föregående ståndpunkt i denna fråga. Jag får ju säga, att jag från min utgångspunkt icke vill vara med om ens det, som här föreligger, men jag tycker, att statsrådet Linders från sina utgångspunkter driver den politiska anspråkslösheten, som man ju måste anse vara en dygd, så långt ut i förtunning, att jag knappast någonsin sett en motsvarighet till en liknande förtunnad anspråkslöshet i en politisk principfråga. Jag må säga om den socialdemokratiska idépolitiken på jordfrågans område och kanhända även på andra områden inom den ekonomiska politiken, att om den gäller vad som skrevs av en känd man, som också haft ett livligt föregående men som på sin ålderdom blev ganska pessimistisk, att »den sig numera åt litet gläder, åt mycket litet, blott fyra bräder». Ty mycket mera återstår icke av den socialdemokratiska idépolitiken i dessa dagar, särskilt på jordfrågans område, efter denna socialdemokratiska kapitulation. Men jag får å andra sidan säga om andra kammar- och utskottsledamöter, att de å sin sida i viss mån synas ha låtit förleda sig av den juridiska sakkunskap, som säges ha triumferat i herr Lybergs gestalt. Det är nämligen så, att den ovillkorliga valfrihet, som gjordes till villkor i herr Ekmans motion för ett accepterande av denna åborätt, den är ju praktiskt taget icke vunen, i det att i 33 § intagits det viktiga förbehåll, som här blivit påpekat, nämligen att Kungl. Maj:t skall kunna bestämma i ett antal fall, om vilka vi här i kammaren sakna alla kännedom, och efter principer, om vilka vi sakna varje möjlighet att uttala oss, att friköpningsklausulen icke skall komma till användning. Dessutom får jag påpeka, att enligt propo-

sitionen nr 24, som ligger under jordbruksutskottets behandling och som nu icke är föremål för vårt avgörande, Kungl. Maj:t ytterligare äger att i de särskilda fallen bestämma om åborätt eller äganderätt skall tillämpas, och där är sålunda icke heller i fråga om första upplåtelsen valfrihet beredd åt egnahemssökaren. I dubbel hänseende är sålunda önskemålet från vissa håll i fråga om valfrihet mellan äganderätt och åborätt icke realiserat i detta förslag.

Jag får säga, att med den vaga motivering, som 33 § har fått, med de möjligheter, som i framtiden komma att stå Kungl. Maj:t till buds att i stor utsträckning använda denna åborätt, när Kungl. Maj:t så vill, liksom det kan stå andra kommande regeringar till buds att knappast använda den alls, så befinna vi oss här i dag i ett sådant osäkerhetstillstånd, att det förvånar mig, att man från deras sida, som principiellt icke gilla en dylik byråkratisk upplåtelseform, kan vara beredd att här ansluta sig till utskottets förslag. När så slutligen tillkommer, att det enda återstående, verkligt bärkraftiga önskemålet, som ensamt motiverar en ändring av bestämmelserna för de nuvarande upplåtelseerna under äganderätten från kronojord, kan realiseras på annat sätt, som i fullt lika hög grad som den här föreslagna åborätten tillgodoser egnahemssökandenas intressen, så är det för mig så mycket mera obegripligt, att man kan ansluta sig till detta förslag. Ty, mina herrar, det föreligger ju både motionsvis och eljest förslag om en sådan form vid försäljning av kronojord till egna hem, att köpeskillingen icke skall behöva erläggas på sätt nu sker, omedelbart eller med kort amorteringstid, utan att ersättningen för den upplåtna jorden skall kunna utgå exempelvis i form av en årlig avgäld för jorden, en avgäld, som skulle utgå under längre tid framåt för att sedermera, när egnahemsbrukaren vill och maktar, kunna efter vissa skäliga grunder avlösas. Med en sådan form har man ju fullständigt realiserat önskemålet att trygga mindre bemedlades förvärv av kronojord, utan att de skola behöva skuldsätta sig vid förvärvet genom att betala och amortera en relativt hög köpeskillning. Varför har då icke utskottet reflekterat på denna naturliga linje, som i andra länder än vårt med mångdubbel större inre kolonisation än den vi ha här i Sverige under många decennier prövats och befunnits vara ytterst väl ägnad för sitt syfte? Ja, därom står ingenting i utskottsbetänkandet, men såvitt jag fattar saken, kan man möjligen gissa sig till vad skälet varit, då man åhörde herr Lybergs anförande nyss, ty det anförandet var enligt min uppfattning mindre sakligt ur jordpolitisk synpunkt än det var politiskt betonat. Herr Lyberg rörde sig i hög grad med de olika partiernas ställning till denna fråga, och han anförde bland annat önskvärdheten av att få slut på den tjuguariga striden om denna sak, som han uttryckte sig. Jag har heller ingenting emot att få ett slut på den tjuguariga striden i denna fråga, men endast på det sättet, att jag segrar, medan herr Lyberg vill ha ett slut på det sättet, att han kapitulerar. Det är skillnaden mellan oss i denna och många andra frågor här i riksdagen.

Slutligen förklarade herr Lyberg — det var en sak, som jag icke är närmast till att besvara, men kanhända får jag dock för min del göra det, eftersom jag underskrev dåvarande justitieministerns proposition om införande av s. k. återköpsrätt — att en modifierad äganderätt redan hade godkänts av högern, eftersom högern — ja, det var ju närmast den Tryggerska regeringen — år 1924 avgivit en proposition, vari föreslogs återköpsrätt såväl inom städernas jurisdiktionsområden som på landsbygden. Jag anslöt mig till detta förslag om återköpsrätt och kan sålunda för min del svara, att denna återköpsrätt realiserade ett av de önskemål i herr Staaffs motion, som måhända voro berättigade, nämligen önskemålet att icke inom sådana trakter av landet, där en stark stegring av jordvärdet kunde bli en följd av ett stort, näralliggande samhälles hastiga utveckling, framdragandet av en ny järnväg eller dylikt, låta en dylik snabb och stark stegring av jordvärdet helt och hållet tillfalla en tillfällig innehavare

*Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.
(Forts.)*

Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.
(Forts.)

av fastigheten i fråga. Det är en synpunkt, som kan diskuteras, och i synnerhet är den resonabel vad beträffar städernas jurisdiktionsområden, för vilka den också blev av riksdagen antagen. Men hela denna anordning saknade ju alla de brister och egendomligheter, som vidlåda den här föreliggande åborätten med dess byråkratiska omgångar, med dess statsuppsikt över åbon, med dess för länsstyrelserna och domänstyrelsen betungande uppgifter etc. Det var ju något helt annat. Att kalla denna åborätt »en modifierad äganderätt» kan man ju göra, ty modifikationer kan man ju alltid vidtaga, och man kan göra modifikationer så långt, att ursprunget knappast igenkännes. För min del vill jag dock säga, att denna åborätt mindre är en modifierad äganderätt än ett nytt rättsinstitut, som i flera hänseenden är sämre än den gamla åborätten, och som enligt min uppfattning t. o. m. i viss mån är strängare mot åbon än Karl XI:s gamla husesynsförordning, vilken kan tagas till jämförelse vid granskningen av kontrollbestämmelserna över åbon. I denna tid, då vi behöva en självständig och rakryggad jordbrukande befolkning såsom ett värn mot sådant, som kan verka nedbrytande på vårt samhälles författning och på vår nationella framtid, kan jag icke giva min röst för ett förslag, som skulle försvaga dessa kommande jordbrukares självmedvetenhet och kärlek till sin jord och intresse för sitt jordbruk, och jag kan icke heller vara med om detta, ens om vi bli lockade med en liten ny paragraf, benämnd 33 §, som genom en mellansats i ingressen skall kunna i en mängd fall suspenderas och icke komma till gällande kraft.

Jag yrkar, herr talman, sedan det uppgivits för mig, att den Rogbergska reservationen icke lär kunna bli föremål för proposition, i likhet med herr Hederstierna avslag på den kungl. propositionen och på utskottets förslag.

Herr statsrådet **Linders:** Herr talman! Professor Wohlins anförande ger mig anledning att begära ordet för ett par repliker. Det förefaller, som om hans tal om självständiga och rakryggade jordbrukare, som han ville värna om, vore ganska malplacerat i detta sammanhang, ty trots att professor Wohlin har deltagit i kronolägenhetskommissionens arbete och sedan tydligen följt denna fråga med stort intresse, så är han tydligen åtskilligt blind för vad ett beslut i den riktning, som Kungl. Maj:t i sin proposition föreslagit och utskottet här förordnat skulle innebära. Jag vill för min del inte uppriva debatten angående förhållanden, som förekommo i kronolägenhetskommissionen, i annan mån än debatten kan vara betjänad därav. Mig förefaller det emellertid högst egendomligt, att herr Wohlin gör debatterna i kronolägenhetskommissionen och de funderingar, som på ett tidigt stadium där förekommo, till vägande inlägg i en debatt sådan som den vi föra här i dag. Och på tal om professor Wohlin och hans deltagande i kronolägenhetskommissionen vill jag dock erinra om att han delvis var med om att skapa majoritet i kommissionen i fråga om vissa delar av dess utarbetade förslag, och således bör han å sin sida akta sig för att med en smula egendomligt tonfall tala om majoriteten i kronolägenhetskommissionen. Då han nu förebrår mig för att ha svängt i denna fråga och att ha uttunnat det ursprungliga förslaget, så att egentligen ingenting finnes kvar, vill jag gent emot detta säga: om det inte skulle finnas något kvar, då behövdes ju inte det häftiga och ganska upprörda anfall, som professor Wohlin gjorde mot förslaget. Om jag har sökt efter framkomliga vägar för att få fram det goda, det bärande i förslaget, så antager jag, att därmed väl inte något fel är begånget ur riksdagspolitisk synpunkt.

Herr Wohlin talade om den omständliga uppsikten och de många reglerna, som förefinnas i det här förslaget och som gjorde, att han betecknade det hela såsom byråkratiskt till sin läggning. Ja, när herr Wohlin var som bäst i farten med att skildra, vilket elände det skulle bli för dessa stackars åbor med den ständiga uppsikten, så tänkte jag med användning av ett uttryck, som före-

kommit i annat sammanhang, att herr Wohlin, då är »uppfylld av hopplös håg och fantasi», ty dessa många regler och det, som skulle göra förslaget byråkratiskt, härröra ju från kronolägenhetskommisionens arbete, i vilket herr Wohlin fortfarande kretsar med många av sina tankegångar. Från den tiden är emellertid förslaget i så hög grad avklätt alla onödiga, omständliga syner och regler och uppsikter, så att det i själva verket ingenting finnes kvar av det, som ansetts kunna avvaras. Såväl hos Kungl. Maj:t som i utskottet har det ju funnits personer, som ha kritiskt granskat förslaget ur de synpunkter, som skulle vara ömtåliga i detta fall, nämligen ur jordbrukarens, den blivande åbons synpunkter, och invändningarna mot byråkratism äro prövade mer än en gång och befunna för lätta. Det, som återstår, är ingenting annat än det, som ovillkorligen behöves för att bibehålla en viss stadga åt upplåtelsen. Då herr Wohlin exempelvis med en viss hänfullhet underströk en sådan bestämmelse som den om obligatorisk brandförsäkring, vill jag bara påpeka, att det vore underligt, om man ej skulle ha uppsikt över brandförsäkringen av byggnader, som måhända äro åstadkomna till allra största delen eller i allt väsentligt med statslån. Nej, mig förefaller det, som om här icke kvarstå andra bestämmelser i det hänseendet, än vad man varit nödd och tvungen till.

Slutligen vill jag säga något — det var huvudsakligen därför jag begärde ordet — i anledning av herr Wohlins yttrande om den sak, som mest tycks ha upprört honom, nämligen att det här hade ingåtts en kompromiss, i vilken det skulle ligga en utsikt till frågans lösning. Kan det då verkligen vara så motbjudande för herr Wohlin, att man här sökt komma fram till en lösning, som i någon mån närmar sig de tankebanor, som herr Wohlin varit inne på? Kan det vara något så upprörande? Mig förefaller det, att förhållandet borde vara det motsatta.

I det sammanhanget kom herr Wohlin också in på frågan om den socialdemokratiska idépolitiken. Ja, jag tror helt visst, att den kommer att fortleva betydligt längre än åtskilliga hugskott både på jordpolitikens och andra områden, som mer än en gång varit framkastade och prövade och befunnits för lätta och icke värda att vidare reflektera på. Jag tror, att vår idépolitik säkert står sig lika länge som den idépolitik, herr Wohlin för i jordfrågan. Och gentemot hans bekymmer över vart det skall leda med ett förslag som detta, då han föreställer sig, såsom han också berättade för oss från denna kammars talarstol, att »socialdemokraterna önska göra de svenska jordbrukarna mjuka i ryggarna för framtiden», vill jag säga, att användandet av ett sådant uttryck om den föreslagna åborätten visar, som jag sade från början, att herr Wohlin ej tycks vara rätt inne i den fråga, som nu föreligger, och ej förstår vad den innebär, eftersom han kan komma med ett dylikt påstående. Ty vilka är det, som det här gäller och som skulle få gagn av denna åborätt? Jo, det är statare och jordarbetare, fattigt folk ute i bygderna, som icke behöva få sina ryggar böjda till följd av det ena eller andra förslaget utan som redan äro böjda nog av år, i mödor och hopplöst arbete. Om riksdagen, om statsmakterna kunna hjälpa dem till en möjlighet att på lättare sätt än hittills skaffa sig en egen torva och till en möjlighet att utföra en självständig jordbrukares gärning, så förefaller det mig vara högst förtjänstfullt. Detta är dock en av kärnpunkterna i det föreliggande förslaget.

Herr Åkerman: I det temperamentsfulla anförande, som herr Wohlin för en stund sedan höll i kammaren, framhöll han med mycken skärpa, att det nu föreliggande förslaget, efter den behandling, det undergått i utskottet, skulle innebära en fullständig kapitulation från det i propositionen och kronolägenhetskommisionens betänkande föreslagna åborättsinstitutet, så att man nu skulle

*Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.
(Forts.)*

Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.
(Forts.)

tagit något helt annat än det som ursprungligen åsyftats. Då herr Wohlin så mycket uppehöll sig vid kronolägenhetskommissionens arbete, vill jag erinra herr Wohlin om att på många, många ställen i motiveringen till dess betänkande uttalades det som en förutsättning, att denna åborätt skulle vara av beskaffenhet att efter hand kunna förvandlas till fullständig äganderätt. Att kommissionen ej föreslog någon bestämd lagparagraf om detta, säger den själv ha berott på att den ansåg åborätten lika tryggad, om en sådan bestämmelse till åbons fördel fanns införd i åbobrevet. Det är således alls ingen nyhet; det är endast så till vida en nyhet, att det införts i lagtexten, under det att det förut förutsattes som en självklar sak. Det var det ena.

Vidare beklagade sig herr Wohlin över att utskottet hade ägnat så liten uppmärksamhet åt hans omtalade räntegårdsinstitut. Ja, man har ju olika uppfattning om dimensioner. Att utlåtandet i det stycket förefaller herr Wohlin för kort, finner jag ganska naturligt, då han skrivit en reservation till betänkandet, som innehåller icke mindre än 36 sidor. Men det är icke alltid bra att vara så mångordig, och i det fallet må jag tillåta mig säga, att denna reservation mycket litet vidrör det av honom älskade institutet, utan sysselsätter sig med helt andra saker. Det renderade också denna reservation det betyget från en av Konungens befallningshavande, som hade att yttra sig över betänkandet, att han hade läst herr Wohlins reservation men absolut ej kunnat begripa den och därför ej villa uttala sig om densamma. Jag menar, att det inte är skäl att stå här och förebrå utskottet, att det förbigått saker och ting, då det ägnat även herr Wohlins tankar den uppmärksamhet, som utskottet ansett dem förtjäna, och ingenting vidare.

Herr jordbruksministern har redan bemött åtskilligt av vad herr Wohlin sade, och jag skall därför icke gå närmare in på det, men då herr Wohlin finner det så underbart, att man i ett utlåtande från lagutskottet liksom även i den föreliggande propositionen vill inlåta sig på den mycket krångliga frågan om värdestegring och i detta sammanhang taga upp en finansiell fråga, må jag säga, att detta uttalande är underligt. Det ligger ju icke alls till på det viset här. En sak är att införa en allmän värdestegringsskatt på jord. En annan sak är att kronan, då den överlåter sin egen jord, gör de förbehåll och de inskränkningar till sin egen fördel, som kronan kan finna av behovet och rättmätigheten påkallade. Det är väl alldeles skilda saker; det kan man icke tala om på samma gång.

Jag tror i alla fall, att herr Wohlins anförande haft den fördelen med sig, att det i någon mån har tjänat till att klarlägga en sak, och det är att vi icke här i dag behöva tvista om den gamla historien om vad som är bäst, äganderätt eller besittningsrätt till jord. Det är icke fråga om det här. Det institut, som nu föreslås, skall finnas vid sidan av äganderätten. Den som ej har råd att förvärva äganderätt, bör väl vara tacksam och glad, att det bjudes ett tillfälle att åtkomma en bit jord på skapliga villkor, och blir han sedan i stånd att köpa den, kan han göra det. Här är det så, att tusentals människor skulle vara glada och tacksamma — det är min fulla övertygelse — om de kunde komma åt jord på de villkor, som här äro upptagna. Därför bör man väl ej klandra institutet och säga, att äganderätten är bättre. Jag tror, det var herr Lyberg, som sade, att vårt utskottsutlåtande innehåller ett ensidigt lovprisande av åborättsinstitutet. Det tycker icke jag. På sina ställen i utlåtandet förekommer även ett lovprisande av äganderättsinstitutet. Jag skall ej trötta herrarna med att uppläsa exempel, men det förekommer verkligen uttalanden i utskottsutlåtandet av den beskaffenhet, att de kunna sägas vara eloger i den grad åt äganderätten och säga, att de kunna tillfredsställa ganska långt gående anspråk. Ett fullständigt ode över äganderätten förekommer på ett ställe, lika skönt som en pastoralsymfoni. Jag tycker därför icke, att äganderättens vänner

skola ondgöra sig över detta utlåtande, och att man vid sidan av äganderätten också vill införa en tryggad besittningsrätt, därom är väl ingenting att säga.

Den förste ärade talaren, herr Hederstierna, kom fram med en mycket lättfattlig historia från Halland. Han hade varit ute och rest och då fått syn på två gårdar, som lågo bredvid varandra, den ena en mönstergård, den andra illa skött. Skjutsbonden hade då förklarat, att det var alldeles naturligt, att det måste vara på det sättet. Det kunde man förstå, ty den ena var en kronogård, den andra bonden var självägande. Så lätt var det att förklara den saken. Det kunde ha varit skäl för herr Hederstierna att gå in och titta litet på dessa bönder och taga reda på, hurudana karlar de voro. Den ene kanske var en skötsam man och den andre icke. Inte kan man klara upp saken på så lättvindigt sätt som att berätta en historia om två bönder i Halland.

Vidare vill jag nämna ett par ord om vad herr Hederstierna till sist yttrade, då han riktade den anmärkningen mot utskottsförslaget eller regeringsförslaget — ty utskottsförslaget är ju i den delen icke något annat än ett godkännande av regeringsförslaget — att det saknades säkert underlag för bestämmandet av de fastigheter, som skulle kunna bildas efter detta institut. Ja, det har varit mycket tal om den saken, men jag kan ej förstå, att det är riktigt som herr Hederstierna påstår. Det är väl ej konstigare med detta, än när kronan eljest skall upplåta sin jord. Det skall tillses, att lägenheten eller hemmanet, vad det nu är, är bestämt till sina gränser. Skulle det vara av behovet påkallat att ytterligare komplettera utredningen i detta avseende, kommer kronan naturligtvis i sinom tid att styra om den saken, så att en gång i världen, när det blir fråga om att åborätten skall friköpas, vederbörande kan få lagfart på jorden. Konstigare är det icke. Att nu, som lagrådet föreslår — och det är väl det som föresvävar herr Hederstierna — föra in en sådan bestämmelse som att åborätt ej får upplåtas, förr än alla dessa kamerala fordringar äro uppfyllda, tycker jag skulle vara mycket olyckligt. Det skulle tynga ned och fördyra hela saken, för att icke tala om alla de fall, då man skulle nödgas göra lantmåteriförrättning till ingen nytta, därför att det icke kunde bli tal om att friköpa lägenheten. Därför anser jag, att den anmärkning, som herr Hederstierna framställt i sin reservation och upprepat här i kammaren, ej har någon betydelse.

En annan talare från samma parti som herr Hederstierna betecknade detta förslag som reaktionärt. Ja, det ha vi hört förr om förslag, som läggas fram av socialdemokratiska regeringar, att de äro reaktionära. När det var fråga om att förkorta häktningstiden, var det också ett reaktionärt förslag. Allting kan bli reaktionärt, när man icke vill ha det. Vad nu jorden beträffar, så kan det ha sin riktighet, att mycket av de bestämmelser, som gällde i allra äldsta tider, kan komma att behövas en gång igen. Då må man gärna för mig kalla det reaktionärt, bara det man gör är förståndigt, ty då gör det detsamma vad man kallar det.

Herr Lyberg gjorde sig mycken möda att visa, att utskottets motivering var riktig beträffande tolkningen av 1924 års riksdagsskrivelse. Jag skulle handla illa, om jag upptog kammarens tid med att i detalj bemöta detta. Jag vill bara erinra om vad som i denna del anföres i betänkandet, vilket tydligen visar, att vi haft fullt fog för att säga, att riksdagen 1924 ställde sig sympatisk till den tryggade besittningsrätten. Nu har det ju endast en historisk betydelse, då den skrivelse, som föreslås, tillfredsställer herr Lyberg. Herr Lyberg sade vidare, att han var glad över att socialdemokraterna nu äro beredda att taga vad de ratade 1924. Detta påstående är icke riktigt. Vad ratade de 1924? Jo, ett utformat förslag om återköpsrätt, som spände över både stad och land. Det gjorde de, därför att de icke ansågo utredningen fullständig. Vad föreslås nu? En skrivelse, enligt vilken man skall bland allt annat gott, som skall

*Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.
(Forts.)*

*Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.
(Forts.)*

beaktas, även beakta möjligheten att utsträcka denna av oss en gång bekämpade återköpsrätt till landsbygden. Det är väl något helt annat än vad saken då gällde. Nu önskar man en skrivelse för att få en sak utredd, som vi då ansågo outredd. Detta kan väl ej kallas för en kapitulation. Det vore väl märkvärdigt.

Man har även från visst håll här beklagat, att lagen icke närmare preciserat de fall, då kronan skulle vara berättigad att göra ett förbehåll om att jorden icke skulle få friköpas. Det är ju, såvitt jag förstår, omöjligt att i en lagtext uppräknat alla fall. Man har väl det förtroendet för den regering, som sitter, den må nu vara av den ena eller andra färgen, att den skall lägga en klok synpunkt och en varsam hand på dessa saker och laga efter lägligheten, så att om regeringen finner, att det icke passar med friköpsrätt i en viss trakt, så tager man in ifrågavarande klausul vid upplåtelsen. Är det däremot ett område, där det ej kan bli tal om någon fara för staten av upplåtelse med äganderätt, låter man friköpsrätten gälla. Jag kan icke tänka mig, att man i lagen kan inskriva alla dessa olika fall, utan det får regeringen och de som sköta dessa ting ordna efter bästa förstånd och samvete.

Ja, här vore ju åtskilligt mer att säga, men då jag tänker, att detaljgranskningen kommer att ytterligare uppkalla mig, skall jag spara en del av vad jag hade tänkt säga till dess, ifall så skulle bli behöfligt. Jag slutar därför nu och ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Tjällgren: Herr talman, mina herrar! Då jag varit med om föreliggande ärendes behandling i utskottet och därtill tillhör utskottsmajoriteten, skall jag be att få yttra några ord i anledning av det föreliggande utskottsförslaget.

Jag vill då till en början och för undvikande av allt missförstånd, särskilt i anledning av min partivän herr Wohlins yttrande nyss, tillkännagiva, att jag i fråga om den form, som vid upplåtelse av jord i regel bör komma i fråga, principellt håller på äganderätten såsom den ur flere synpunkter lämpligaste formen. Det är nämligen min bestämda uppfattning, att det såväl för staten som den enskilde medborgaren, d. v. s. den som brukar jorden, är fördelaktigast, om den som skall bruka och besitta jorden också är ägare till densamma. Nu skall jag gärna medge, att det finns arrendatorer, som faktiskt i ekonomiskt avseende många gånger kanske ha det bättre än enskilda självägande jordbrukare, och jag ber i det fallet endast att få draga upp en jämförelse mellan t. ex. en del arrendatorer under några av våra bättre sågverksbolag i Norrland och skuldsatta självägande bönder. Jag skall nämligen i detta sammanhang uppriktigt säga — det anser jag riktigt att medge — att det finns bolag i Norrland, som på ett utomordentligt sätt sörjt för sina arrendatorers bästa i flera avseenden. Det har emellertid visat sig, att hos dessa arrendatorer, vilka, som jag nyss nämnde, många gånger ha det bättre i ekonomiskt avseende än självägande jordbrukare, dock finnes en allmän önskan och strävan att, så fort sig göra låter, friköpa den jord, de arrendera. En sådan friköpning har också i flere fall under de senaste decennierna kommit till stånd.

Det ligger då naturligtvis nära till hands att göra sig den frågan, vad anledningen till denna benägenhet att friköpa sin jord kan vara. För min del skulle jag våga tro, att denna strävan i främsta rummet har sin grund i den känsla av trygghet och oberoende, som äganderätten för med sig. Den stora frihet i fråga om föfoganderätten till jorden, som följer med äganderätten, bidrager ju givetvis även till att hos brukarna framkalla större intresse för jordbrukets förkovran än under någon annan upplåtelseform. Detta, menar jag, är ett faktum, som man bör taga hänsyn till och icke kan komma ifrån, när det gäller jordlagstiftning och därmed sammanhängande frågor. För statens

vidkommande kan man ju också säga, att upplåtelse med äganderätt är en fördel mot besittningsrätten, ty därigenom frigöres det kapital, som staten har i jorden.

Med den uppfattning, jag sålunda har beträffande formen för upplåtelse av jord, är det uppenbart, att jag ej kunnat inom utskottet ansluta mig till förslaget, sådant det fanns utformat i den kungl. propositionen. Om jag sålunda emellertid i princip håller på äganderätten, är jag dock icke så rädd för besittningsrätten i den form, den föreligger i utskottets utlåtande, att jag icke kunnat ansluta mig till förslaget, sådant det nu utformats av utskottet. Med den ändring, som är vidtagen i lagen genom den föreslagna 33 §, är det ju meningen, att åbo, som fullgör sina skyldigheter, skall kunna bli självägande. Åbon har alltså rätt att välja mellan att förbli åbo eller att bli självägande. Föredrager han att förbli i sin ställning såsom åbo, har han full rätt därtill, men vill han lösa fastigheten och bli självägande, har han enligt lagen också rätt därtill. För min del måste jag säga, att såsom jag ser det, tycker jag, att det blir ett alldeles utmärkt och smidigt institut, ty här blir man faktiskt i tillfälle att uttröna, huruvida människor vilja ha jord med besittnings- eller äganderätt. Det står dem fritt att välja. Min övertygelse är, att åbon i de flesta fall kommer att begagna sig av lösningsrätten. Därom är jag fullt övertygad.

Nu har det ju framhållits från flera håll, såväl här i dag under debatten som i pressen, att det här är ju ett — jag vet icke hur jag skall säga — farligt socialdemokratiskt projekt, som ingen borgerligt sinnad borde gå med på, och särskilt min partivän herr Wohlin underströk detta. Men på samma gång kritiserade han såväl statsrådet som de socialdemokratiska utskottsledamöterna för att de frångått sin princip i fråga om formen för upplåtelse av jord. Detta herr Wohlins yttrande är ju ett belägg för att vi andra icke gått med på något så farligt ur borgerlig synpunkt. Jag ville bara sticka emellan detta.

Riksdagen har nu åtskilliga gånger givit uttryck åt den meningen, att frågan om andra former för upplåtelse av jord från kronan än äganderättsformen borde tagas i övervägande. Senast 1924 beslöt riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla dels att Kungl. Maj:t måtte ägna fortsatt uppmärksamhet åt frågan om lämpliga nya former för upplåtelse av statens domäner för främjande av egnahemsrörelsen och bildande av nya smärre jordbruk samt därvid jämväl taga under övervägande, huruvida upplåtelse av kronans jord kunde ske med tryggad besittningsrätt, dels ock att, därest efter ytterligare utredning och överarbetning av kronolägenhetskommissionens i ämnet avgivna förslag skulle befinnas, att en tryggad besittningsrätt kunde anordnas med tillbörligt tillgodoseende av såväl det allmänna som nyttjanderättshavarens befogade intressen, Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Det av Kungl. Maj:t nu framlagda förslaget bör enligt min mening rättvisligen ses som en följd av denna riksdagsskrivelse.

Även i en del andra jordlagstiftningsfrågor ha under de närmast gångna åren skrivelser avlåtits till Kungl. Maj:t med hemställan om utredning och framläggande av förslag. Jag har för övrigt den uppfattningen, den övertygelsen, att den s. k. jordfrågan, d. v. s. lagstiftningen i syfte att få till stånd nya jordbruk och vad därmed sammanhänger, blir mer och mer aktuell för vart år som går. Enligt vad statistiken utvisar, så vitt jag läst den rätt, ha vi ju en betydande folkökning i landet för vart år, och då uppstår naturligtvis frågan: vart skola dessa människor till sist taga vägen? Det är väl knappast troligt, att industrien inom de närmaste åren skall kunna taga emot mer folk, och det är icke heller lämpligt, att denna inflyttning eller invasion till städerna får fortgå, och framför allt torde det väl icke vara förenligt med statens intresse. På grund av dessa förhållanden återstår, så vitt jag kan se, ingen annan utväg att bereda detta befolkningsöverskott, om man så må kalla det, möjlighet till exi-

*Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.
(Forts.)*

Lagförslag om
upplåtelse
under äborätt
av viss jord.
(Forts.)

stens än förmedels en återgång till jordbruket. Nu tror jag för min del, att detta icke är något lätt problem att lösa utan tvärtom. Jag skall också ärligt medge, att jag ej tror, att den s. k. jordfrågan blir löst därigenom, att det föreliggande lagförslaget antages av riksdagen. Det vågar jag ej tro, men jag tror i alla fall, att därest riksdagen går med på förslaget, sådant det föreligger i utskottsutlåtandet, så är det dock ett steg på vägen.

Vid lagförslaget behandling inom utskottet har man huvudsakligen haft tre linjer att följa: För det första den linje, som reservationsvis framförts av herr Hederstierna, för det andra den väg, som likaledes reservationsvis framförts av herr Rogberg m. fl., och till sist den utväg, som utskottet anvisat och till vilken jag anslutit mig, som i huvudsak anvisats av flere motionärer, bland andra herr Carl Gustaf Ekman och herr Olsson i Kullenbergstorp.

Beträffande den förstnämnda linjen, d. v. s. herr Hederstiernas reservation, är egentligen icke så mycket att säga, ty om man i huvudsak är av den meningen, att ingenting bör göras, är det ju ärligast och riktigast att gå på avslag, och detta har också herr Hederstierna gjort. Visst skulle det vara åtskilligt att säga om motiveringen till herr Hederstiernas reservation, men jag skall avstå därifrån vid detta tillfälle.

Om herr Rogbergs reservation måste jag uppriktigt säga, att därest riksdagen mot förmodan skulle bifalla detta förslag — vilket väl knappast är möjligt nu, eftersom, enligt vad jag hört, det icke kan framställas proposition på detsamma — skulle det vara den sämsta tänkbara lösningen av den föreliggande frågan. Det av reservanterna, herrar Rogberg m. fl., förordade förslaget om köp mot avgäld innebär, att vi skulle införa ett nytt institut för upplåtelse av jord, ett institut som skulle bli ett slags mellanting mellan å ena sidan full äganderätt och å andra sidan besittningsrätt. Det skulle bli en inskränkt eller modifierad äganderätt, som skulle likna den vanliga äganderätten i det avseendet, att ägaren skulle vara skyldig att erlägga betalning för jorden, låt vara successivt genom avgäld, men icke åtnjuta de förmåner i avseende å den fria förfoganderätten, som äganderätten i vanlig mening medför. Jag vet, att det finns ledamöter i denna kammare, förutom herr Rogberg, som så att säga bitit sig fast vid den linjen — jag undrar, om icke min vän, herr Wohlin, också hör till dem — men för min del kan jag åtminstone icke för närvarande ansluta mig till denna linje. Jag tror icke, att den lösningen skulle vara till fördel vare sig för staten eller för brukarna och kanske allra minst för de senare.

Jag är för övrigt nästan frestad att framställa en fråga till herr Rogberg. Jag vet icke, om han finns här i kammaren nu, men jag skulle vilja fråga honom och hans medreservanter, om de verkligen tro, att jordfrågan och de spörsmål, som stå i sammanhang med denna, lösas därigenom, att riksdagen gång på gång skriver till Kungl. Maj:t och begär utredning och hemställer om framläggandet av förslag, men, då resultaten av dessa skrivelser, d. v. s. de förslag, som utarbetats i anledning därav, föreläggas riksdagen, är man färdig att avslå dessa och återigen besluta en skrivelse med begäran om utredning och förslag, alldeles såsom herr Rogberg nu vill, att man skall göra. På det sättet kan man naturligtvis hålla på i det oändliga. För min del tror jag icke, att de människor i vårt land, som verkligen önska välja jordbruket till sitt yrke och därför sträva efter en egen torva, äro betjänta med en sådan politik. Det vågar jag säga.

Jag vill nu visst icke bestrida, att man på en del håll, såväl inom som utom riksdagen, går till överdrift, då man talar om den förefintliga jordhungern här i landet. Ett faktum är dock, att det finns en hel del människor, till exempel jordbrukaresöner och jordbruksarbetare, som äro lämpliga såsom jordbrukare och som verkligen vilja förvärva ett eget jordbruk.

Det är huvudsakligen på grund av dessa av mig nu anförda synpunkter, som jag ansett mig böra gå med på Kungl. Maj:ts förslag i det förändrade skicket, i vilket det nu föreligger i utskottsutlåtandet. Jag vill för övrigt säga, att utskottets förslag ju är resultatet av en kompromiss inom utskottet och att det under sådana förhållanden ju är givet, att icke var och en kunnat få sina speciella önskemål tillgodosedda på det sätt man eljest skulle önskat. Jag skall icke ingå på den saken närmare nu, men jag anser mig dock i detta sammanhang böra tillkännagiva, att jag inom utskottet vid behandlingen av lagens § 33 yrkade, att bestämmelsen om att inlösen ej må äga rum, därest vid upplåtelsen gjorts annat förbehåll, skulle utgå. Detta yrkande vann emellertid icke utskottets bifall, och jag har icke reserverat mig på den punkten annat än beträffande motiveringen till ifrågavarande bestämmelse.

Det skulle ju vara åtskilligt mera att tillägga på grund av vad som förekommit under denna debatt, men jag skall inskränka mig, herr greve och talman, till att nu yrka bifall till utskottets förslag, dock med den ändring beträffande motiveringen, som innefattas i den av mig avgivna vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr von Sneidern: Herr talman! Det intryck, som flertalet ledamöter av riksdagen fick av Kungl. Maj:ts proposition nr 22 och den därmed sammanhängande propositionen nr 24, tror jag icke var det bästa. Propositionerna gävo också anledning till ett flertal motioner, i vilka påyrkades nog så väsentliga ändringar i propositionerna eller avslag på desamma.

Åtskilligt av vad som förekom i dessa motioner överensstämde med den uppfattning jag hade i frågan, och särskilt var det en motion, den som avgavs av herr C. G. Ekman m. fl., som mycket väl täckte min ståndpunkt i frågan. Man fick den uppfattningen av denna motion liksom av flera andra, att det från motionärernas sida var en förutsättning, att deras önskemål skulle bli beaktade, för att de och — som man trodde — deras meningsfränder skulle skänka sitt bifall till propositionen.

Av den gruppering, som här förekommit och som förekommer i utskottets utlåtande, får man emellertid anledning tro, att detta mitt tidigare antagande varit felaktigt. Det är ju möjligt, att man under diskussionens fortgång får höra något uttryck för en uppfattning, som går i motsatt riktning mot vad man kan sluta sig till av utskottsutlåtandet, men utav detta att döma har man från en del håll nöjt sig med synnerligen obetydliga förändringar i propositionen jämförda med de ändringskrav man framfört motionsvis.

Om jag går till den av herr C. G. Ekman väckta motionen, så är hans första yrkande det, att åborätten skulle kunna ersättas med ett inköp av den upplåtna fastigheten, för den händelse åborättsinnehavaren efter ett visst antal år gjorde anspråk på en sådan inlösnings. Detta önskemål har genom en förändring av 33 § blivit uppfyllt, men dock med den, enligt min mening, synnerligen väsentliga inskränkningen, att det kan på förhand vid upplåtelsen bestämmas, att en sådan inlösnings icke får komma till stånd. Det blir därför en prövning, om man kan ha anledning antaga, att sådana inskränkningar i ett avsevärt antal fall eller i regel skola komma till stånd. Jag återkommer senare till den frågan.

Vidare yrkas i detta samband av nyssnämnda motionärer att den köpeskillning, som skall erläggas i händelse av åborättens övergående till äganderätt, skall vid upplåtelsen vara bestämd eller i varje fall de grunder, efter vilka köpeskillningen skall uträknas. Detta krav har av utskottsmajoriteten blivit helt åsidosatt. Inlösningssumman skall nämligen icke på förhand bestämmas, utan inlösningssumman skall bestämmas av en värderingsnämnd,

*Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.*
(Forts.)

Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.
(Forts.)

vars sammansättning finnes angiven i lagen. Jag tror nog, att man för närvarande kan ha anledning att förvänta, att dessa värderingar skola ställa sig icke alltför ogynnsamma för dem, som få övertaga jorden, men då lagen naturligtvis är skriven för att gälla även för framtiden, vet man icke, vilka förändringar som kunna komma att inträffa med avseende på inflytandet på tillsättandet av värderingsmännen.

Går man vidare till de önskemål, som i den ifrågavarande motionen äro framställda och som äro grupperade i fyra särskilda krav, finner man, att det första kravet är, att det jordområde, som upplåtes under åborätt, skall vara särskilt avskilt och kartlagt. Denna önskan har icke blivit uppfylld i utskottsförslaget. Jag erkänner, att vissa skäl blivit anförda, för att detta icke skulle göras på förhand, men i stort sett får man dock säga, att den riktiga tanke, som motionärerna haft, icke har blivit på ett tillfredsställande sätt tillgodosedd.

Kommer man sedan till den andra punkten, framställa motionärerna där det kravet, att den under åborätt upplåtna fastigheten skall kunna få förenas med annan fastighet, även sådan som icke upplåtits under åborätt. På denna punkt har utskottsmajoriteten tillmötesgått motionärernas önskemål.

Kommer man vidare till den tredje punkten, fordra motionärerna där, att de skäl, vilka skola utgöra anledning till åborättens förverkande, skulle uppmjukas och att särskilt punkterna 2 och 3 i ifrågavarande paragraf av lagen, 26 §, inte skulle ha den skärpa, som föreslagits, utan att det endast skulle vara i fall av uppenbar vanvård, som åborättssinnehavaren skulle gå förlustig åborätten. Detta krav har icke blivit uppmärksammat av någon annan än av herr Lyberg i dennes reservation. Däremot har utskottsmajoriteten icke på annat sätt uppmärksammat motionärernas önskemål i denna del än att 21 §, till vilken en hänvisning finnes i andra punkten i 26 §, blivit, utan ändring av ordalagen, uppdelad i två stycken.

Kommer man sedan till den fjärde punkten, finner man, att motionärerna fordra, att avgälden, som nu är föreslagen att fastställas i naturprodukter att förvandlas i penningar efter medelmarkegångspris, i stället skulle bli bestämd genom en penningvärdering. Detta krav har icke blivit av utskottsmajoriteten uppmärksammat.

Förra året hade jag tillfälle att vara med om en utarrendering av några egendomar för en stiftelses räkning, och dess direktion fick intresse av att arrendeavgiften skulle bestämmas i naturprodukter efter markegångssättning. Trots det att vi hade klart för oss vissa svagheter i detta system, vilka i herr C. G. Ekmans motion blivit uppmärksammade, gingo vi med på detta önskemål, men när vi skulle se till vad det skulle sättas för markegångspris, så blev det omedelbart tydligt, att det tioåriga medelmarkegångspris, som här är föreslaget, var fullkomligt omöjligt att tillämpa. Man fick i stället taga ett medeltal för de tre senaste åren. Genom det sätt för avgäldens bestämmande, som nu skulle inskrivas i lagen, kommer man till ett uppenbart orimligt resultat.

Jag kan alltså icke finna annat än att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet hade synnerligen goda skäl för att uttala sin belåtenhet med utskottets behandling av propositionen och det resultat, vartill utskottsmajoriteten kommit, och jag kan således på den punkten icke dela den uppfattning, som herr Wohlin i sitt anförande gjorde gällande.

Utskottet har nu, såvitt man kan se, uppdelat sig på två linjer. På den ena linjen stå de som anse, att äganderättsförvärv bör vara den ena formen för upplåtelse av kronojord antingen i form av direkt försäljning eller också genom något slags avgäldsförfarande, som gör förvärvet lättare för en ekonomiskt svag köpare. På den andra linjen stå de utskottsledamöter, som anse, att det vid sidan av äganderättsupplåtelser även bör förekomma upplåtelser av annan

art, det må nu vara i form av tryggad besittningsrätt eller i form av försäljning med rätt till återköp.

Enligt min uppfattning skulle det hava varit naturligare och det skulle, åtminstone att döma av den senaste ärade talarens yttrande, ha stått i överensstämmelse med den uppfattning, som han hade, att uppdelningen hade skett efter följande linjer. Å ena sidan skulle ställa sig de, som anse, att upplåtelse av äganderätt på för förvärvaren mer eller mindre fördelaktiga villkor är den huvudsakliga form, under vilken kronan bör avyttra jordegendom, och att andra upplåtelseformer som kunna förekomma — det må gälla besittningsrätt eller återköpsrätt — dock bli undantagsfall, vilka skola kunna förekomma på grund av förvärvarens fria val eller också i sådana fall, då egendomen från statens sida av den ena eller den andra anledningen anses vara för staten omistlig. Såvitt jag fattat saken riktigt, skulle detta vara den ena linjen. Till den andra gruppen skulle höra de, för vilka upplåtelse med besittningsrätt eller inskränkt äganderätt är den huvudsakliga metoden för överlåtelse, och upplåtelse med äganderätt ett undantagsfall. Hur ställer det sig då med den kungl. propositionen?

Jag sade i början av mitt anförande, att man icke fick ett odelat angenämt intryck av Kungl. Maj:ts proposition nr 22, men för min del får jag säga, att propositionen nr 24 gjorde ett ännu obehagligare intryck, ty däri utsäges med bestämdhet, att den nuvarande Kungl. Maj:t för sin del anser, att upplåtelse med äganderätt endast i undantagsfall skall förekomma, under det att upplåtelse efter den föreslagna åborätten skall bli den upplåtelseform, som i regel hädanefter skall förekomma. Man kan icke få fram ur utskottsutlåtandet något som tyder på en ändring i denna ståndpunkt, utan det parti, som närmast stöder den nuvarande regeringen, tycks med bestämdhet stå kvar på den ståndpunkt, som Kungl. Maj:t givit till känna i propositionen.

Man finner också, hurusom herr Lyberg, när han vill söka få fram sina uppmjukande synpunkter på frågan, vilka gå ut på att äganderättsöverlåtelse skola vara i majoritet, så finner han icke gehör hos utskottsmajoriteten utan hänvisas till att reservationsvis framföra sina ganska anspråkslösa krav beträffande motiveringen. På samma sätt finner man, hurusom herr Tjällgren endast reservationsvis kan beträffande 33 § få fram en önskan, att äganderättsupplåtelse skola dock i huvudsak skola förekomma. Nu kan man naturligtvis säga, att man på olika vägar och med olika motivering kan komma fram till ett gemensamt resultat, som kan tillfredsställa även olika åsikter, men om det skall bli ett gott resultat, är i så fall beroende på tillämpningen, och i detta fall är det just på tillämpningen som så mycket beror.

Herr Lyberg tröstar sig med, att det ankommer på riksdagen att slutligen bestämma, hur jorden skall upplåtas, under vilka olika former denna upplåtelse skall ske. Ja, det lär väl bli något liknande vad som sker nu, nämligen att det, då det gäller upplåtelser av egendom under 600 kronors arrendevärde, lämnas Kungl. Maj:t en rätt stor frihet — att Kungl. Maj:t lämnas rätt i ganska stor utsträckning att välja den upplåtelseform, som Kungl. Maj:t i det enskilda fallet finner lämpligast. Då man har långt större sannolikhet för att de synpunkter, som kommit fram hos den nuvarande Kungl. Maj:t, i detta fall skola bli avgörande, i stället för de, som framkommit hos vissa reservanter, så anser jag, att man har anledning till försiktighet redan vid själva lagstiftningen och ej bör lita på att allt skall ordna sig vid tillämpningen. Det är bättre att stämma i bäcken än i ån.

Vad vidare beträffar de upplåtelser, som skola bestämmas från fall till fall, så förstår man också, att mycket beror på den förberedande utredning, som Kungl. Maj:t gör i dessa fall. Det blir ingen lätt sak att gentemot Kungl. Maj:t säga: »Denna jordlott kunna vi mycket väl sälja», när Kungl. Maj:t

Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.
(Forts.)

Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.
(Forts.)

på grund av sin auktoritativa förberedning av ärendet har sagt, att det är en jordlott, som staten icke bör avhända sig, utan bör endast upplåta under besittningsrätt.

Jag vill med detta ha sagt, att sannolikheten för att lagstiftningen blir tillämpad på ett sätt, som icke ens blir tillfredsställande för dem, som anslutit sig till utskottsmajoriteten, är så pass stor, att jag för min del finner det vara klart, att jag icke kan gå med på utskottets förslag, och det förefaller mig, som om det också finnes anledning för andra att taga frågan under noggrant övervägande.

Nu kan man säga, att om denna upplåtelseform emellertid är av synnerligen stort värde för dem det gäller, d. v. s. förvärvarna, så finns det skäl att bortse ifrån de betänkligheter, som jag kommit med. Ja, är denna upplåtelseform verkligen av så stort värde? Man fick ifrån statsrådsbänken höra, att man icke ens där ställde alltför stora förväntningar på den, och herr Lyberg yttrade, att denna upplåtelseform säkerligen kommer att bli mycket litet eftersökt. Sådana ord från förslagsställaren och från dem, som understödja förslaget, kunna icke precis ge anledning till att man lägger i dagen för mycket entusiasm vid genomförandet av förslaget. Fördelen från förvärvarens sida skulle vara, att han icke behöfve vara så ekonomiskt väl utrustad som en förvärvare av jord med full äganderätt. Jag förbigår då den möjligheten att ordna äganderättsförvärvet genom erläggande av köpeskillingen under en mycket lång följd av år. Men även med nuvarande köpevillkor vid försäljning av kronoegendom har man anledning fråga sig, huruvida åborättsinnehavaren verkligen får det så mycket lättare än förvärvaren av den in-teckningsbara fastigheten.

Åborättsinnehavaren får sig pålagd en årlig avgäld. Vidare skall han få lån av staten till uppförande av byggnader, men, märk väl, i både det ena och det andra fallet så äro de pengar, som han dock årligen måste ut med, belagda med en mycket högtstående förmånsrätt, som naturligtvis i sin mån måste inskränka hans kreditvärdighet, då han förutom till byggnaderna även måste låna till inventarierna, och det måste vi förutsätta, att han måste göra, eftersom det ju skulle vara fråga om att hjälpa de minst bemedlade. Jag tror därför, att om detta institut medför någon fördel i ekonomiskt avseende för förvärvaren, så är den fördelen så pass obetydlig, att man icke av den anledningen bör skrida till införande av institutet, innan man bättre än vad för närvarande är fallet genomtänkt saken, trots de 20 år, som förflutit, sedan man började arbeta med frågan, och trots den trötthet, som gjort sig gällande i frågan åtminstone hos en talare här och som i viss mån var anledning för honom att yrka bifall till utskottets framställning.

Till sist vill jag visa på en svaghet i institutet, en svaghet som måste utöva ett visst inflytande på mig och som jag givetvis har särskild anledning att inrikta min uppmärksamhet på, och det är den ställning, som länsstyrelserna skulle intaga enligt förslaget.

Det är synnerligen mångfaldiga frågor, som skulle överlätas åt länsstyrelsernas diskretionära prövning, och det gäller mången gång frågor av synnerligen ömtålig beskaffenhet. Om riksdagen liksom tydligen Kungl. Maj:t tilltror länsstyrelserna rent administrativt att gå i land med dessa uppgifter, så är det dock inte så få av dessa frågor, som icke falla inom den rent administrativa ramen, utan för vilkas bedömande fordras en jordteknisk kunskap, som givetvis icke i regel står till länsstyrelsernas förfogande utan måste på något sätt för länsstyrelserna anskaffas. Jag vet icke, om det är meningen, att detta bedömande skall ske genom domänintendenterna, men i så fall borde den saken utredas. Jag vill säga, att om detta institut skall komma till någon större omfattning och användning, så blir det utan tvivel ett omfattande arbete;

förvaltningsbestyren komma att taga tid och pengar i anspråk i en omfattning, som jag tror, att man gör skäl i att på förhand även tänka på. I propositionen och i utskottsutlåtandet har den sidan av saken icke med ett ord berörts, ehuru den enligt min mening är av sådan vikt, att det borde tillkommit förslagsställarna att ägna densamma ej blott en tanke utan en rätt ingående uppmärksamhet.

Med stöd av vad jag anfört kommer jag till den slutsatsen, att jag för min del icke kan ansluta mig till utskottets förslag, och i det läge frågan för närvarande befinner sig skall jag beträffande den föredragna punkten inskränka mig till ett yrkande på rent avslag.

Herr Larson, Edward: Herr greve och talman! Den föreliggande frågan har upprepade gånger, alltsedan år 1908, varit föremål för riksdagens prövning. Man har länge varit på det klara med att det finns stora jordarealer, som giva ringa eller dålig avkastning, att det finns stora jordar, som äro dåligt utnyttjade, samtidigt som det finns rätt många, som önska komma i besittning av en bit jord men som icke kunna få någon möjlighet härtill. Tanken uppstod då, att man på något sätt genom någon lagstiftning skulle försöka få denna fråga ordnad, och man har som sagt gång på gång sökt komma till ett resultat, men varje gång frågan kommit upp på riksdagens bord, har det alltid varit en eller flera ledamöter, som kommit med ett yrkande om en ny skrivelse i frågan.

Man har redan förut i dag påvisat de svårigheter, som vållas av befolkningsöverskottet, och i synnerhet sedan emigrationen till Amerika inskränkts, har det ju blivit ännu värre i detta hänseende. Vidare har ju industrien, såsom också sagts, svårigheter att kämpa med och den har knappast några möjligheter att antaga några nya arbetare. Tvärtom är det ganska svårt för den många gånger att kunna bibehålla sin gamla arbetarestam. Därför måste nya vägar utfinnas för att åt det uppväxande släktet bereda möjlighet att genom eget arbete försörja sig. Nu är det vanligen så på landet, att det är synnerligen små framtidsutsikter där, och följderna blir, att befolkningen mer och mer drages till städerna. Där uppehåller man sig i många fall med tillfälliga arbeten. Det går till en tid, men efter någon tid hamna dessa arbetare vid nödhjälpsarbeten, och kanske till slut blir man nödsakad att giva dem arbetslöshetsunderstöd.

Det är uppenbart, att om det finns någon väg att råda bot för detta, bör man försöka den vägen. I den mån detta förslag kan bereda dem, som så önska, hjälp till självhjälp, skulle livet för dem givetvis få ett helt annat värde. De skulle få något att arbeta för. Vi skulle kunna få behålla dem på landet, och många skulle kunna hållas borta från städerna. Det är många av vårt folk, i synnerhet på landsbygden, som äro vana vid landsbygdens tunga arbete, som ingenting högre skulle önska än att få möjlighet att arbeta för egen torva och ett eget hem. Att de, som en gång fått smak för storstädernas liv med dess nöjen och bekvämligheter, icke skulle vara särskilt lämpade till åbor, torde vara ganska uppenbart. Det torde endast kunna vara i särskilda fall, som man kan räkna med, att folket från städerna försöka skaffa sig åborätt. Det kommer säkert att krävas mycken möda och arbete och jämväl försakelser för en åbo att få debet och kredit att gå ihop, men med den kännedom vi ha om vår landsbygdsbefolkning, tror jag man vågar säga, att det har lyckats denna att ordna det under sämre förhållanden, än vad som här ställts i utsikt. Vill man göra något för att hålla folket kvar på landet, vill man göra det möjligt för dem att existera, förefaller det, som det föreliggande förslaget skulle vara ett steg i rätt riktning. Den, som förtjänar mest härpå, torde vara staten, ty den lilla inkomst, som avgälden ger, är egentligen den minsta inkomst, staten får. Vad som är mycket värdefullare är, att man får behålla folket ute på landet,

*Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.
(Forts.)*

Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.
(Forts.)

att man får dem att taga egna jordbruk, där de kunna bereda sig ett hem och en framtid, som kan skänka dem och deras familjer försörjning och trevnad. Det sista är sannerligen icke det minst värdefulla. Visserligen säger man, att man icke får se allt för ljusst på denna fråga, men å andra sidan anser jag, att man ej heller får se på den i svart. Förslaget, sådant det nu föreligger och sådant det nu är utformat, har enligt mitt förmenande en stor uppgift att fylla.

Det föreliggande förslaget är resultatet av en kompromiss, där som vanligt båda sidorna fått jämka på sina ståndpunkter. Det är flera önskemål, som jag för min del gärna skulle velat ha fram och som jag har försökt att få fram, men det har icke gått. Det är ju alltid så vid en kompromiss, som jag sade förut, att man icke får fram allt, men här är ju huvudsaken för mig, att jag fått fram det väsentliga, som enligt mitt förmenande är äganderätten. Har man fått in denna punkt, borde det väl icke spela någon särskilt stor roll, om man skulle få rucka något litet på en eller annan detalj. Jag vill gärna medgiva, att jag delar, kan jag säga, den uppfattning herr Lyberg uttalat i sin motivering och skulle gärna i sak ha biträtt den, och jag har också talat för den, men då en uppgörelse en gång har skett, ansåg jag mig vara skyldig att vara lojal mot den, i synnerhet då, som jag sagt, jag fått fram det, som var det väsentligaste, nämligen äganderätten. Likaså har jag naturligtvis gärna velat vara med på herr Tjällgrens reservation, och jag har också i utskottet varit med på den sidan, men av skäl, som jag förut anförde, har jag måst släppa detta. Därför har jag icke anslutit mig till herr Tjällgrens reservation. Dock är det först sedan det blivit fastslaget i motiveringen, att det endast skall vara av alldeles särskilda skäl, som det skall få förekomma förbehåll, att inlösningsrätt icke äger rum, som jag kunnat vara med om utskottets utlåtande sådant det nu föreligger.

Möjligheten till äganderättsförvärv är i allt fall det huvudsakligaste, såvitt jag förstår, i det föreliggande förslaget, och det är min bestämda mening, att genom att man fått in denna punkt, har man också fått fram en kraftig sporre till arbete och sparsamhet, ty, säga vad man säga vill, en besittningsrätt, om den än är aldrig så säker, kan dock aldrig ersätta äganderätten. Den saken tror jag vi litet var kunna vara med om. Ett åborättsinstitut, byggt på sådan grund som det föreliggande förslaget, är i själva verket en inkörsport till äganderätten, och det har också blivit erkänt av de sakkunniga. Det är enligt mitt förmenande en förmån för åbon, att han får några år på sig, innan köpeskillingen skall gäldas. Han vet, att så snart första avgäldstiden är ute, kan han när som helst bliva ägare till jorden, och det kommer nog i de flesta fall att vara en eggelse och drivfjäder för honom att söka göra det bästa möjliga. Det skulle kunna anföras en mångfald bevis för hur torpare upparbetat sina torp till riktiga mönstergårdar, och ehuru deras avgälder varit jämförelsevis låga, ha de gärna åtagit sig betydligt ökade utgifter genom räntor och dylikt, blott de kunnat bliva ägare till torpen i fråga.

Med sådana bevis för ögonen må det icke förvåna, om jag tror, att det föreliggande förslaget har en stor uppgift att fylla och att det kommer att bliva till stor nytta. Åborätten är sålunda ett medel att nå det mål, man syftar till, ett annat är att stycka och försälja lämpliga jordbruk. Riksdagen har ju i skrivelse den 10 mars innevarande år anhållit om åtgärder för upplåtelse av jordbruk å statens därtill lämpade domäner, men jag tillåter mig fråga en del av dessa herrar, som nu pekat på detta: Huru röstade herrarna, när detta förslag var före? De båda förslag, som nu angivits, skulle sålunda komplettera varandra. I ena fallet kan den, som har en litet större sparad slant, få köpa ett jordbruk på förmånliga villkor. I andra fallet skulle en mindre bemedlad, som icke vågar sig på att köpa direkt, få jord upplåten under åborätt. Båda förslagen innebära upplåtelse med äganderätt, ehuru äganderätten i ena fallet för-

värvas först efter viss tid. Det skulle vara underligt, om man icke i senare fallet ansträngde sig till det yttersta för att bliva ägare till den under åborätt upplåtna jorden. För min del anser jag icke, att vi böra lämna oförsökt något medel, för att de resurser, som vi förfoga över, må komma till användning på bästa möjliga sätt. Det är väl ändå — jag vet icke, huru jag skall benämna det — något abnormt — kanske det icke är det rätta uttrycket — men i allt fall är det dock egendomligt, att Sverige med sina stora jordarealer skall låta dessa ligga utan någon vidare avkastning, medan stora skaror av vårt folk gå arbetslösa. Vill man på något vis råda bot emot arbetslösheten, finnes det, såvitt jag förstår, intet bättre medel än att försöka bibehålla folket på landsbygden och därigenom minska tillströmningen till städerna. Vi ha förut sett, huru en stor del andra länder, Amerika t. ex., ordnat sin jordpolitik på det sättet, att man har i första hand inriktat sig på att få ut så mycket folk som möjligt på landsbygden. Det är därigenom man byggt upp landet, det är därigenom man tillskapat dess stora rikedomar. Och varför skulle icke vi i Sverige kunna göra något liknande? Vi ha ju — det kan icke bestridas — stora arealer, såsom förut påpekats, vilka icke komma till den nytta och användning, som de skulle kunna göra.

Nu menar jag icke, att man skall särskilt tänka på Norrland med dess karga natur, där det i allt fall kommer att bliva svårt att reda sig för människor från södra delarna av landet, som icke äro vana vid de umbäranden, som där krävas, utan jag tänker på södra och mellersta Sverige, där det finns plats för många, och där jag är övertygad om, att det skall bliva ganska god tillströmning av både åbor och köpare av jordbruk. Vi se stora styckningsaffärer i olika delar av landet, där man styckar egendomar och försäljer småbruk till oskäligen pris, kan man säga. Det finnes alltid köpare, ty egendomarna gå åt, och så snart de bolag, som ägna sig åt detta, försålt de olika lägenheterna på en fastighet, försöka de sig på att stycka en annan fastighet. Ja, de göra det naturligtvis icke för att det är en särskilt god gärning, utan jag förmodar, att de göra det till en del åtminstone för den förtjänst det ger. Och nog förefaller det, som om man vid en uppdelning av kronojord, som icke utnyttjas i tillräcklig grad, där man kunde räkna på betydligt fördelaktigare villkor, borde kunna vänta, att det skulle bliva en ganska god tillströmning av köpare till dessa nya jordbruk.

Jag var ganska mycket överraskad, då jag hörde den föregående talaren säga, att vi skulle ha nöjt oss med obetydliga förändringar i den kungl. propositionen. Ja, jag har förut påvisat, att vi fått en så stor förändring i den, att en ärad talare här i kammaren yttrat, att förslaget inte alls står i överensstämmelse med de principer, som man från socialdemokratiskt håll skyltat med. Det är litet egendomligt, att samtidigt som man får höra ett sådant uttalande från ett så auktoritativt håll — det kom ju från professor Wohlin — säger man, att det är obetydliga förändringar. Det är dock förändringar av stor principiell innebörd. De ta ju bort, kan man säga, själva grundkärnan i hela den kungl. propositionen; det hela blir något helt annat, sedan inlösningsrätten tillkommit.

Herr von Sneidern talade också om, att den bristande in-teckningsrätten skulle vara ett så stort hinder för åbon. Den skulle medföra svårigheter och i allmänhet skulle man ställa sig skeptisk mot förslaget, därför att åbon icke finge rätt att in-teckna sin lägenhet huru högt som helst. Ja, den frågan har varit uppe till diskussion i utskottet upprepade gånger, och det var såsom alltid delade meningar härom. Det är icke alla, som anse, att det är nyttigt för en person, att han har möjlighet att in-teckna sin lägenhet så att säga över skorstenarna. Det skulle kunna leda till, att personer, som icke äro lämpade till åbor, resonerade som så: »Vi taga åborätten, så få vi den första in-teckningen, och in-teckna så långt det går. Sedan får det gå hur det vill.» Det är icke sådant

*Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.
(Forts.)*

folk, som vi vilja ha till åbor, utan det folk, som skall komma i åtanke härvidlag, skall vara personer, som vilja bli kvar på landet för att bygga sig en framtid och som ha så att säga en inneboende kraft själva. Ha de detta, är det troligt, ja, sannolikt, att de skola mycket bra kunna reda sig med den kredit, som staten i första hand lämnar dem, och sedan med den personliga kraft, som de själva kunna åstadkomma.

Sedan anmärkte herr von Sneidern på, att den under åborätt upplåtna fastigheten icke behövde vara i laga ordning avskild. Ja, det är ju litet egendomligt, må man säga, att en jurist skall fälla ett sådant yttrande, ty enligt vad juristerna i utskottet upplyste oss lekmän om, så sammanhängde detta därmed, att när man skall ha lagfart, man icke kan få det, utan att det finns en särskild ägare, och någon annan ägare finnes ju icke än kronan; då skulle det alltså vara kronan, som skulle söka lagfart. Därför har utskottet lagt det på den bogen, att då avgäldstiden är slut, så har åbon att gå i författning om att inlösa fastigheten. Alla papper skola då vara klara, och det står ganska tydligt i motiveringen, att fastigheten skall vara i laga ordning avskild i så god tid, så att åbon vid köpet skall kunna få lagfart. Det förefaller mig, som detta skulle vara så långt man kan komma under nuvarande förhållanden, men jag är icke jurist. En juridisk fråga kan ju ses ur olika synpunkter, och vanligtvis är det också så, att den uppfattning, som uttalas från ett håll, kan bestridas från ett annat. Det är möjligt, att det kan tillgå på ett annat sätt, men det var den tankegång, som, såvitt jag förstod, var rådande i utskottet, då denna fråga behandlades.

Vidare klandrade herr von Sneidern, att inlösningssumman icke skall vara bestämd på förhand. Ja, det är uppenbart, att det kanske i vissa fall vore önskvärt, att det skulle kunna ske, men om vi tänka oss, att inlösningen i vissa fall icke kommer att ske förrän efter 60, 80 till 100 år, är det väl ändå litet svårt att nu på förhand sitta och bestämma en inlösningssumma, som man icke har en aning om, hur den kommer att te sig en så lång tid därefter. Å andra sidan skulle det vid den första avtalstidens slut kunna visa sig ha tillkommit en värdeökning, en s. k. oförtjänt värdestegring, som man nu så gärna talar om, och därför är det även på den grunden synnerligen svårt att nu bestämma en lösningssumma i förväg. Så mycket är klart, att all värdestegring, som åstadkommes genom åbons arbete, är åbons egendom, och den kommer icke i betraktande vid värderingen för inlösen.

Ja, jag nämnde ett ord om inteckning. Jag ber då få erinra om vad som sades från tillförlitligt håll, att i fråga om tomträttsinstitutet finns det möjlighet till inteckning, men den har ej kommit till användning, ty man har tydligen icke haft någon förkärlek för detta, utan det har måst bildas en särskild kassa för att ha hand om dessa inteckningar. Även detta tyder på, att inteckningsförfarandet icke har det värde, som man här på en del håll velat göra gällande.

Jag hade i utskottet ett yrkande, att avgäldsnämnden skulle vara en mellanhand mellan Konungens befallningshavande och åbon eller mellan kronan och åbon. Jag ansåg det nämligen nödvändigt att ha en mellanhand mellan dessa två, därför att en avgäldsnämnd skulle hava ett helt annat intresse och en helt annan tid att ägna sig åt dessa frågor, än de myndigheter, som för närvarande stå Konungens befallningshavande till buds; och jag förmodar, att om detta institut kommer till verklighet, blir det nödvändigt för länsstyrelsen att få någon sakkunnig, som behandlar dessa frågor. Då förefaller det mig, som om denna avgäldsnämnd vore ett lämpligt organ. Den skulle bli billigast, den skulle bli saklig och, såvitt jag förstär, det skulle kunna bli någon som rättvist kunde handlägga de spörsmål, som kunde uppkomma i samband med dessa frågor.

Herr talman! På grund av vad jag anfört, ber jag få yrka bifall till utskottets förslag.

*Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.*

(Forts.)

Herr Pålsson: Herr greve och talman! Det förefaller mig, som om professor Wohlin i sitt utmärkta anförande överdrev olägenheterna av de paragrafer, som han kritiserade. För min del har jag icke läst dessa bestämmelser så, att de skulle kunna tydas på det viset, att man med hjälp av dem skulle kunna trakassera åborättsinnehavaren. Tvärtom lär det väl bli så, att en länsstyrelse, som försökt att gå dylika vägar, skulle bli påmint av den allmänna opinionen, att den icke har läst författningen riktigt.

Jag vill för min del rösta med utskottet, därför att den socialdemokratiska delen av utskottet i detta förslag gått med på äganderätten. Den dimbildning, som socialdemokratien förut älskat att underhålla omkring äganderätten, är numera övergiven, och för framtiden kan det väl icke gärna komma i fråga, att det blir någon större strid om äganderätt eller besittningsrätt, då det här så klart medgives från deras sida, att åborättsinnehavaren i sinom tid skall få förvärva äganderätt till sin jord. Detta medgivande anser jag vara så värdefullt, att redan för den orsakens skull kan jag vara med om detta åborättsinstitut.

Det är klart, att i en sådan angelägenhet som denna gör man sig den frågan, om förslaget kan vara till nytta eller skada. Då jag nu efterlyser skadan enligt detta förslag, så måste jag säga mig, att den är obefintlig. Det värsta som kan hända i detta fall är, att ingen åborättsinnehavare anmäler sig. Nyttan däremot av förslaget är uppenbar, ty det är klart, att i en framtid kan befolkningsöverskottet bli ännu större, på grund av att emigrationen är stängd, och vi få nog försöka vinnlägga oss mera än nu om att skaffa folk verksamhet i Sverige. Den tiden kan snart nog vara inne. Därför är tvivelsutan av vikt att få tillgång till ett sådant institut som detta, varigenom det blir möjligt att giva jordbehövande människor arbete.

Då man här försökt göra gällande, att de bestämmelser, som äro föreslagna, skulle verka skadligt, vill jag också ha sagt, att det är väl så, att riksdagen behåller alltjämt i sina händer möjlighet att reglera åborättsinstitutet. Under tidernas lopp kommer denna fråga tillbaka i många olika former. Riksdagen får nog tillfälle att ånyo taga ställning till de paragrafer, som kunna sägas vara mindre ändamålsenliga. Alltså behåller riksdagen fortfarande i sin hand möjlighet att söka göra detta institut populärt bland dem, som man skulle vilja hjälpa.

Detta är ju också i mångt och mycket beroende på den Kungl. Maj:t, som i framtiden kommer att pröva dessa frågor. Det måste medgivas, att är det en socialistiskt sinnad Kungl. Maj:t, som om 20 år skall döma i dessa frågor, och icke socialdemokraternas bot och bättring nu är fullständig, så är det klart, att Kungl. Maj:t då kan göra svårigheter och icke tillåta övergång till äganderätt. Men detta dröjer i allt fall i 20 år, innan den frågan blir aktuell. Det kommer naturligtvis för övrigt att skifta. Ibland är det en borgerlig regering och ibland en socialdemokratisk regering. Man får alltid hoppas, att under den tid, en borgerlig regering sitter, äganderätten kommer att gynnas och givas dem, som önska få den. Och i allt fall, om vi skulle ha en socialistiskt sinnad regering om 20 år, så tror jag, att dess åsikter om äganderättsförhållanden och näringarnas värde bli så pass ändrade under de år, som komma, att när den tiden stundar, kommer ej heller från den sidan någon svårighet att läggas i vägen för förvärv med äganderätt.

I detta fall kunde naturligtvis motiveringen till 33 § varit ännu klarare, fastän jag får säga, att jag tycker den är ganska tydlig, men då herr Tjällgren avgivit en reservation i fråga om motiveringen till 33 §, kommer jag att

Lagförslag om upplåtelse under åborätt av viss jord. (Forts.)

vid omröstningen, om sådan kommer att ske, rösta i enlighet med herr Tjällgrens reservation.

Jag ber, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Klefbeck**: Herr talman! Jag vill försöka giva några skäl för utskottets ståndpunkt, sådana de för mig framträtt såsom avgörande.

Det synes mig, att man i den pågående debatten så mycket uppehållit sig vid en mängd detaljer, att man förlorat ur sikte det som är det stora huvudsyftet med det föreliggande förslaget, ett syfte, som synes mig så behjärtansvärt, att förslaget bör upptagas till mycket noggrant övervägande. Det finns här i landet — och jag skall därvid citera några rader i en motion, som har väckts i år i andra kammaren av herr Lindman — ett mycket stort folköverskott, som behöver arbete och utkomst, och det gäller att tillgodose detta behov och att framför allt kvarhålla jordbruksbefolkningen vid jorden. Detta måste vara en samhällelig angelägenhet av stor vikt, och motionären tillägger: »Genom ett mera effektivt utnyttjande av den redan odlade jorden och en ändamålsenligt bedriven nyodlingsverksamhet böra emellertid försörjningstillfällena inom jordbruksnäringsen kunna avsevärt ökas. I den mån därtill lämplig jord lägges under plog, skapas vidgade arbets- och utkomstmöjligheter icke blott för stunden utan jämväl för kommande generationer.» Detta uttalande synes mig vara en synnerligt god utgångspunkt för vårt betraktande av hela den nu föreliggande frågan, ty såsom jag ser saken, avser man med detta förslag just att gå detta behov till mötes på de områden, inom vilka de förut gällande lagarna icke visat sig tillräckliga.

Man har ju i fråga om jord på landet nu för tiden blott den gamla äganderätten och den gamla nyttjanderätten. Men den gamla äganderätten har på grund av uppskruvade jordpris visat sig vara någonting, som är oåtkomligt för stora grupper människor, som gärna skulle vilja få sig ett eget hem på landet. Så fort ett hemman skall styckas och varje sådan styckad del utbjudas såsom eget hem, trissas jordvärdet för dessa delar ögonblickligen upp oerhört, och i samma stund inställa sig synnerliga svårigheter för dem, som det vilja, att köpa en sådan lägenhet och ännu mer att kunna hålla sig kvar och hava sin utkomst på densamma. Därtill kommer, att alla möjliga tillgängliga ekonomiska medel, som brukaren besitter, tagas i anspråk från början. De läggas ned i jorden och i byggnaderna, och han står sedan fullständigt utan rörelsekapital, som han ju behöver för att kunna driva sin näring. För att nu kunna hjälpa dessa de allra fattigaste, obemedlade och mindre bemedlade till att kunna på betryggande villkor komma över ett stycke jord för att där bygga ett eget hem, har detta förslag framlagts; och det är därför att vi inom utskottet trott, att man genom detsamma skulle kunna tillgodose det behovet, som vi varit med om att förorda det.

Gentemot förslaget ha först och främst riktats invändningar från deras sida, som hålla på äganderätten. Men det har ju aldrig varit fråga om att man skulle angripa äganderätten, utan vem som helst skulle ju fortfarande ha rätt att köpa så litet eller så mycket jord, han vill. Vi ha blott velat vid sidan av äganderättsinstitutet få in ett nytt institut. Herr Rogberg sade i sitt yttrande, att när vi i utskottet ha erkänt, att äganderätten har stora fördelar, verkar detta vårt erkännande endast deklamatoriskt. Det förvånar mig att höra en sådan gentleman som herr Rogberg komma fram med ett sådant påstående emot oss, ty endast den omständigheten, att vi, låt vara med mycken stor självövertinnelse, ha gått ifrån Kungl. Maj:ts ståndpunkt och gått med på att en åborättsinnehavare skulle få rättighet att inlösa sin jordbit med full äganderätt, visar ju, att vi satt ett mycket stort värde på ägande-

rätten. Hade vi icke gjort detta, hade vi icke reflekterat ett ögonblick på att gå in på någon ändring av Kungl. Maj:ts förslag.

I samband med att jag kom in på det, att vi gått ifrån Kungl. Maj:ts förslag, vill jag säga, att det är ganska lustigt att höra de olika omdömen, som härom fällas från olika sidor. Herr von Sneidern säger, att de ändringar, som ha gjorts utav utskottet gentemot Kungl. Maj:ts förslag, äro helt obetydliga. Herr Wohlin däremot säger, att det är en alldeles kolossal ändring; vi ha gjort en fullständig svängning, och statsrådet och övriga socialdemokrater ha nu icke mer än några fattiga bräder kvar av hela sin forna rikedom. Det synes mig, att dessa fullständigt stridande uppgifter slå ihjäl varandra. Det är väl helt enkelt så, att vi ha velat tillgodose allas intressen, såväl deras, som kunna köpa jord med äganderätt, som deras, vilka icke kunna köpa jord. Härigenom kunna även dessa senare komma över ett eget hem. Att döma av den iver, med vilken herr Wohlin gick till rätta med oss, verkade det nästan, som om han var litet missmodig över att han icke fick tillfälle att spika upp oss på väggen för att piska oss. Vi ha tydligen tagit ifrån honom en mycket viktig angreppspunkt, som han velat använda. Vilja vi icke vara med om äganderätt och åborättens utbytande mot äganderätt, är det icke bra, och vilja vi det, är det icke heller bra. Därför vet jag icke, hur vi skola ställa oss, ty det blir icke bra i någotdera fallet.

I samband med frågan om övergång från åborätt till äganderätt ha upprepade invändningar riktats mot det förbehåll, som gjorts i 33 §, då det stadgats, att, där ej vid åborättens upplåtande gjorts annat förbehåll, skall åbo äga rätt att inlösa sin fastighet. Nu har man på grund av denna inskränkning, som förekommer i 33 §, velat göra gällande den invändningen, att det, som säges vara förbehållet undantagsfall, skulle bli det regelbundna förfarandet. För den däremot, som läser utskottets betänkande, är det alldeles uppenbart, att denna inskränkande bestämmelse tvärtom avser undantagsfall. Den skulle tillämpas vid sådana platser, där kronan vid tiden för upplåtelsen har grundad anledning antaga, att väsentligt förändrade förhållanden kunde inträda, varigenom fastighetens natur av jordbruksfastighet skulle bestämt ändras. Det är för sådana högst sällsynta undantagsfall, som denna bestämmelse, genom vilken kronans rätt skulle befästas, är införd. Detta blir ju då icke mycket mera än vad som gäller med nu gällande rätt; ty även om jag har mitt hemman med full äganderätt, står ju för kronan och kommunen den vägen öppen att genom expropriation taga ifrån mig, vad jag besitter.

Nu säger herr von Sneidern gentemot mig, utgående från alldeles motsatt resonemang, att inlösningsrätten skulle endast i undantagsfall äga rum, och i stället kommer statens återtagande av fastigheten att i regel äga rum. Såsom stöd för detta resonemang hänvisar han till proposition nr 24. Men det är väl ändå att bortse från hela det faktum, som här föreligger i och genom utskottets utlåtande. Ty man skall väl icke glömma, att proposition nr 24 utarbetades av Kungl. Maj:t i samband med proposition nr 22. Precis samma tankegång går därför igenom såväl i proposition nr 24 som proposition nr 22. Emellertid ha vi nu inom utskottet delvis gått ifrån proposition nr 22, och då jordbruksutskottet har väntat på detta vårt utlåtande, kan jag icke tänka mig annat än att detta utskott, när det i sin ordning skall behandla proposition nr 24, också skall taga hänsyn till den ståndpunkt, vi intagit i denna fråga och som jag hoppas, att även riksdagen skall intaga.

Vidare har det varit många invändningar mot de periodiska avgäldssättningarna, och det har gjorts ett förfärligt nummer därav. Men om mina ärade motståndare ville läsa utskottsbetänkandet, tror jag, att de skulle finna mycket liten grund även för dessa farhågor. Ty när skall det inträffa förändringar i den utgående avgälden? Det skall ju endast vara, då endera parten yr-

*Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.*
(Forts.)

Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.
(Forts.)

kar, att förändring skall äga rum. En åbo kommer naturligtvis aldrig att göra det, för såvitt han icke vill ha nedsatt avgift. Staten skulle naturligtvis ibland kunna göra det, men när skall då staten kunna göra det? Därvid är då att märka, att förslaget alldeles bestämt tar undan alla förbättringar, som kommit till stånd genom åbons eget arbete. Om han t. ex. arbetat upp sitt jordbruk ifrån att föda exempelvis 2 à 3 kor till 30, inverkar detta icke och får icke inverka på avgäldssättningen. Men om genom av honom oberoende omständigheter värdet skulle stiga — genom en järnvägsanläggning t. ex. — vilket i synnerliga undantagsfall kan äga rum, då skall det vara möjligt för staten att kunna gripa in och göra gällande, att en högre avgift åsättes.

Då det har talats om krediten, vill jag blott säga, att såvitt jag förstår, blir en åbos ställning bättre än en s. k. självägande bondes, ty den större delen av krediten ombesörjes enligt förslaget genom staten, och enligt de vanliga formerna för förvärv av egendom måste man hänvända sig till olika banker. För den mindre kredit, som kommer därutöver, blir brukaren i båda fallen hänvisad till den enskilda personliga krediten.

Till sist bara ett ord om den byråkratiska anordning, med vilken allt detta skulle vara förenat enligt förslaget. Jag vill då bara gentemot detta yttrande ställa de anordningar, som nu förekomma vid arrendeupplåtelse av en kronans fastighet, eller de anordningar, som förekomma, när ett hemman skall stycas och vissa delar bjudas ut till försäljning för egna hem. Allt detta kräver särskilda anordningar, och jag tror icke, att man kan uppvisa, att de här föreslagna i något avseende äro besvärligare och krångligare än de anordningar, som för övriga institut äro föreskrivna.

Om övriga detaljer skall jag icke yttra mig nu — jag har kanske hållit på alldeles för länge ändå — utan jag ber bara, då jag tror, att detta förslag tillgodoser det stora sociala syfte, som inom utskottet hade, såvitt jag förstår, nästan allas vår sympati, att få sluta, herr talman, med att yrka bifall till 1 § i det föreliggande förslaget.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Då jag, herr talman, jämte åtskilliga av mina meningsfränder är motionär på den springande punkten i det nu föreliggande ärendet, och då emot det slut, vartill utskottet kommit, åtskilliga erinringar blivit gjorda, skall jag be att därom få göra några kortfattade uttalanden. Det har nämligen här fällt många olika omdömen om huruvida utskottsbetänkandet kunde på sådant sätt anses motsvara den av mig med flera väckta motionen, att det vore rimligt, att man nu här från motionärernas sida anslöte sig till utskottets förslag.

Jag ber då att i korthet på förhand få säga, att ehuru utskottsförslaget icke i allo kan betecknas såsom tillfredsställande, jag likväl anser det vara av den beskaffenheten, att det bör vinna riksdagens bifall.

Vår första huvudsakliga hemställan var den, »att riksdagen måtte besluta sådant tillägg till det i Kungl. Maj:ts proposition nr 22 framlagda förslaget till lag om upplåtelse under åborätt av viss jord m. m., att åbo tillförsäkras rätt att efter viss tid och under vissa villkor med äganderätt tillösa sig till honom upplåten fastighet». Detta var vår huvudfordran, och vi angävo alldeles tydligt i motiveringen, att frågan, huruvida detta yrkande skulle accepteras eller icke, bleve avgörande för vårt ställningstagande till förslaget. Har man nu tillmötesgått oss beträffande detta yrkande? 33 § i utskottets nu föreliggande förslag upptager ju en för propositionen okänd bestämmelse, som uttryckligen säger: »Efter utgången av första avgäldstiden äge åbo, som fullgjort honom åliggande skyldigheter, att inlösa fastigheten, där ej vid åborättens upplåtande gjorts annat förbehåll.» Man torde icke kunna bestrida, att denna paragraf, om man fränser undantaget, innebär ett klart tillstyrkande

till det yrkande, som vi framställt. Jag behöver sålunda icke yttra mig om paragrafen i annat avseende, än att jag fäster uppmärksamhet vid frågan, huruvida det undantag, som där göres, kan anses vara av den art, att det skulle, så att säga, upphäva betydelsen av medgivandet i övrigt.

Det har här erkänts av flera talare från olika håll, att det beror här på tillämpningen av bestämmelsen i fråga, och för tillämpningen av bestämmelsen i fråga skall givetvis — så långt som räckvidden av denna riksdags beslut kan nå — det gälla, som yttras i utskottets motivering. Utskottet säger nu uttryckligen i sin motivering till 33 §: »Givetvis bör dylikt förbehåll icke göras i andra fall än då av särskilda skäl äganderätten till jorden anses böra bevaras åt kronan.» Detta uttalande skärptes till och med nyss av en talare för den socialdemokratiska delen av utskottsmajoriteten ända därhän, att han förklarade, att det var alldeles uppenbart, att det endast kunde bli fråga om *enstaka, högst sällsynta undantagsfall*. Jag hemställer, huruvida, i den mån som motiveringen kan ge anvisning om vilket värde, som skall tillmätas undantaget i fråga, mera klara och tydliga direktiv beträffande utskottets mening om detta undantags innehåll nu kan givas. Det förefaller mig icke vara fallet. Och nog måste man väl ändå erkänna, att det kan uppstå fall, där det ur statens synpunkt är skäligt att knyta ett förbehåll till jordupplåtelse. Visst är det sant, att man kan tillgodose statens synpunkter, såvitt gäller ett behov att komma i besittning av jorden genom ett expropriationsförfarande, men om jag känner expropriationsförfarandet rätt, när det gäller statens intressen gentemot enskilda, brukar det nog i regel gå så till, att staten — vare sig det är staten eller det allmänna i en annan skepnad — får rätt så dyrt betala den jord, som skall exproprieras. När man sålunda från början obestriddligen kan förutse, att till upplåtelse ifrågasatt jord kan framdeles komma att behövas för ett verkligt statsändamål, är det som ett dylikt förbehåll skall göras. I andra fall däremot icke. Och det förefaller mig, om man utgår ifrån denna förutläggning, att det gives verkliga skäl jämväl för undantaget.

Då man nu har hänvisat till proposition nr 24 jämväl i detta avseende, kan jag instämma i vad herr Klefbeck sade, nämligen att det är klart, att en proposition, som anknöts till en helt annan utgångspunkt än det nu föreliggande utskottsbetänkandet, måste te sig helt annorlunda. Men jag förutsätter alldeles uttryckligt, att de i proposition nr 24 framlagda förslagen ifrån jordbruksutskottets sida skola erhålla en sådan formulering, att det blir klart, att det endast får bli fråga om undantagsfall, liksom också, att avgörandet i dessa avseenden i regel icke får träffas av Kungl. Maj:t, som under olika regeringar kan förfara på helt olika sätt, utan att den avgörande ordningen för planläggningen, d. v. s. för upplåtelsens karaktär, ifrån början blir bestämd av riksdagen. Endast därigenom kan en sådan kontinuitet vinnas, som är önskelig ur det allmänna synpunkt. Är det sedan så, att man i likhet med herr von Sneidern icke tror på att riksdagen skall bevaka de synpunkter, som här äro i fråga — ja, då finns det ingen möjlighet att med något som helst bokstavsskydd, med någon som helst lag nu kunna trygga sig mot ett dylikt handlingssätt från senare sammanträdande riksdagens sida.

Jag vill sålunda göra gällande, att i det nyss berörda avseendet kan och bör utskottets förslag tillfredsställa jämväl dem som i likhet med mig tro, att en verkligt framgångsrik och effektiv småbruksutveckling kan i stort sett endast ske på äganderättens, den fulla äganderättens grund. Det bör dock här, såvitt jag förstår, nu givas tillfälle även åt andra, som icke ha denna möjlighet, att genom intensivt arbete under någon tid förskaffa sig förutsättningarna att bli självägande. På den vägen kunna de slutligen uppnå samma resultat.

Vad sedan beträffar de övriga yrkanden, som framstälts av oss motionärer, röra de fyra olika punkter. I första punkten hemställde vi: »Då åborätten

*Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.*

(Forts.)

Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.

(Forts.)

upplåtes för obegränsad tid, torde det vara riktigast, att det upplåtna området formligen utbrytes, så att det kan bilda en självständig kameral enhet. Med den av oss förordade lösningsrätten blir denna angelägenhet så mycket viktigare, varför vi i likhet med vad lagrådet förordat föreslå en bestämmelse av innehåll, att område, som upplåtes enligt förevarande lag, skall vara i laga ordning avskilt och kartlagt.» Nu inträffade, att den talare som var inne mest i detalj på den punkten, nämligen herr von Sneidern, erkände, att det förefanns hinder för att på det sätt, motionen avsåg, i förväg kunna lagstifta på den punkten. Men han ansåg i allt fall, att man även med hänsyn till denna omständighet icke tillmötesgått motionen i denna del på ett sådant sätt, att motionärerna kunde vara nöjda. Vad innehåller då utskottets motivering till 1 §, som ju är eller bör vara normerande för vår uppfattning om vad på det här området skall ske. Beträffande 1 § säger utskottet i motiveringen, att »utskottet anser nödvändigt, att dylikt område anges på sådant sätt, att någon tvekan icke kan råda om dess storlek, läge och gränser. Tydligt är också, att vid upplåtelsen fastigheten bör så noggrant beskrivas, att framdeles möjlighet finnes att bestämma i vad mån därå verkställda förbättringsåtgärder företagits av åbo.» Slutligen säger också utskottet, att enär, »med hänsyn till möjligheten, att åbon kan vilja begagna sin rätt att inlösa fastigheten, är av vikt, att denna blivit på sådant sätt avskild, att hinder för lagfart icke möter, förutsätter utskottet, att i de fall, då inlösningsrätt föreligger, sådant avskiljande på kronans bekostnad verkställs i samband med jordens upplåtande eller, där detta icke lämpligen kan ske, i allt fall före utgången av första avgäldsperioden». Jag kan icke förstå, att man här kan hysa någon som helst tvekan därom, att här ges ett uttryckligt direktiv för att avskiljandet skall ske på sådant sätt och i sådan ordning, att fullt klara förutsättningar för lagfart erhållas, och att ingen tvekan behöves sålunda heller råda om områdets beskaffenhet och storlek. Jag kan heller icke förstå, att man, när så är fallet, kan, på sätt en del talare här gjort, säga, att man icke gått till mötes vår hemställan på denna punkt. Det förefaller mig tvärtom, som om detta skett, så långt det varit möjligt, och som om direktiven äro så klara och undantagslösa, som man kan begära i detta avseende, alldeles särskilt nu innan skifteslagstiftningen och övriga därmed sammanhängande frågor vunnit sin lösning. Det kommer givetvis an på följande riksdagar att tillse, att intet avsteg härvidlag äger rum utan att verkligen vad som här ställts i utsikt blir infriat.

I andra punkten yrkades från vår sida, att fastighet, som upplåtits med åborätt, efter länsstyrelsens medgivande måtte kunna förenas med annan fastighet till ett bruk. Jag behöver icke vidare diskutera härom, ty alla som yttrat sig om den punkten medgiva, att utskottets hemställan innebär en klar avslutning till motionen på denna punkt.

I tredje punkten uttalas den meningen, att »de i paragraf 26 intagna förverkandeskälen synas oss i allmänhet vara alltför stränga och i vissa fall brista i tydlighet». Jag vill säga, att ehuru vissa förbättringar skett jämväl i detta avseende exempelvis att i fråga om byggnader ordet »erforderliga» utbyts mot »nödiga» och åtskilligt blivit sagt i motiveringen, som uppenbarligen verkar till lindring, har jag på den punkten dock den uppfattningen, att man bort och kunnat gå längre. Det förefaller mig, som om det speciellt bort vara ur deras synpunkter, som särskilt äro anhängare av åborätten såsom upplåtelseform, önskvärdt, att man mildrade så långt som möjligt på i denna punkt avsedda fordringar och detta just därför, att man kan förutse, att denna upplåtelseform nog får svårt i alla fall att tillvinna sig stora sympatier, särskilt i tävlan med äganderättsformen. Men nu förordade bestämmelser, kunna, så vitt jag förstår, efter hand jämkas. Säkerligen kommer så också att ske i samma mån direkta intressenter uppstå, som komma att framställa yrkanden i denna riktning.

Beträffande herr Wohlins yttranden vill jag inom parentes säga, att när jag hörde honom stå här och plädara så entusiastiskt, som skedde, påminde jag mig ett yttrande som fölls i andra kammaren, när jag en gång satt där och åhörde diskussionen. Det var också då en Uppsalaprofessor, som hade uppträtt och talat mycket. Emot honom genmaldes av den därpå följande talaren, att den förstnämnde tedde sig som en ballong, vars släplina slog litet var i ansiktet. Det förefaller mig, att den bilden även i detta fall skulle kunna gälla.

När herr Wohlin säger, att vi frisinade avlägsnat oss från den ståndpunkt, som Staaff och hans meningsfränder tidigare intogo i motioner på förevarande område, skall jag be att få hänvisa till den av Staaff m. fl. avgivna motionen 1909, där motionärerna hemställde om en »skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om förslag till bestämmelser angående en arrende- eller besittningsrätt av tryggnadsart till småbruk å kronodomänerna och vad därmed ägde sammanhang». I det förslaget påyrkades bland annat, att lägenheten upplätes på arrende i perioder om 20 år åt gången; att underhåll av byggnader och nybyggnadsskyldighet skulle åligga arrendatorn; att arrendatorn vore pliktig att med avseende å bruket av lägenhetens skog ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som därom kunde meddelas; att, därest lägenheten till jord och byggnader vanvårdades eller föreskriven avgäld icke erlades, arrendet skulle, om staten så yrkade, vara efter uppsägning förverkat, utan någon ersättningsrätt gent emot staten för å lägenheten nedlagt arbete eller förbättring; att detsamma skulle gälla, om lägenheten såldes i annan ordning än förut angivits; att uppskattning av arrendebeloppet skulle ske vid varje ny arrendeperiod av en nämnd o. s. v. Jag kan icke se annat än att man jämväl där var inne på föreskrifter för lägenhetsinnehavaren, vilka ungefär sammanfalla med dem som nu här äro föreslagna. Jag tror nog, att i detta avseende ha vi ingenting att förberå oss, vilket dock icke hindrar, att jag likväl anser, att man kunde ytterligare lätta på föreskrifterna för dessa åborättsinnehavare, vilket jag som sagt, anser önskvärt bl. a. ur åborättens egna synpunkter.

Vad slutligen vidkommer avgäldens bestämmande, är det så, att där har utskottet icke frångått propositionens ståndpunkt. Avgälden har blivit knuten till medelmarkegångspriset på sätt i propositionen har förutsatts och icke till en värdering i penningar, som i motionen föreslagits. Ja, jag har hört många jordbrukare själva tvista om vilkendera av dessa både former som i detta fall kan antagas vara den fördelaktigaste. Jag tror, att för närvarande sålunda i första hand den avgäldsform, som föreslås här i utskottets hemställan, kommer att vara för innehavaren ofördelaktigare. Men komma vi bort från kristidsperioderna och deras höga pris, kanske den blir fördelaktigare än det i vår motion föreslagna betalningssättet. Därom vill jag icke med bestämdhet yttra mig. Enellertid är det klart, såvitt jag förstår, att den saken icke har sådan betydelse, att hela förslaget för den skull bör få falla.

Av vad jag sålunda sagt framgår, att, ehuru jag önskat vissa ytterligare förbättringar utöver dem som förekomma i utskottsbetänkandet, och som, såvitt jag kan se, upptagit allt det väsentliga, vi i vår motion yrkat, jag anser mig böra trots de kvarstående avvikelserna likväl biträda det nu föreliggande förslaget.

Under diskussionen har här sagts en hel del saker, som man, om icke tiden vore så långt framskriden, skulle kunna ha anledning att något rå in på och replikera. Herr Hederstierna yttrade bl. a., att han i huvudsaken, i själva grundfrågan hade en med oss motionärer överensstämmande mening om värdet av äganderätten. Men då han talade om omöjligheten att utan full äganderätt få fram den rätta »jordbrukarandan» och om »den oerhört lösa ställning, som den jordbrukare, vilken icke har äganderätt, befinner sig i», kan det kanske vara skäl att erinra herrarna om att det kommer en dag, då arrendatorernas intressen skola konfronteras med jordägarens i de fall, då jordägaren är en annan än

*Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.
(Forts.)*

Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.
(Forts.)

staten, och då man skall diskutera, huruvida dessa arrendatorers rätt skall i ytterligare avseenden stärkas för att bereda dem ökad arbetsglädje. Jag är icke övertygad om att den ståndpunkt, herrarna på den sidan då komma att intaga, sammanfaller i sak med den man i dag pläderat för.

Herr Lyberg har mot utskottsbetänkandet anfört, att han ansåge det vara ett »ensidigt lovprisande» av propositionens upplåtelseform. Härtill vill jag säga, att jag skulle icke alls haft något emot, om den Lybergska motiveringen i långa stycken hade antagits av utskottet. Men när man vill göra gällande, att utskottets motivering skulle utgöra ett okritiskt lovprisande av betänkandets upplåtelseform, kan jag icke vara med om den saken. Det står dock på sid. 15 i utskottets utlåtande: »Samhörighet med jorden och känsla av trygghet i innehavet av densamma äro nödvändiga för att hos brukaren skapa intresse och arbetsglädje. Med hänsyn härtill och då många av dem, som ägna sig åt jordbruk, icke anse sig kunna vinna denna samhörighets- och trygghetskänsla under annan förutsättning än att de erhålla äganderätt till den jord, de bruka, synes rätt böra tillförsäkras åbo att ernå denna eftersträfvade besittningsform.» Och slutligen säges, att »rätten till frilösen även är ägnad att göra åborättsupplåtelseformerna mera begärliga». Det erkännes sålunda, att denna form *med frilösen* — genom vilken sålunda tillfälle till förvärvande av äganderätt yppar sig — ur åborättsinnehavarnas egen synpunkt är mera begärlig. När det får och kan sägas i ett utskottsutlåtande, som gäller *upplåtelse av statsjord till enskilda* och där, som här sker, man räknar med att upplåtelseformerna i det alldeles övervägande antalet fall skola leda fram från statsjord till jord under enskild äganderätt, förefaller det mig, att man går rätt långt på den sida, om vilken man nu från något håll vill göra gällande, att inga som helst egentligen betydande eftergifter blivit gjorda.

Jag tror nog, att det försök att framställa hela läget i denna fråga så, att socialdemokraterna ha i det väsentliga fått vad de velat och att vi motionärer fått intet, är misslyckat. Däremot äro vi med om att allt bör göras som kan öppna möjlighet för på landet bosatta fattiga människor att komma i självständig ställning och få eget jordbruk och där bygga sig hem. Vi vilja vara med om att försöka olika möjligheter. Att nu några verkliga principer därigenom ställas i fara, att vi skulle genom att biträda det nu föreliggande förslaget ha uppgivit något väsentligt, de näståendena tror jag icke vi ha någon som helst anledning att tillmäta någon betydelse.

Jag vill slutligen säga, att då jag icke heller misströstar om tillämpningen, utan är övertygad om att den svenska riksdagen skall i fortsättningen upprätthålla de principer, som här i motiveringen klart och tydligt blivit angivna som framtidsvägar på området, ber jag, herr talman, att få i den nu föredragna punkten yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lyberg: Herr talman! Jag önskar endast avgiva några korta repliker till herr Wohlin i anledning av den uppmärksamhet, han ägnade mig och mitt förra anförande. Herr Wohlin sade, att detta mitt anförande icke var så mycket sakligt som fastmera politiskt eller något i den stilen. Jag skulle då vilja fråga: vad var herr Wohlins anförande? Det var som alltid mycket värtaligt. Han började visserligen, om jag förstod honom rätt, med några ord till kritik av sina förutvarande kamrater i kronolägenhetskommissionen, men sedan utgjorde hans anförande huvudsakligen för det första ett försök att på hans eget sätt klarlägga partiernas tidigare ståndpunkter och hur de sedermera hade svängt; för det andra bestod det i en fullkomlig feltolkning av vad jag hade yttrat, eller rättare sagt han lade i min mun motsatsen till vad jag sagt och byggde på detta upp en del reprimander emot mig; och för det tredje yttrade han åtskilliga entusiastiska och värtaliga men ej så mycket sakliga

ord om vår jordbrukarebefolkning. Han konstaterade, menade han, genom att rycka lös en sats ur en motion, som väckts av Karl Staaff för nära 20 år sedan, att de liberala och frisinna de nu glidit över till en ny ståndpunkt, som, så vitt jag förstod honom rätt, i hög grad skulle närma sig den socialdemokratiska ståndpunkten. Men han konstaterade å andra sidan beträffande den socialdemokratiska ståndpunkten, sådan som den tagit sig uttryck i det nu föreliggande utskottsförslaget, att den innefattade så gott som självuppgivelse. Jag skulle då för det första vilja säga, att det ju inte är så farligt, om möjligen emellanåt ståndpunkterna någon gång närma sig varandra så pass mycket, att man kommer till ett positivt resultat; men för det andra skulle jag vilja säga, att det eventuella frånträandet av en tidigare ståndpunkt på liberalt och frisinnat håll icke kan vara vidare märkbart, om socialdemokraternas nuvarande ståndpunkt i samma fråga innebär praktiskt taget en självuppgivelse.

Men hur är det då med den ärade talarens egen ståndpunkt? Ja, jag vill icke fästa mig vid att kronolagenhetskommissionen 1916, utan att, såvitt jag vet, herr Wohlin reserverade sig, gjorde ett uttalande till förmån för återköpsrätten eller vid att han varit en livlig anhängare av »rättegårdsinstitutet», som med sig i regel förenar återköpsrättsbestämmelser, utan jag vill fästa mig endast därvid, att han 1924 instämde i det uttalande, varmed justitieministern Ekeberg då motiverade propositionen angående återsköpsrätt och däri justitieministern uttryckligen sade, att den av regeringen, alltså även herr Wohlin, föreslagna upplåtelseformens uppgift vore att betrygga ändamålet med samhällets jordupplåtelse, och vari vidare justitieministern yttrade: »Det är ett fullt berättigat anspråk från samhällets sida att icke behöva överksamt åse, huru som detta ändamål, för vars befrämjande samhället kanske gjort stora uppoffringar, förfuskas eller tilläventyrs helt förfelas därigenom att den upplåtna jorden ryckes in i den allmänna spekulationsvirveln eller på annat sätt kommer till en icke avsedd användning». Detta var ett uttalande, som herr Wohlin då gjorde till sitt. Herr Wohlin har vidare i år motionerat om utredning angående avgäldssystemet. Men i dag yrkar han avslag, såvitt jag förstär honom rätt, icke bara på utskottets hemställan under punkt 1 som avser åborätten, utan också avslag på punkt 2 däri, som avser en förnyad utredning angående återköpsrätten, vilken utredning enligt såväl utskottets motivering som ännu mera enligt den av mig föreslagna motiveringen skulle omfatta jämväl avgäldssystemet. Jag tillåter mig fråga, huruvida icke den ärade talaren själv har gjort sig skyldig till en markant omsvängning.

I detta sammanhang vill jag påtala hans reprimander mot mig för att jag skulle ha kallat åborätten för en modifierad äganderätt. Det var ju så långt ifrån detta, att jag tvärtom sade, att, såvitt jag kan begripa, den modifierade äganderätten, måste vara en form, som bättre lämpar sig för vårt folk än åborätten, och att detta senare rättsinstitut sannolikt av den orsaken icke kommer att bli så synnerligen använt. Jag har således icke alls sagt vad herr Wohlin i detta sammanhang lade i min mun.

Herr Wohlin gjorde vidare gällande med hänsyn till den föreliggande s. k. kompromissen — som strängt taget för mig icke är någon kompromiss annat än på några tämligen oväsentliga punkter — att när jag sagt, att vi böra få slut på striden, han visserligen är av samma mening; men skillnaden skulle vara den, att jag vill ha slut på striden med en kapitulation, under det att han vill göra slut på den med en seger för sig. Jag skulle därtill vilja svara, att herr Wohlin mest påminner om den folkhjärte, om vilken det sagts: »han kunde icke vika, blott falla kunde han», och detta i så överdriven grad, att han tycks vilja falla, även om han inte behöver vika, och låter sina egna gamla idéer följa med i fallet.

Till slut skulle jag vilja fråga herr Wohlin, om det verkligen inte är över-

Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.
(Forts.)

Lagförslag om
upplåtelse
under äborätt
av viss jord.
(Forts.)

ord, då han vill göra troligt, att vår jordbrukarebefolkning skulle bli mindre rakryggad, om vi nu besluta denna besittningsform. Menar verkligen herr Wohlin, att vår *stadsbefolkning* blivit mindre rakryggad; därför att den rör sig med tomträttsinstitutet och återköpsinstitutet?

Därmed har jag svarat herr Wohlin, och vill till sist endast säga gentemot herr von Sneidern, att jag icke vågar, som han, ge mig in i några vidlyftiga sannolikhetskalkyler, hur den ena eller andra av bestämmelserna i det föreliggande förslaget skulle komma att tillämpas. Jag har för min del icke heller med någon »entusiasm» gått in för det föreliggande lagförslaget, men av skäl som jag förut anfört har jag ansett riktigast i föreliggande situation att acceptera det.

Slutligen vill jag i anledning av herr Carl Gustaf Ekmans lilla apostrofering av min reservation mot motiveringen säga, att jag trodde reservationen stå i ganska god samklang med hans egen *tidigare* uttalade uppfattning. Framför allt vill jag erinra, att den omständigheten att utskottet i sin motivering på en punkt sagt en del vackra ord om äganderätten och behovet av inlösningsrätten icke hindrar, att utskottets motivering eljest i avsevärda delar utgör ett ensidigt lovprisande av det föreliggande lagförslaget och att från den synpunkten kan anses betänkligt, om riksdagen gör motiveringen till sin.

Herr Lindhagen: Jag har ett par gånger förut sagt i denna fråga, och jag kan säga det även nu, att för mig är frågan om äganderätt eller besittningsrätt inte någon principfråga, utan jag svarar, att det är fullkomligt likgiltigt, bara det blir bra. Men då det nu framhållits, att äganderätten är något så utomordentligt utan vidare, och man därmed menar, att den gamla utslitna, förbrukade formen av äganderätt, som bragt så mycket olyckor över världen, är någonting så utsökt, så förvånar det mig.

För det första är det inte överensstämmande med Nya testamentet. Det bryr vi ju oss dock inte så mycket om, men jag kan ju i alla fall erinra om detsamma. Och inte heller kommer den gamla förbrukade medeltida och nutida äganderätten till jorden att äga rum i ett tusenårigt rike, men det bryr vi oss inte heller om, så därför är det inte värt att tala om det. Där kommer emellertid äganderätten till jorden inte att betraktas på det sätt, som vi uppfatta den, där var och en har sin äganderätt, utan där måste alla ha äganderätt till jorden för att känna sambandet mellan sig och andra och därigenom komma även på den vägen fram till broderskapet. Men att man ävlas att dela upp alla individer i små fylkeskonungar, som skola bara säga: det här stycket är mitt, och föra örlog och krig med rätt eller orätt mot varandra om gränser och rätten att tillägna sig de andras egendom, det kommer man inte att godkänna då.

Vidare kväver man därigenom all början till upplysning om de sunnda grundvalarna för en stat, därför att detta kivande om att var och en skall ha sin lilla ruta och slåss med alla andra är icke upplysningsarbete, utan ett förkvävande av upplysningsarbetet. Här har icke i dag riktats en enda blick mot framtiden och en bättre framtid, utan det är bara detta lilla stampande på stället, som pågått ända sedan äldre tider och vilket vi inte lyckats komma ur. Det är med andra ord en vädjan till våra sämre instinkter, då man här säger, att äganderätten framför allt är så utmärkt, och det är ett mycket tacksammt politiskt fält, när man icke vill upplysa folket, utan främst vinna röster vid valen genom att kittla egennyttan utan vidsyn.

Men det har ett berättigande i alla fall, detta folkets krav på äganderätt, därför att folket fått vänja sig vid den genomusla nyttjanderätt, som oftast beståtts dem på godsens och bolagens stora domäner, och detta förtryck har gått folket så i blodet, att det vill inte vidare veta av någon nyttjanderätt

på det sättet. Det tar icke gärna för gott, att man lovar det att få på kronans mark en mycket bättre nyttjanderätt, för det har man inte sett än. Folket litat inte på, att riksdagen går Guds vägar. Där är det de enskilda intressena som råda, och allt småfolk som ger sig in i politik blir lurat, som lantmannapartiets ledare en gång sade. På den enskilda jorden har man de sämsta arrendena, de sämsta tomtupplåtelseerna. Där har därför måst genomföras en särskild lag för att åtminstone redan byggda hus på annans mark skola bli frigjorda, men även det har man varit så snål med från början, att det fordrats en kedja av förbättringar år efter år i denna lag, och sådana behövas ännu.

Vidare har denna stora äganderätt fört med sig omöjligheter för alla andra små medborgare att kunna få någon tillgång till jord över huvud taget. Det är väl också därför som socialdemokraterna nu ha, som man klandrat dem för, skattat också åt äganderätten jämväl på allmän jord. Ty de veta, att en del av deras folk tycker bättre om äganderätten än den dåliga nyttjanderätt, som herrarna, som mest tala för egen räkning, bestå på sina egna jordar, och de menige skilja icke på detta och för dem obekanta förespeglingar.

Då blir dock följden, att man pekar från höger och närstående liberala kretsar och säger: Vi vilja ge äganderätt, men det vilja inte socialdemokraterna. De tala ej om, att detta gäller blott statens jordar, men icke alls för deras egna jordar. Därigenom bibringas allmänheten den uppfattningen, att det är bara högern och närstående liberala kretsar som vilja ge full äganderätt, under det att de i stället förvägra äganderätt i det angelägnaste fallet, nämligen på deras egen mark. Man tvingar genom en sådan bakslug politik socialdemokraterna att tjuta med ulvarna. Vad skall man kalla ett sådant förfarings-sätt? Det är vad man kallar en machiavellisk politik.

Här höll herr Hederstierna ett så vackert tal om den lille jordbrukaren — nej, vackert var det visst inte, det är misstag av mig — men herr Hederstierna sade i alla fall, att den lille jordbrukaren måste stå på egen mark, annars kunde han inte med omtanke ägna sig åt sitt jordbruk och bli en självständig man. Men varför vilja ni aldrig vara med om det på era egna marker, på de stora godsens och bolagens marker? Jag har stått här i strid med herrarna i åtminstone 25 år för att ni inte velat ge äganderätt åt de arrendatorer, som finnas i landet, och inte skaffa nya jordbruk heller åt dem, som ej ha någon jordbesittning alls. Vad talar ni då om för skönfärgningar? Man skall väl åtminstone i någon mån leva efter vad man lär. — Herr talman, det är ofta så höga samtal vid talmansbordet, så man kan ej följa med sig själv här på talarstolen.

Nå, när det nu sålunda är fråga om samhällets jord, kan man där bereda en mycket bättre nyttjanderätt, än herrarna bestå folket på er egen jord. och då skola ni väl inte klandra detta försök. Vidare kan man därigenom lägga en grundval i sinnena för framtida riktlinjer för att kunna skapa en lycklig och ordentlig stat. Med andra ord, man skulle kunna få en jordrätt, som kunde tråda i stället för den gamla förbrukade äganderätten, som är en av orsakerna till de många olyckorna i världen, bland annat världskriget. I stället för den skulle man kunna försöka experimentera fram en reformerad äganderätt, och det kan man göra redan nu på statens och kommunernas jord.

För övrigt, bakom detta betänkande ligger en gammal historisk företeelse. I den svenska jordpolitiken har tendensen varit en plundring av den allmänna jorden till förmån för de enskilda intressena. Då de enskilda intressena varit representerade i riksförsamlingarna, ha de där till skada för folket, staten och framtiden tillgodosett sina egna intressen vid omröstningarna.

Äborätten är icke någon socialistisk princip, som ni försöker skrämja med. Här gäller det mänsklighetsfrågor i högsta grad. Ty besittningen av jorden, därpå beror friheten och var den ekonomiska avkastningen skall hamna i för

Lagförslag om
upplåtelse
under äborätt
av viss jord.
(Forts.)

Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.
(Forts.)

fickor. Redan Gustav Vasa sade ju på sin tid ifrån, att alla ägor, som ligga obyggnads, höra Gud, Konungen och Sveriges krona till och ingen annan. Det var helt andra toner. Då den ekonomiska liberalismen ville bortskänka eller sälja domänerna, därför att den allmänna jorden bl. a. sköttes dåligt av kronans ämbetsmän, som den nog också gjorde, uppreste sig år 1824, såvitt jag vill minnas, på en gång de samlade kollegierna i Stockholm mot en sådan avyttring. De ville upplåta nyttjanderätt. Då det liberala partiet i början av detta sekel framträdde och skulle göra sig gällande såsom en ny genombrottsmakt i samhället, var en av de första saker de framförde, med Karl Staaff i spetsen, angelägenheten, att den allmänna jorden ej skulle tillspilloigas för den gamla förbrukade äganderätten utan upplåtas med en reformerad äganderätt, som då kallades trygg nyttjanderätt. Men man kan ju kalla propositionens åborätt för äganderätt, men en reformerad äganderätt, så hypnotiserar det fördomarna. Det är ju egentligen oklokt och opolitiskt att kalla det en åborätt, utan kalla förslaget för en lag om reformerad äganderätt — det skulle jag ha gjort!

Detta tal, som här föres om äganderätten som det allra bästa, det är således icke framtidens riktlinjer, utan det är ett stannande i stöpet. Det är snarare valpolitik, och det är absolut icke välvilja, då man ej hyser samma välvilja för dem som få nöjas med vilken dålig nyttjanderätt som helst på godsens och bolagsdomänerna.

Jag tillåter mig därför framhålla, att den viktigaste frågan för närvarande väl är att se till, att de, som hava den sämsta nyttjanderätten, få det bättre, och icke skjuta ifrån sig detta problem genom att hänvisa bara till den allmänna jorden. Jag har som sagt kämpat i 25 års tid för denna fråga. Man vill inte alls veta av någon äganderätt för folket på de enskilda domänerna — icke heller liberaler och frisinnade. Denna angelägenhet kommer på sin höjd i andra planet, om Gud vill. Man har avböjt allt allvarligt ingripande och undanskjutit saken till den s. k. »frivilligheten» och därigenom givit bolag och godsägare möjlighet att passa på tillfället att åstadkomma individuellt orättvisa och nationalekonomiskt olämpliga utbrytningar. Man har till och med tillsatt tre konservativa personer att föra underhandlingar om denna frivillighet, utan att de fått några direktiv att tillgodose de sociala synpunkterna. Men detta är en fråga, som jag både väckt motion och interPELLERAT om, och därför skall jag icke närmare gå in på den i detta sammanhang.

Nu har av Kungl. Maj:t framlagts ett förslag om en mycket, mycket bättre besittningsrätt, än den herrarna för närvarande bestå jordbrukarna på edra egna domäner. Det är ganska lustigt, att för de senare förberedes nu just en nyttjanderätt, en s. k. social arrendelag. Den är sämre än den av regeringen förordade åborätten. Man säger, att detta arrendeförslag är det viktigaste för närvarande och endast detta väntas fram vid nästa riksdag. Men var är den utomordentliga äganderätt, som bland andra herr Hederstierna talade om såsom alldeles oundgänglig? Den har fått krypa i skrinet.

När vi således ha att förvänta allenast förslag till en sämre besittningsrätt för enskild jord, kunna vi verkligen tillsvidare nöja oss med att nu få en vida bättre besittningsrätt på den allmänna jorden och se tiden an, huru det kommer att ställa sig med allvaret, när vi komma till nyttjande- eller äganderättsupplåtelser på den enskilda jorden. Jag förstår, att det ligger någonting under det förhållandet, att socialdemokraterna av opportunitetsskäl i själva verket givit vika. Jag kan däremot icke förstå finessen i att börja med besittningsrätt och låta innehavarna om några år kunna få lösa sin jord med äganderätt. Varför då icke låta dem få det senare genast, om de önska det? Men, som sagt, här föreligger ju en kompromiss.

Emot utskottets förslag kan till en början anmärkas, att under de nuva-

rande tiderna synes det vara ett från riksdagens sida oanmärkt förhållande, att vi få allt fler och fler lagar, som icke äro lagar, som slå vakt om medborgarnas rättigheter, utformade på bestämda grunder, utan lagar, i vilka det säges, att beträffande innehållet får Kungl. Maj:t göra, hur han vill. En sådan lagstiftning hade varit omöjlig vid sekelskiftet, åtminstone i andra kammaren och som jag tror även i den första. Här är i 33 § en sådan där godtycklig lagbestämmelse. I detta avseende har herr Wohlin alldeles rätt, då han säger, att man kan göra precis som man vill och att det icke är någon som helst vägledning. Avgörandet blir lätt en politisk fråga, som det icke borde vara. Om det sitter en konservativ regering, släppes äganderättsdammluckan upp, medan man, om det är en socialdemokratisk regering, kanske försöker slå igen den så långt som möjligt. Skall det vara en lagstiftning, värdig en intelligent stat?

*Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.
(Forts.)*

Vad för övrigt beträffar herr Wohlins erinringar, vill jag erinra min vän Wohlin därom, att han i jordkommissionen — och jag har hört samma företeelse upprepats även annorstädes — överhuvud taget varit med i stort sett om kommissionens förslag under långa tider, men just vid slutjusteringen har han anmält skiljaktighet, som gått stick i stäv med de åsikter, han förut haft. Det är den kränka blekheten, som följer, då det skall bli något av, fastän han velat vara med, då man ännu icke behövde handla! Det är möjligt, att det går på samma sätt även nu. Den kommission, vilkens förslag ytterst ligger bakom regeringspropositionen, nämligen kronolägenhetskommissionen, satt många år för att lösa denna fråga. Då var också Wohlin med, har det sagts mig, men då arbetet skulle sluta, anmälde han en skiljaktighet, som gick emot åtminstone i åtskilligt vad han förut varit med om! Nå, detta såsom en vänlig motvikt mot hans anklagelser mot socialdemokraterna. Annars skulle jag icke hava kommit fram med det.

Utskottets förslag är vidare enligt min mening bristfälligt, vilket också är fallet med Kungl. Maj:ts förslag, därutinnan att man icke, ehuru vi i årtal efterlyst saken både i riksdagen och annorstädes, vill vara med om liksom i fråga om tomträten att skapa ett in-teckningsinstitut, en rätt att söka in-teckning i en sådan åborätt likaväl som i tomträtt. Det finns ingen möjlighet. Jag godkänner icke jordbruksministerns skäl i motiveringen. Han föredrager ett långvarigt processande med egnahemsnämnderna om att få lån. Men det är nog bra, att det finns möjlighet att genast kunna få ett lån på in-teckning också. Det ställer åborätten i en oriktig underlägsenhet gentemot äganderätten. Det är också ett sätt att gynna äganderätten genom att icke låta den reformerade äganderätten få tillräckliga kreditmedel lika väl som den gamla utlevade äganderätten.

Vidare har föreslagits en riksdagsskrivelse om att vid äganderättsupplåtelse ändamålet bestånd ej äventyras. Det kommer som jästen efter brödet. Den sålunda ifrågasatta lagstiftningen borde legat klar nu och samtidigt antagas. Men först beslutas en lag, att det skall få upplåtas äganderätt, och så skriver man och begär en ny lagstiftning för att framdeles förekomma den antagna lagens äventyrligheter. Om denna angelägenhet har dock även tidigare på-mints många gånger.

För övrigt vad är det för mening med detta spel att låta allmänheten välja mellan två system, där olika partier efter sin åskådning söka omgärda var sitt system med företräden och kämpa om allmänhetens bevägenhet. Kampen för äganderätten såsom den bäst funna för upplåtelse av allmän jord utmynnar ytterst i en vädjan till allmänhetens sämsta instinkter och frånvaro av behov av uppfostran och framtidssynpunkter. Det är det mest förkastliga av alla ordningar och kan aldrig leda till någonting nyttigt i stort sett. I sådana här frågor är det statsmakten, som skall veta vad den vill och hava en

Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.
(Forts.)

enda upplåtelseform, som den anser vara riktig. Men icke bör den kasta ut så där två stridsäpplen, olika utmålade och olika doterade av olika partier, för att på det sättet sätta allmänheten i valkamp, hur den skall tillägna sig det bästa och mest lockande äpplet, som har de rödaste kinderna.

Då jag alltså, herr talman, anser, att vi ännu icke fått ens en någorlunda acceptabel nyttjanderätt till den ofantligt dåliga upplåtelseform, som äger rum på godsens och bolagens jordbruk, men det nu från regeringens sida föreligger förslag om en ofantligt mycket bättre nyttjanderätt på den allmänna jorden, är det verkligen icke tillbörligt av vänsterpartierna att låta locka sig i fällan och skynda sig att proklamera den gamla utlevade äganderätten såsom den enda rätta principen och på samma gång låta med bemödandena för att få rätsida på den egna jorden anstå ad calendae græcas, som det kallas.

Vid sådant förhållande ber jag, herr talman, att på dessa grunder få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till propositionen.

Under detta anförande hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig, varefter ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr förste vice talmannen.

Herr Trygger: Herr talman, mina herrar! När man skall taga ståndpunkt till ett sådant förslag som det här föreliggande, är det ganska naturligt, att utgångspunkten blir, vilken ställning man överhuvud taget intager till frågan, huruvida äganderätten är den enda och lämpligaste förutsättningen för drivande av jordbruk. För min del har jag icke en dylik principiell ståndpunkt. Jag anser icke, att man kan utan vidare säga, att äganderätten är den enda dugliga formen, utan jag anser, att under olika förhållanden båda formerna kunna vara lämpliga, såväl äganderätt som nyttjanderätt — den gamla äganderätten, som herr Lindhagen är så missnöjd med. Men vidare kan man tänka sig en modifierad äganderätt, där man för att nå vissa praktiska mål, anser sig böra inskränka ägarens befogenhet, såsom fallet är med en rätt, som skulle inträda vid överlåtelse, där man tillämpar lagen om återköpsrätt. Och vad angår den vanliga nyttjanderätten, kan den i särskilda fall vara mycket fördelaktigare såväl för landet som för nyttjanderättshavarna själva än förvärv av jord med äganderätt. Det är under olika förhållanden, som den ena eller den andra formen bör användas.

Har man nu en sådan uppfattning, är det klart, att om det framkommer ett förslag om upplåtelse under åborätt, prövar man det och förkastar det icke utan vidare, utan undersöker, huruvida den form, som sålunda erbjödes vid upplåtelse av fast egendom, är lämplig och huruvida man genom densamma vinner det mål, som man vill vinna. Det speciella mål, som man har velat uppnå genom detta åborättsinstitut, är ju först och främst, att man vill hava en garanti för att det sociala syfte, som man vid upplåtelse av kronojord eftersträvar, verkligen uppnås och jorden sålunda icke kommer i händerna på personer, vilka man icke avsett att tillgodose genom upplåtelse i fråga. Vad detta ändamål beträffar, behöver man enligt min mening uppenbarligen icke en lag om åborätt, ty syftet kan fullkomligt tillgodoses, därest lagen om återköpsrätt utsträcker att gälla ej blott för städerna och liknande samhällen, utan även för landsbygden. I förbigående vill jag anmärka, att i den kungl. propositionen säges det, att lagen om återköpsrätt, då den år 1924 behandlades i riksdagen, icke ansågs vara lämplig för landsbygdens del. Det har visst antytts av en talare, men jag ber att få ytterligare understryka, att därmed icke riktigt återgivits vad som då passerade. Skälet var icke, att lagen icke ansågs lämplig för landsbygden, utan att den enligt deras mening, som framställde förslaget om den ifrågavarande begränsningen, ansågs icke vara erforderlig.

Nu har emellertid föredragande departementschefen yttrat, att det icke lär komma i fråga att, innan berörda upplåtelseform någon tid tillämpats och visat sig användbar, förorda en utsträckt användning av densamma, och då skulle ju den vägen vara stängd. Denna argumentering är emellertid bra egendomlig från en persons sida, som kommer fram med ett helt nytt institut. Man anser sig icke kunna utsträcka lagen om återköpsrätt, därför att man ännu icke prövat dess tillämpning i den omfattning som är möjlig, men däremot kan man lägga fram ett helt nytt institut, som är totalt oprövat!

Ett annat syfte som man vill vinna genom åborättslagen är, att de mindre bemedlade eller de obemedlade skulle kunna få möjlighet att erhålla egna jordbruk. För min del har jag den uppfattningen, att det icke är så, att det verkligen bleve lättare för dem på denna väg, än om upplåtelseerna skedde med äganderätt. Låt oss tänka oss ett fall, då det är fråga om en upplåtelse med åborätt. Antingen är fastigheten bebyggd, eller också är den icke bebyggd. Om den är bebyggd, skulle åbon i samband med åborättens upplåtande köpa byggnaderna, men i händelse den är obebyggd, får han bygga själv, vilket naturligtvis blir betydligt dyrare. Vidare erfordras för att han skall kunna börja sin verksamhet, att han har medel till anskaffande av inventarier o. s. v. Ja, på vilket sätt skall han då erhålla dessa medel? När man går denna väg, skall det ske på det sättet, att han från det allmänna inom vissa gränser erhåller lån, och dessa lån erhålla förmånsrätt enligt 17 kap. 6 § handelsbalken. Vad har han då till sina lösören? Det finns ingen annan möjlighet, än att han förut gjort besparingar eller av andra personer kan få låna pengar. I det vanligast förekommande fallet — då åbon är obemedlad eller mycket svagt bemedlad — måste han låna till lösören. Vilken säkerhet kan han då erbjuda dem, som låna honom pengar? Det finns ju ett litet överskott med avseende å byggnaderna, ty han kan icke helt och hållet få belåna dem hos staten. Men detta lilla överskott ligger så osäkert på grund av att rätten till byggnaderna är ett tillbehör till åborätten och därigenom underkastad alla dess vanskligheter, att man kan icke räkna det till någonting. För de medel, som han skulle nödgas låna av andra personer till lösören och eventuellt för att betala skillnaden mellan vad han får låna av staten och vad byggnaderna kosta, finns det ingen säkerhet. Följaktligen blir det ytterst svårt för honom att kunna erhålla dessa medel. Hur skulle det återigen ställa sig, om man läte honom förvärva lägenheten med äganderätt? Vi taga då först det fall, att det är fråga om en fastighet, som är bebyggd. Jag undrar om jag misstar mig, då jag säger, att en byggnad har ett helt annat värde — oberoende av vad den kostat att uppföra — då äganderätten till byggnaden är förenad med äganderätten till marken, än i det fall, då de äro skilda åt. Om vi tänka oss, att åbon förvärvat ett jordbruk under åborätt och köper en byggnad för t. ex. 4,000 kronor, erbjuder denna byggnad, i och med det att äganderätten till densamma icke är förenad med äganderätten till marken, ett betydligt mindre värde än vad den skulle hava, i händelse äganderätten till marken även förefunnas. I många fall kan man ju få en gammal byggnad relativt billigt, men när det gäller att uppföra en ny, blir åbons ställning än vanskligare. Jag undrar om någon av herrarna skulle vilja uppföra en byggnad — låt oss antaga, att den kostar 10,000 kronor — på ofri mark utan att hava tagit med i beräkningen, att om byggnaden skulle säljas, skulle man kanske icke kunna erhålla mer än 6,000 kronor eller kanske än mindre för densamma. Om man gjort sina byggnadsberäkningar på ett klokt sätt, hade, därest man även ägt marken byggnaden däremot haft sitt värde, 10,000 kronor, vartill då jämväl kommit värdet å marken, och då hade man utsikt att få igen vad man lagt ut.

Jag menar sålunda, att sådana personer, som hava besparingar, icke gärna komma att begagna sig av denna åborätt. Det är en alltför riskabel affär,

Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.

(Forts.)

och de få intet verkligt kreditobjekt. Vidare få de icke den möjlighet, som en ägare har, att, i den mån han förbättrar egendomen, i samma mån ökas också egendomens värde och möjligheten att använda den såsom kreditobjekt. Därför blir det sannolikt inga andra, som komma att använda sig av detta åborättsinstitut, än sådana personer, som nästan ingenting hava att riskera, och då blir följden den, att det blir helt och hållet på de statslån, som kunna beviljas mot den svaga säkerheten i förmånsrätten enligt 17 kap. 6 § handelsbalken, på vilka hela detta institut kommer att baseras. Min tro är, att i åtskilliga fall, särskilt då egendomen icke är bebyggd och det sålunda blir fråga om att nybygga, staten kommer att få taga tillbaka dessa upplåtelse, just därför att det kommer att gå illa för upplåtelseernas innehavare.

Såvitt jag förstår, kommer man sålunda icke att nå det mål, som man vill vinna genom detta åborättsinstitut. Man skulle däremot kunna vinna det genom en upplåtelse med äganderätt och genom att vara ganska rundhänt i fråga om krediten för köpeskillingen. I verkligheten står köpeskillingen eller de medel, som staten eljest placerar hos åbon, på mycket, mycket svagare fötter vid åborätt, än om man gav den mest vidsträckta kredit vid upplåtelse under äganderätt.

Detta om åborättsinstitutet. Har jag nu denna uppfattning, är det klart, att jag måste anse, att det är en alltför lång väg att vandra, innan man kommer fram till äganderätten, om man antar utskottets förslag. Det är ju onekligen en förbättring, att man äntligen någon gång kan komma till den riktiga upplåtelseformen, men det dröjer bra länge — i regel 20 år. Under 20 år skall åbon kämpa med alla de svårigheter, som enligt min mening medfölja åborättsinstitutet. Jag tror, att kanske åtskilliga komma att börja, men att endast få komma fram till det slutliga målet på grund av alla de svårigheter, som onekligen medfölja detta institut.

Emot herr Lindhagen skulle jag vilja göra en erinran. Herr Lindhagen sade, att det var märkvärdigt, att de herrar, som icke vilja vara med om att ge nyttjanderättshavaren möjlighet att vinna äganderätt till enskild jord, kunna sätta sig emot åborättsinstitutet, som dock vore mycket fördelaktigare för brukaren än nyttjanderätten. Herr Lindhagen misstager sig fullkomligt, då han utan vidare säger, att åborätten är fördelaktigare för brukaren än nyttjanderätten. Jag skall endast fästa uppmärksamheten på ett fall, där den är betydligt sämre, och det är då åborättsinnehavaren måst sätta sig i skuld för byggnaderna på fastigheten, under det att nyttjanderättshavaren icke behöver underkasta sig någon dylik risk. Det är ett av de fall, i vilka det är alldeles påtagligt, att nyttjanderätt under vissa situationer kan vara mycket bättre för en brukare än denna åborätt. Man kan sålunda icke utan vidare säga, att detta institut innebär större trygghet för brukaren än nyttjanderätten. Enligt min mening innebär åborätten en blandning med äganderättens och nyttjanderättens svagheter utan att hava vare sig den enas eller den andras särskilda förtjänster.

Jag ber sålunda för min del att få yrka bifall till herr Hederstiernas reservation.

Herr Nilsson, Petrus: Herr talman! Rent principiellt anser jag, att den lämpligaste formen för svenska jordbrukare vid innehav av jord är den fulla äganderätten. Den självständighet, som densamma skapar, gör att den är eftersträfvad även då den i förhållande till arrende elier annan besittningsrätt ej medför ekonomiska fördelar.

Även utskottet uttalar, att det för sin del icke vill bestrida, att flerstädes finnes en fast övertygelse rörande äganderättens företräde framför andra upplåtelseformer. När nu utskottets majoritet likväl föreslår en annan upplåtelse-

form får man väl förutsätta, att det sker i det syftet, att bereda tillfälle för obemedlade och mindre bemedlade svenska medborgare, som hava håg och intresse för jordbruk, att skaffa sig en bit av den svenska jorden, ett eget jordbrukshem och med möjlighet att senare få lösa det med full äganderätt. Ty det förhåller sig nog nämligen så, att arbetet på den egna torvan för det egna hemmet giver större lust och intresse om innehavaren ej är omgärdad av begränsande föreskrifter från myndigheter vid förvaltandet och skötseln av sitt jordbruk. Utgår man från denna uppfattning, som jag förmodar delas av flera av de ledamöter, som stå för utskottets mening, då bör man ju vara angelägen om att även statens jord vid upplåtelsen försäljes med full äganderätt, vilket bör vara det primära och att även den jord, som, om detta lagförslag antages, kommer att upplåtas med åborätt, må enligt förslagets bestämmelser av åborna få inlösas och att förbehållen häremot må vara undantag.

Under sådana förutsättningar bör man kanske icke hysa så stora betänkligheter att biträda utskottets förslag, ehuru jag tror, att det icke i praktiken kommer att så mycket komma till användning, ty svenska jordbrukare, även sådana med socialdemokratisk uppfattning, torde nog föredraga att förvärva jord med full äganderätt framför åborätt. Utskottets utlåtande synes likväl giva uttryck för att man på visst håll har stora förväntningar rörande jordfrågorna genom denna lagens tillkomst. För min del tror jag ej att den får så stor betydelse, men då syftet är att befördra tillkomsten av nya jordbruk och giva möjlighet för obemedlade personer att skaffa sig sådana, så vill jag ej motarbota förslagets antagande, i synnerhet som den ej bör medföra några sociala vådor i högre grad än den modifierade äganderätt, som tidigare av riksdagen antagits.

Sedan blir naturligtvis frågan den, huru denna åborätt kommer att tillämpas. I detta avseende är det ju mera allmänna linjer, som utstakats i det föreliggande utskottsförslaget, och här kunde vara åtskilligt att säga härom. Jag vill emellertid, såsom åtskilliga talare förut, understryka, att vid lagens tillämpning, därest den skulle vinna riksdagens bifall, att förbehållen — särskilt vad som nämnts i 33 § — ej alltför ofta komma att tillämpas utan endast i undantagsfall.

Till dem, som mot denna lags antagande hysa principiella betänkligheter, får jag säga, att det här gäller jord, som redan befinner sig i statens ägo, alltså jord, som redan tidigare är *utarrenderad* i allmänhet under perioder på 20 år, perioder alltså av lika längd som enligt utskottets förslag skulle gälla som avgäldstider vid åborättsinstitutet. Det blir ju då icke så stor ändring mellan dessa åbor och de nuvarande kronoarrendatorerna. Det blir endast så, att åborna komma att erhålla en något tryggare ställning och möjlighet att inlösa jorden på sitt åborättshemman efter den första avgäldsperiodens utgång. Skillnaden blir alltså icke så avsevärd. Rörande sina skyldigheter mot kronan, så övervakas ju även kronoarrendatorerna av domänstyrelsen och vederbörande länsstyrelse och arrendeuppskattning sker ju också för varje arrendeperiod, alltså även i det avseendet lika med den föreslagna åborätten, där ej åbon inlöser fastigheten efter första avgäldsperioden.

Det skulle således bliva ett mellanting mellan det nuvarande jordarrendet och självständig äganderätt, en något tryggare ställning för åbon än för en arrendator, men även förenat med större risker, då han själv skulle bekosta och uppföra byggnaderna, varigenom han även blir mera bunden. Från statsfinansiell synpunkt torde åborätten nog ej bliva fördelaktig för staten; förvaltningskostnaderna, uppskattningen, synerna m. m. torde för dessa små jordbruk, i många fall uppgå till större belopp än avgälden, ty här rör det sig om jordbrukslägenheter av ganska liten areal, och för vilka alltså avgälden eller arrendet ej kommer att uppgå till några stora belopp. Kostnaderna vid syner och

*Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.
(Forts.)*

Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.
(Forts.)

förrättningar komma däremot i många fall att uppgå till samma belopp för en liten egendom, som för en större. Jag tror, således att det ur ekonomisk synpunkt vore för staten vida fördelaktigare, om staten redan vid första upplåtelsen kunde till vederbörande avhända sig dessa egendomar med full äganderätt.

Rörande motiveringen i det föreliggande förslaget, anser jag den av herr Lyberg här presterade motiveringen i åtskilliga avseenden vara att föredraga framför utskottets motivering. Likaså har herr Tjällgren här gjort ett tillägg till motiveringen, som jag anser mycket välbetänkt, och även detta tillägg borde bifallas.

Jag anhåller alltså, herr talman, om det än icke sker med några större förväntningar eller med någon entusiasm, att få yrka bifall till det föreliggande utskottsförslaget.

Herr Enhörning: Herr talman, mina herrar! När den kungl. propositionen hade studerats, stod det nog klart för många av oss, att den icke kunde leda till ett samstämmigt antagande, detta av skäl, som av många här framhållits. Vidare kunde man nog antaga, att utskottet icke heller skulle lyckas att med hänsyn till den bas, på vilken propositionen var lagd, omarbeta den så, att den kunde vinna kammarens enhälliga bifall, vilket väl varit stort önskemål.

Anledningen, varför jag nu nödgas yrka avslag, är, att en åbo enligt propositionen och utskottets förslag icke skulle äga rätt, att när som helst inom avgäldstiden, de 20 åren, förvärva äganderätt till jorden. Varför skall dock icke åbon äga rätt, att när han så önskar, om han äger pengar och har utvägar, lösa till sig denna jord med full äganderätt, också få göra det? Nu måste han vänta till utgången av första avgäldstiden, och det är icke sagt, att han då har pengar kvar eller fortfarande har utvägar att taga i anspråk för inlösen av det torp eller åborätt, som blivit honom och hans familj kärt. Han har således nu först efter 20:de året rätt att inlösa lägenheten, och då gives det honom endast 90 dagars frist, efter vilken tid betalningen ovillkorligen skall vara erlagd. Det förefaller mig fullkomligt oantagligt och orimligt såsom varande alltför hårda villkor. Vidare vill jag framhålla, att en äganderätt förvärvad på sätt nu föreslagits borde åt förvärvaren giva samma lagfart som nu gäller för varje annan fastighet, och fastigheten borde jämväl kunna på samma sätt in-tecknas. Så länge dessa villkor icke ingå i åborättsinstitutet, kan jag för min del icke skänka det mitt bifall.

På grund härav yrkar, jag, herr talman, avslag på utskottets hemställan.

Herr Wohlin: Herr talman! Kammaren önskar, att vi förkorta våra repliker. Det betyder icke, att jag icke skulle kunna replikera åtskilligt av vad som i övrigt sagts, men jag avstår därifrån.

När åtskilliga ärade talare under dagens debatt, bland andra jordbruksministern, framhållit det socialt betydelsefulla i att obemedlade och mindre bemedlade personer — statare, torpare och lantarbetare av andra slag — beredas tillfälle till förvärv av svensk jord för att därmed få en tryggare och självständigare ställning, så riktar sig det talet ingalunda mot oss, som här hava samma uppfattning. Men vi vilja vinna detta syfte på annat sätt. Vi förmena ju, och jag har alltid haft den uppfattningen, att samma mål kan vinnas genom en form av försäljning, där köpeskillingen erhåller formen av årlig ränta, som efter ett större antal år kan avlösas. Det är ju i grund och botten en lika stor förmån för en medellös eller mindre bemedlad som den åborätt, som här är föreslagen.

Herr Lyberg förmenade, att jag skulle ha gjort en omsvängning i denna fråga, därför att jag nu har yrkat avslag på utskottets förslag och icke bi-

fall till den under herr Rogbergs reservation gjorda hemställan med däri innehållt skrivelseförslag. Men det kan väl ändå icke ha undgått herr Lyberg, att jag förklarade, att detta berott på, att jag fått den uppfattningen, att propositionsvägran skulle följa på yrkande om bifall till herr Rogbergs reservation. Det är ju således en nödtvungen ståndpunkt hos mig, att jag icke kunnat yrka bifall till denna reservation. Någon omsvängning, herr Lyberg, i min konsekventa hållning till denna fråga under hela tiden från min verksamhet i kronolägenhetskommissionen och till denna dag har icke förekommit.

Den springande punkten i denna sak sadades av herr Ekman vara friköpsklausulen. Nu får jag säga, att herr Ekman för att få detta utskottets förslag att överensstämma med de tankar, som framlagts i den av honom väckta motionen, väsentligen måste bygga på motiveringen i utskottets utlåtande. Han gick ännu längre och trodde sig kunna till förmån för en från hans synpunkt önskvärd tillämpning av denna lagstiftning ytterligare inregistrera ett uttalande av herr Klefbeck, som förklarar, att det icke på något sätt är meningen att genom denna proposition angripa äganderätten. Jag får säga, att givetvis äro motiveringar av betydelse, och jag bestrider icke, att från herr Ekman's utgångspunkter något vunnits genom den passus i utskottets motivering under paragraf 33, som han uppläste och ännu mer ifall den motivering skulle vinna kammarens bifall, som herr Tjällgren föreslagit. Men jag undrar emellertid, om en sådan motivering kommer att få så stor betydelse för lagtillämpningen under någon lång framtid. Det kan ju vara riktigt, att intrycket därav sitter i någon tid, men Kungl. Maj:t är ju icke bunden för framtiden av dylika uttalanden, och det är nog alldeles säkert, att Kungl. Maj:t, såsom utskottets betänkande om åborätten är lagt, kommer att få fullständig frihet att förfara efter sina synpunkter på dessa frågor. Då genmälde herr Ekman, att högsta instansen i dessa ärenden givetvis borde vara riksdagen och icke Kungl. Maj:t. Ja, jag skulle önska att så bleve fallet, men beträffande de lägenheter, som hava ett arrendevärde av mindre än 600 kronor, har ju riksdagen redan avhänt sig beslutanderätten i den mån som det gäller försäljning. Och jag har utgått från den tron, att då det gäller dylika lägenheter Kungl. Maj:t skulle ha rätt att efter omständigheterna själv pröva huruvida den ena eller andra upplåtelseformen borde komma till användning. Ja, jag har trott att Kungl. Maj:t enligt propositionen nr 24 skulle hava en betydande frihet när det gäller bestämmanderätten även i andra fall. Det är en uppfattning, som jag hörde att herr von Sneidern delade, och jag förmenar, att detta något reducerar värdet av herr Ekman's förhoppningar om motiveringens betydelse i den av honom önskade riktningen. Herr Ekman gjorde mig äran att använda en bild. Man brukar ju icke använda sådana bilder om varandra eljest, utan vi tala i sakfrågorna. Men när han liknade mig vid en ballong, vars släplina slår litet var i ansiktet, så får jag svara, att en ballong, vars släplina är kvar, dock håller sin kurs, under det att herr Ekman, om jag skall returnera den lilla älskvärdheten, i denna fråga liksom i många andra, mera liknar en ballong, som tappat sin släplina och som därför utan styrsel svävar omkring i olika riktningar.

Herr Petrus Nilssons anförande började med ett entusiastiskt prisande av äganderättsformen såsom den lämpligaste upplåtelseformen vid egnahemsbildning på kronojord. Därefter övergick denne talare till en jämförelse mellan kronoarrendatorernas och åbornas ställning, fullföljde sedermera tankegången på sådant sätt, att han gjorde livliga erinringar mot åborätten, vars förvaltningskostnader han ansåg komma att bli mycket höga och vars värde vid egnahemsbildningen han väsentligen reducerade, och så slutade han efter dessa sicksackformiga linjer likväl med att yrka bifall till utskottets förslag, så-

*Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.
(Forts.)*

Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.
(Forts.)

som han sade, »utan någon entusiasmer». Det sista skall Gud veta, det var utan någon entusiasmer!

Jag skulle ha önskat en utredning angående sådana former vid försäljning av egnahemsjord för sociala syften, att köpeskillingen icke behöver betalas med detsamma, utan kan utgå som årlig avgäld. Den omständigheten, att jag på grund av erhållna upplysningar icke här yrkat bifall till herr Rogbergs reservation, innebär på intet sätt, att jag icke i hög grad gillar det skrivelseförslag, som innehålles i denna reservation. Då jag ansluter mig till avslagsyrkandet, är det likväl i den förhoppning, att denna form för egnahemsupplåtelser måtte bli av Kungl. Maj:t upptagen till omprövning och även i sin tur av riksdagen godkänd.

Herr talman! Jag yrkar fortfarande, i det läge, vari frågan nu befinner sig, avslag på utskottets hemställan.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag ber först att få säga, att herr Enhörnings yttrande om att denna rätt till inlösen skulle gälla, som han sade, blott en gång vart 20:e år, innehåller en oriktig uppgift, som jag inte velat låta stå oemotsagd. Det förhåller sig ju så, att efter avgäldstidens slut gäller i fortsättningen denna rätt för den ursprunglige innehavaren eller för den nye innehavare, vilken kommer i samma predikament som den ursprunglige.

Huruvida Kungl. Maj:t blir mer eller mindre bunden av riksdagen vid tillämpningen av dessa bestämmelser beror givetvis på riksdagens egna beslut, och, som jag tidigare sagt, jag hoppas, att när propositionen nummer 24 kommer att behandlas, det därav föranledda beslutet då skall komma att anknyta till de anvisningar i olika avseenden som ges i motiveringen till det nu föreliggande ärendet. Det finns ingen anledning att antaga, att icke så kommer att bli fallet. Mig förefaller det för övrigt naturligt, att alla uppgjorda planer för upplåtelser, som ifrågasättas, vare sig det gäller större eller mindre egendomar, godkännas av riksdagen.

Slutligen ber jag att få säga till herr Wohlin, att han tycks ha en mycket egendomlig uppfattning om en släplinas betydelse för kursen. Såvitt jag kan förstå, är det alls inte avgörande för denna, huruvida en släplina finnes med eller ej. Det är andra och modernare inrättningar, som utöva den funktionen. Det finns åtskilliga, som ha släplinan kvar och ändå äro alldeles oförmögna att bestämma sin kurs. Detta tyckes mig vara fallet med herr Wohlin.

Herr Lyberg: Jag ber om ursäkt, att jag inte kan undgå att ytterligare en gång rätta ett misstag av herr Wohlin.

Jag har icke sagt att jag fann det på något sätt egendomligt, att han inte biträdde herr Rogbergs reservation, och ännu mindre, att jag ansåg den omständigheten, att han inte kunde gå med på utskottets hemställan under punkt 1, stå i strid med hans uppfattning. Vad jag sade var, att jag ansåg den omständigheten, att han inte synes vilja godkänna *utskottets* hemställan under punkt 2, innebära, att han slog ihjäl sin egen tidigare ståndpunkt, då han ju förut gått in för återköpsförslaget och avgäldssystemet, rörande vilka bägge saker just det i punkt 2 av utskottets hemställan omtalade skrivelseförslaget rör sig.

Herr Wohlin: Men, herr Lyberg, vi behandla ju paragraf 1 i utskotts-förslaget, och det är om den saken diskussionen nu rör sig. Till punkt 2) i utskotts-förslaget komma vi ju senare, och jag skall icke motsätta mig den där föreslagna skrivelsen.

Beträffande de mera speciella fackliga synpunkterna på luftseglingens område, som här ha utvecklats, får jag säga, att min släplina räcker till att be-

stämman min politiska kurs, om herr Ekmans erfarenhet är den, att icke heller en släplina hjälper honom att bestämma kursen för hans ballong, så är det en erfarenhet, som får stå för hans räkning.

*Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.
(Forts.)*

Herr Nilsson, Petrus: Då jag i mitt förra anförande yttrade mig om det föreliggande utskottsutlåtandet och därvid jämförde äganderätt med åborätt anser herr Wohlin detta sicksackformigt. Men såvitt jag kan finna ger detta utlåtande och ärendets natur anledning till en sådan jämförelse; och jag uttalade även, att jag för min del anser, att äganderätten utan tvekan är att föredraga. Men även om man anser, att en viss form är att föredraga, så kan ju likväl medgivas, att en annan form må kunna i viss mån användas, särskilt om därmed beredes övergång till den, som man anser bäst.

Om jag något skulle replikera herr Wohlin uti hans stort lagda anförande, som nog sköt åtskilligt över målet, så skulle jag vilja säga, att icke skulle väl avgäldsnämnderna inrättas för att hindra oförtjänt värdestegring för några tusen åborättsinnehavare, utan som ett bidragande medel att förskaffa dem egna hem, som de kanske inte skulle kunna skaffa, om de skulle köpas med full äganderätt, åtminstone bör väl detta vara syftet. Att herr Wohlin ansåg mitt anförande sicksackformigt, kan ju även ha sin förklaring däruti, att han förut talat om ballongflygning och då lätt kunde beröras av associationen om kastvindar m. m.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att, förutom beträffande motiveringen, till vilken han ville återkomma efteråt, såvida omständigheterna därtill föranledde, hade rörande den under behandling varande paragrafen yrkats 1:o) att densamma skulle godkännas; 2:o) att kammaren skulle godkänna motsvarande paragraf av Kungl. Majt:s förslag i ämnet; samt 3:o) att paragrafen skulle avslås.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på paragrafens godkännande vara med övervägande ja besvarad.

Herr Hederstierna begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits avslag, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 1 § i det av första lagutskottet i utlåtande nr 25 framställda lagförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås ifrågavarande paragraf.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen, enligt av herr Hederstierna jämte 20 av kammarens övriga ledamöter före voteringspropositionens godkännande framställd begäran, medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut röstarna hava utfallit sålunda:

Ja — 81;

Nej — 49.

Vid omröstningen röstades

ja av herr andre vice talmannen, herrar Klefbeck, Lindley, Berglund, Thorberg, Magnuson, Möller, Carl Gustaf Ekman, Wahlmark, Julin, Fehr, Sjöblom,

Lagförslag om
upplåtelse
under äborätt
av viss jord.
(Forts.)

Carl Svensson, Nothin, von Stockenström, Åkerman, Björkman, Bäck, Kobb, Oscar Olsson, Westman, Thulin, Albert Bergström, Pauli, Abrahamsson, Lar-
sén, Ljunggren, Bondeson, Petrus Nilsson, Eli Svänsson, Gustaf Nilsson, Öster-
gren, Linder, Elof Andersson, Leander, Jacob Larsson, Johan Nilsson i Malmö,
Carl Johansson, Pålsson, Lindblad, Wigforss, Gustav Hansson, Sigfrid Hans-
son, Isak Svensson, Pettersson, Sandegård, Björnsson, Edward Larson, Ernst
Svenson, Ström, August Johansson, Strömberg, Bergman, Schlyter, Sandén,
Ingeström, von Koch, Åkerberg, Gottfrid Karlsson, Petré, Lyberg, Dalberg,
Pers, Åström, Sandler, Norling, Per Andersson, Norin, Carl Eriksson, Carl
Carlsson, Walles, Kvarnzelius, Tjällgren, Johan Peter Johansson, Luterkort,
Osterström, Henrik Andersson, Rosén, Winberg, Almkvist och Jonsson; samt

nej av herrar Trygger, Stendahl, Hederstierna, von Sydow, Ljunglund, greve
Lagerbjelke, herrar Reuterskiöld, Hjalmar Hammarskjöld, Borell, Sederholm,
John Karlsson, Carl Gustaf Hammarskjöld, Karl Andersson, Oscar Ericson,
Karl Johan Ekman, greve Spens, herrar Rooth, Johan Bernhard Johansson,
Martin Svensson, Jeansson, Erik Anderson, Bodin, Boberg, Johan Nilsson i
Kristianstad, greve Wachtmeister, herrar Adolf Dahl, Alexander Nilsson,
von Geijer, Nils Anton Nilsson, Wohlin, Antonsson, Jönsson, Boman, Hallin,
Widell, Johan Johansson, von Sneidern, Per Adolf Larsson, Vrang, Lundell,
Georg Dahl, Valfrid Eriksson, Lindgren, Schedin, Jonas Andersson, Enhör-
ning, Frändén, Rogberg och Gabrielsson.

Herrar Per Gustafsson, Sundberg, Lindhagen och Asplund förklarade sig
avstå från att rösta.

I avseende å motiveringen, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats
dels att utskottets å sid. 12—16 i det tryckta utlåtandet gjorda uttalanden an-
gående lagförslagets allmänna grunder skulle godkännas, dels ock att kammaren
skulle godkänna den av herr Lyberg därom anförda reservationen.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda
yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande av utskottets
uttalanden vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lyberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes, upplästes och
godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som beträffande motiveringen i första lagutskottets utlåtande nr 25
godkänner utskottets å sid. 12—16 gjorda uttalanden angående lagförslagets
allmänna grunder, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Lyberg därom anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen
efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att
efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter,
som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta
för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet
röstade för ja-propositionen.

2—25 §§.

Godkändes.

26 §.

Denna paragraf hade följande avfattning:

*(i Kungl. Maj:ts förslag:)**(i utskottets förslag:)*Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.
(Forts.)

Åborätten vare förverkad och kronan förty berättigad att efter uppsägning skilja åbon från åborätten:

1. om åbon i strid mot bestämmelserna i 17 § förenar fastigheten med annan fastighet under ett bruk eller delar densamma och han icke på tillsägelse vidtager rättelse;

2. om han gör sig skyldig till överträdelse av bestämmelserna i 21 §;

3. om han icke håller för jordbruket *erforderliga* byggnader eller åsidosätter sin skyldighet att hava byggnad brandförsäkrad eller gör sig skyldig till uppenbar vanvård av fastigheten eller där befintliga anläggningar, och han icke på tillsägelse vidtager rättelse; eller

4. om han utan tillstånd bosätter sig annorstädes och icke flyttar till fastigheten inom nittio dagar efter därom erhållet föreläggande.

Finnes i fall, som denna paragraf avser, vad åbon låtit komma sig till last vara av ringa betydelse, må åbon ej skiljas från åborätten.

Sker uppsägning, vare kronan berättigad till skadestånd.

Enligt en vid paragrafen avgiven reservation hade herr *Lyberg* under hänvisning till vad lagrådet i ämnet anfört föreslagit, att lagbudet skulle erhålla följande lydelse:

Åborätten vare — — — från åborätten (= Kungl. Maj:ts förslag):

1. om åbon i strid — — — rättelse (= Kungl. Maj:ts förslag);

2. om han på det sätt *överträtt bestämmelserna i 21 §, att han måste anses hava gjort sig skyldig till uppenbar vanvård av fastigheten, eller om han, genom underlåtenhet att hålla för jordbruket nödiga byggnader eller annorledes, uppenbarligen vanvårdar fastigheten eller där befintliga anläggningar och icke på tillsägelse vidtager rättelse; eller*

3. om han utan tillstånd bosätter sig annorstädes och icke flyttar till fastigheten inom nittio dagar efter därom erhållet föreläggande.

Finnes i fall — — — ej skiljas från åborätten (= Kungl. Maj:ts förslag.)

Herr *Lyberg*: Herr talman! Jag har vid denna paragraf anmält reservation. Jag skall i korthet säga, att denna reservation avser att bringa paragrafen i överensstämmelse med vad lagrådet förordat beträffande förevarande lagrum och i nära överensstämmelse med de motioner, som väckts av bland andra herr C. G. Ekman. Ändringen innebär, att de särskilt av herr Wohlin under debatten påtalade många förverkandeskäl skulle begränsas till att icke avse andra fall än då åbon *äventyrar upplåtelsens ändamål*. Lagrådet har understrukt, att förverkandeskäl beträffande ett rättsinstitut sådant som det förevarande böra på sådant sätt begränsas och att, vad särskilt angår förverkandeskäl, som hänför sig till överträdelse av bestämmelsen i § 21 rörande fastighetens nyttigheter, dessa skäl så mycket mindre vore på sin plats, som de civilrättsliga och kriminella påföljder, som sådan överträdelse medför, böra i detta liksom i andra liknande fall vara tillfyllest.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till min reservation i förevarande punkt.

Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.
(Forts.)

Herr Larson, Edward: Herr talman! Det har ju, som förut anförts, legat så till, att man gärna velat vara med om att lätta på en del bestämmelser för åbon, men i denna punkt föreligger ett fall, då jag tror, att man skulle göra åbon en otjänst, om man skulle följa reservationen. Det föreskrives nämligen enligt utskottet, att han skall vara skyldig att hålla byggnaderna brandförsäkrade. Det är ju så på landet, att det enda skydd man har mot eldsolyckor är att ha ordentligt brandförsäkrat, och det finns flera bevis för att folk på landet på grund av sin stora sparsamhet underlåta att brandförsäkra med påföljd, att de en vacker dag råka ut för en olycka och bli stående, kan man säga, på bar backe. Den enda möjligheten för dem att sedan få tak över huvudet är att gå omkring med lista för att tiggas ihop litet medel för att därigenom åter få något att bo i. Villkoret är ju ganska lätt uppfyllt. Det är ett skydd för åbon och ett skydd för staten, för den händelse en olycka skulle inträffa, ty skulle det vara så, att en olycka hände och huset vore oförsäkrat, så har ju staten ingen som helst säkerhet för det lån, som den lämnat till åbon. Såvitt jag förstår, föreligger som sagt inte på denna punkt någon större svårighet, utan det är tvärtom mycket lätt för åbon att fylla detta villkor, isynnerhet som det även rent av är till hans fördel.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Åkerman: Herr talman! Jag skall anhålla att få yrka bifall till utskottets förslag. Jag behöver kanske inte erinra om, att man ju mycket väl kan tänka sig, att en åbo har missbrukat sin rätt till skogen, utan att han därigenom gjort sig skyldig till vanvård av fastigheten — han har blott velat gynna sig själv — och det vore väl ändå underligt, om man skulle förfara släpphänt med ett sådant fall. Jag kan därför inte alls finna, att den lagtext, som herr Lyberg här lägger fram, är antaglig, utan ber att få yrka bifall till utskottsförslaget. Detta är ju bara ett exempel, det finns flera, som jag dock icke skall anföra, då tiden är för långt framskriden.

Herr Lyberg: Jag vill påpeka för herr Edward Larson, att jag inte yrkat, att skyldigheten för åbon att hålla byggnad brandförsäkrad skall tagas bort, ty bestämmelsen därom förekommer i § 18, där det heter: »Byggnader, varom här sägs, skola av åbon hållas brandförsäkrade till fulla värdet.»

Denna bestämmelse kommer således att vara kvar, även om mitt yrkande bifalles. Vad jag inte velat gå med på är, att man skall anses ha förverkat sin rätt, om man underlåter brandförsäkra, i synnerhet som strängt taget denna bestämmelse om brandförsäkring ju avser statens intresse som eventuell *långgivare* och har sin rätta plats i låneavtalet, men icke avser, att staten skall göra sig till förmyndare för dem, som ha jord. Ty i så fall skulle man i alla författningar, som röra rätten till jord, bestämma, att åbyggnader skola vara brandförsäkrade.

Herr Larson, Edward: Ja, detta villkor förekommer ju ifråga om egnehems-lån och är alltså något, som egentligen redan är använt. Men anledningen till, att jag nu särskilt påpekar det, är att jag har personlig erfarenhet av en kronoegendom, där kronoarrendatorn var förelagd att brandförsäkra husen men vägrade att göra detta, med påföljd att de stodo oförsäkrade i flera års tid, utan att någonting åtgjordes. Det är därför, som jag anser, att det är nödvändigt, att det kommer in i denna paragraf, ty det är ju den vi nu tala om. Visserligen säger herr Lyberg, att det föreskrives på annat ställe, men det är icke under sådana förutsättningar, att man kan vara absolut förvissad om, att husen skola hållas brandförsäkrade.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på godkännande av den nu föredragna paragrafen samt vidare därpå att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som förordats i den av herr Lyberg därom avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på paragrafens godkännande, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

*Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.
(Forts.)*

Herr *Lyberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 26 § i det av första lagutskottet i utlåtande nr 25 framställda lagförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen med den lydelse, som förordats i den av herr Lyberg därom avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

27—32 §§.

Godkändes.

33 §.

Denna paragraf, som hade överskriften »Om fastighetens inlösende av åbo», lydte sålunda:

Efter utgången av första avgäldstiden äge åbo, som fullgjort honom åliggande skyldigheter, att inlösa fastigheten, där ej vid åborättens upplåtande gjorts annat förbehåll. Häftar åborätten för fordran, för vilken njuets förmånsrätt enligt 17 kap. 6 § handelsbalken, må inlösen ej ske utan samtycke av fordringens innehavare.

Vill åbon inlösa fastigheten, göre ansökan därom hos länsstyrelsen.

Lösen för fastigheten bestämmes av avgäldsnämnden och vare satt till fastighetens värde med frånräknande av den förbättring, som vunnits genom åbo.

Det åligger åbon att inom nittio dagar efter det beslut om fastställande av lösen vunnit laga kraft till länsstyrelsen gälda lösen vid påföljd, om det underlåtes, att ansökningen skall anses hava förfallit. Sedan lösen guldits, utfärde länsstyrelsen köpebrev å fastigheten.

I specialmotiveringen till förevarande paragraf hade utskottet yttrat bland annat följande:

»I denna paragraf har utskottet ansett sig böra infoga bestämmelser rörande den föreslagna rätten för åbo att inlösa den av honom innehavda fastigheten. Som redan framhållits, bör denna rätt icke gälla undantagslöst utan kronan äga möjlighet att vid upplåtelsen göra förbehåll, att inlösningsrätt icke skall förefinnas. Givetvis bör dylikt förbehåll icke göras i andra fall än då av särskilda skäl äganderätten till jorden anses böra bevaras åt kronan.»

Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.
(Forts.)

Herr **Tjällgren** hade enligt avgiven reservation ansett, att utskottets motivering till 33 § bort erhålla den ändrade lydelse, reservationen visade. Den sålunda förordade motiveringen skilde sig från den av utskottet föreslagna allenast däri, att nyss angivna del av motiveringen avfattats sålunda:

»I denna paragraf etc. — — — lika med utskottets förslag — — — förefinnas. Givetvis bör dylikt förbehåll icke göras annat än i vissa undantagsfall och då av särskilda skäl äganderätten till jorden anses böra bevaras åt kronan. Utskottet håller före, att dylika förbehåll ytterst sällan skola behöva förekomma.»

Herr **Tjällgren**: Herr talman! Som jag nämnde i mitt förra anförande här, har jag inom utskottet yrkat, att denna paragraf skulle få den ändrade lydelsen, att satsen »där ej vid åborättens upplåtande gjorts annat förbehåll» skulle utgå. Detta yrkande vann emellertid icke utskottets bifall, och jag skall inte heller nu framställa något yrkande i detta avseende. Däremot skall jag be att få yrka, att motiveringen till denna paragraf måtte bli i överensstämmelse med innehållet i den reservation, som i detta fall av mig anförts.

Herr **Ekman, Carl Gustaf**: Jag skulle inte alls ha någonting emot att biträda herr Tjällgrens yrkande, därest icke det skulle kunna inträffa, att, om vi ta detta och andra kammaren tar utskottets hemställan, hela det direktiv, som vi anse ligga i uttalandena i fråga, kommer att falla bort. Det bleve uppenbart ett sämre resultat än om vi godkänna utskottets hemställan. Denna skiljer sig för övrigt ju icke mycket från herr Tjällgrens reservation. Båda ha med en liten skiftning i ordalydelsen uttalandet: »Givetvis bör dylikt förbehåll icke göras i andra fall än då av särskilda skäl äganderätten till jorden anses böra bevaras åt kronan.» Vartill herr Tjällgren lägger, att »dylikt förbehåll ytterst sällan skall förekomma». Men; som sagt, om det blir olika beslut mellan kamrarna, komma båda alternativen att falla bort, och det önskar varken herr Tjällgren eller jag.

Av detta skäl, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan oförändrad.

Herr **Hederstierna**: Det blir i det förutsatta fallet utskottets plikt att söka sammanjämka de båda motiveringar, som här äro skrivna.

Herr **Wohlin**: Herr talman! Jag anhåller att få förena mig med herr Tjällgrens yrkande.

Herr **Åkerman**: Jag vill påpeka, att det går icke för sig, som herr Hederstierna säger, att man sammanjämkar motiveringar, utan det kan naturligtvis, som herr Ekman framhåller, gå så illa att hela motiveringen faller bort. Därför tycker jag inte alls, att det vore klokt att inlåta sig på någon tumning på motiveringen, utan anhåller om bifall till utskottets motivering.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att beträffande den nu ifrågavarande paragrafen icke gjorts annat yrkande än i avseende å motiveringen, vartill han strax ville återkomma.

På härefter gjord proposition godkändes förevarande paragraf.

Sedermera gjordes enligt de i fråga om motiveringen förekomna yrkandena propositioner, först på godkännande av utskottets uttalanden samt vidare på godkännande av den av herr Tjällgren därom anförda reservationen; och för-

klarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

*Lagförslag om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord.
(Forts.)*

Övriga delar av ifrågavarande lagförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten 1.

Förklarades besvarad genom kammarens föregående beslut.

Punkterna 2 och 3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 13 kap. 13 § giftermålsbalken m. m.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion angående lagbestämmelser rörande handeln med utsädesvaror, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets memorial nr 87, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om bestridande av kostnaderna för stensättning av viss kronan för underhåll tilldelad väg inom Skövde stad;

första lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning i rätten till inmutning inom vissa län;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av väckt motion om anslag till rektor J. Henrikssons i Dals-Rostock verksamhet för odling och insamling av medicinalväxter;

nr 30, i anledning av väckta motioner om anslag till anordnande av provisoriska lokaler för lantmäterikontoret i Västernorrlands län;

nr 31, i anledning av väckt motion angående anordnande av försöksverksamhet på sötvattensfiskets område;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i villkoren för lån från norrländska nyodlingsfonden;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till stationerande av bevakningsfartyg vid rikets kuster för åstadkommande av ordning och skydd vid fiskets bedrivande;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av ytterligare medel för avveckling av bränslekommissionens verksamhet;

nr 35, i anledning av väckt motion om anslag till främjandet av ekonomiska sammanslutningar bland fiskare;

nr 36, i anledning av väckta motioner angående befrämjande av utdikning av för skogsbörd tjänliga försumpade skogsmarker m. m.;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastning av statens hästavelsfond;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 102, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa områden av Norra Vedbo häradsallmänning i Jönköpings län;

nr 40, i anledning av väckta motioner om överlåtelse till Kalmar stad av vissa delar av den för högre allmänna läroverket därstädes använda fastigheten;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av Södermanlands regementes förutvarande mötesplats Malma hed m. m.;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition (nr 131) till riksdagen angående företagande av laga skiften enligt lagen den 30 april 1925 (nr 102) rörande vissa laga skiften inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län samt i ärendet väckta motioner;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående inflyttande av den med avseende å laxfisket i Mörrumsån fastställda fredningslinjen närmare åns utlopp i Mörrumsbukten samt i anledning härav väckt motion; och

nr 44, i anledning av väckt motion angående ordnandet av den högre lantbruksundervisningen; samt

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion angående kristendomsundervisningen i folkskolan.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.59 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 20 april.

Kammaren sammanträdde kl. 3,30 e. m.

Herr statsrådet *Schlyter* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 221, angående överförande till indragningsstat av ordinarie befattningshavare hos riksförsäkringsanstalten m. m.; och

nr 222, angående anslag under riksstatens femte huvudtitel till dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

Justerades protokollen för den 14 och den 16 innevarande månad.

Anmälades och godkändes sammansatta stats- och jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 154, till Konungen i anledning av väckt motion om avveckling av fullmäktigesystemet inom statsförvaltningen och de affärsdrivande verken.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställning angående ordinarie reservationsanslaget till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m.;

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till fonden för räntefria studielån;

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag för bestridande av vissa kostnader i samband med generalstabens samt artilleri- och ingenjörhögskolans inflyttning i nya lokaler; samt

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beviljande av lån till aktiebolaget svenska Amerikalinjen för anskaffande av fartyg till uppehållande av bolagets regelbundna ångbåtsförbindelse mellan Sverige och Amerikas förenta stater.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upplåtelse under åborätt av viss jord m. m. ävensom i ämnet väckta motioner; och

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 13 kap. 13 § giftermålsbalken m. m.

Vid föredragning av statsutskottets memorial nr 87, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om bestridande av kostnaderna för stensättning av viss kronan för underhåll tilldelad väg inom Skövde stad, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första lagutskottets utlåtande nr 27, jordbruksutskottets utlåtanden nr 29—44 samt första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 6.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtande nr 8, angående regleringen för budgetåret 1926—1927 av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet;

andra lagutskottets utlåtande nr 17, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av vissa delar av lagen den 2 juni 1916 om skyddskoppypning, dels ock en i ämnet väckt motion; samt

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion i andra kammaren, II: 341, angående utredning i fråga om meddelande av viss föreskrift rörande kastration av husdjur.

Vid föredragning av de vid sammanträdet början avlämnade kungl. propositionerna nr 221 och 222 blevo desamma på begäran bordlagda.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.43 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
